

DUTCH BIRDING

VOLUME 28 • NO 3 • 2006

Dutch Birding

*Internationaal tijdschrift over
Palearctische vogels*

REDACTIE
Dutch Birding
Postbus 116
2080 AC Santpoort-Zuid
Nederland
fax 023-5376749
e-mail editors@dutchbirding.nl

FOTOREDACTIE
Dutch Birding
p/a René Pop
Postbus 31
1790 AA Den Burg-Texel
Nederland
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl

ABONNEMENTENADMINISTRATIE
p/a Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Nederland
e-mail circulation@dutchbirding.nl

BESTUUR
Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Nederland
e-mail dba@dutchbirding.nl

**COMMISSIE DWAALGASTEN
NEDERLANDSE AVIFAUNA**
CDNA
Postbus 45
2080 AA Santpoort-Zuid
Nederland
e-mail cdna@dutchbirding.nl

**COMMISSIE SYSTEMATIEK
NEDERLANDSE AVIFAUNA**
CSNA, p/a George Sangster
Stevenshof 17
2312 GM Leiden
Nederland
e-mail csna@dutchbirding.nl

TELEFOONLIJNEN
0900-BIRDING (= 0900-2473464)
(vogellijn, EUR 0.35/min)
010-4281212 (inspreklijn)

INTERNET
www.dutchbirding.nl

Dutch Birding

HOOFDREDACTEUR Arnoud van den Berg (tel 023-5378024,
e-mail arnoud.van.den.berg@dutchbirding.nl)

ADJUNCT HOOFDREDACTEUR Enno Ebels (tel 030-2961335, e-mail enno.ebels@dutchbirding.nl)

UITVOEREND REDACTEUR André van Loon (tel / fax 020-6997585,
e-mail andre.van.loon@dutchbirding.nl)

FOTOGRAFISCH REDACTEUR René Pop (tel 0222-316801, fax 0222-316802,
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl)

REDACTIERAAD Peter Adriaens, Ferdy Hieselaar, Roy Slaterus, Roland van der Vliet en Rik Winters

REDACTIE-ADVIESRAAD Peter Barthel, Mark Constantine, Gunter De Smet, Dick Forsman, Ricard Gutiérrez, Anthony McGeehan, Killian Mullarney, Klaus Malling Olsen, Magnus Robb, George Sangster, Hadoram Shirihi, Brian Small en Lars Svensson

REDACTIEMEDEWERKERS Rob van Bemmelen, Marten van Dijk, Ruud van Dongen, Gerald Driesens, Nils van Duivendijk, Joris Elst, Dick Groenendijk, Klaas Haas, Marcel Haas, Jan van der Laan, Hans van der Meulen, André van der Plas, Kees Roselaar, René van Rossum en Peter de Rouw

PRODUCTIE EN LAY-OUT André van Loon en René Pop

ADVERTENTIES Laurens Steijn, p/a Dutch Birding, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam
e-mail advertising@dutchbirding.nl

ABONNEMENTEN De abonnementsprijs voor 2006 bedraagt: EUR 32.00 (Nederland), EUR 35.00 (Europa) en EUR 38.00 (landen buiten Europa).

U kunt zich abonneren door het overmaken van de abonnementsprijs op girorekening 01 50 697 (Nederland), girorekening 000 1592468 19 (België) of bankrekening 54 93 30 348 van ABN-AMRO (Castricum), o.v.v. 'abonnement Dutch Birding'. Alle rekeningen zijn ten name van de Dutch Birding Association. Het abonnement gaat in na ontvangst van de betaling.

Dutch Birding is een tweemaandelijks tijdschrift. Het publiceert originele artikelen en mededelingen over morfologie, systematiek, voorkomen en verspreiding van vogels in de Benelux, Europa en elders in het Palearctische gebied. Het publiceert tevens bijdragen over vogels in het Aziatisch-Pacifische gebied en andere gebieden.

De volgorde van vogels in Dutch Birding volgt in eerste instantie een klassieke 'Wetmore-indeling'. Binnen dit raamwerk worden voor taxonomie en naamgeving de volgende overzichten aangehouden: *Dutch Birding-namen* door A B van den Berg (2006, Amsterdam) (taxonomie en wetenschappelijke, Nederlandse en Engelse namen van West-Palearctische vogels); *Vogels van de wereld - complete checklist* door M Walters (1997, Baarn) (Nederlandse namen van overige vogels van de wereld); en *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world* (derde editie) door E C Dickinson (redactie) (2003, Londen) (taxonomie en wetenschappelijke en Engelse namen van overige vogels van de wereld).

Een lijst met tarieven voor de vergoeding van auteurs, fotografen en tekenaars is verkrijgbaar bij de redactie.

Dutch Birding Association

BESTUUR Theo Admiraal (penningmeester), Gijsbert van der Bent (voorzitter, tel 071-4024547), Wietze Janse, Marc Plomp (secretaris, tel 0348-433730) en Laurens Steijn; tevens is de redactie van Dutch Birding met een zetel vertegenwoordigd.

BESTUURSMEDEWERKERS Jeannette Admiraal, Leon Boon, Martijn Bot, Lucien Davids, Arjan van Egmond, Albert van den Ende, Klaas Haas, Marcel Haas, Leo Heemskerk, Arnold Meijer, Chris van Rijswijk, Henk van Rijswijk, Willem van Rijswijk, Vincent van der Spek, Marcel Scholte, Michel Veldt, Jeroen van Vianen en Peter Weiland.

Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA)

LEDEN Ruud Brouwer, Bert de Bruin (secretaris, tel 050-5716672), Nils van Duivendijk, Dick Groenendijk, Teus Luijendijk, Laurens Steijn, Roland van der Vliet (voorzitter, tel 030-2970013), Arend Wassink en Pim Wolf. **MEDEWERKER** Max Berlijn (archivaris). De CDNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA)

LEDEN Arnoud van den Berg, André van Loon, Kees Roselaar en George Sangster (secretaris, tel 071-5143790). De CSNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie.

© 2006 Stichting Dutch Birding Association. Het copyright van de foto's en tekeningen blijft bij de fotografen en tekenaars. ISSN 0167-2878.

Drukkerij robstolk®, Mauritskade 55, 1092 AD Amsterdam, Nederland

Dutch Birding

CHIEF EDITOR Arnoud van den Berg (tel +31-235378024, e-mail arnoud.van.den.berg@dutchbirding.nl)

DEPUTY CHIEF EDITOR Enno Ebels (tel +31-302961335, e-mail enno.ebels@dutchbirding.nl)

EXECUTIVE EDITOR André van Loon (tel / fax +31-206997585, e-mail andre.van.loon@dutchbirding.nl)

PHOTOGRAPHIC EDITOR René Pop (tel +31-222316801, fax +31-222316802, e-mail rene.pop@dutchbirding.nl)

EDITORIAL BOARD Peter Adriaens, Ferdie Hieselaar, Roy Slaterus, Roland van der Vliet and Rik Winters

EDITORIAL ADVISORY BOARD Peter Barthel, Mark Constantine, Gunter De Smet, Dick Forsman, Ricard Gutiérrez, Anthony McGeehan, Killian Mullarney, Klaus Malling Olsen, Magnus Robb, George Sangster, Hadoram Shirihai, Brian Small and Lars Svensson

EDITORIAL ASSISTANTS Rob van Bemmelen, Marten van Dijk, Ruud van Dongen, Gerald Driesens, Nils van Duivendijk, Joris Elst, Dick Groenendijk, Klaas Haas, Marcel Haas, Jan van der Laan, Hans van der Meulen, André van der Plas, Kees Roselaar, René van Rossum and Peter de Rouw

PRODUCTION AND LAY-OUT André van Loon and René Pop

ADVERTISING Laurens Steijn, c/o Dutch Birding, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam e-mail advertising@dutchbirding.nl

SUBSCRIPTIONS The subscription rate for 2006 is: EUR 32.00 (Netherlands), EUR 35.00 (Europe) and EUR 38.00 (countries outside Europe).

Subscribers in Belgium, Denmark, Finland, Germany, Norway and Sweden are kindly requested to pay the subscription fee to our local bank accounts in these countries. Details can be found on the internet (www.dutchbirding.nl).

British subscribers are requested to pay exclusively by Sterling cheque. This cheque can be sent to Dutch Birding, c/o Jeannette Admiraal, Iepenlaan 11, 1901 ST Castricum, Netherlands.

Subscribers in other countries can make their payment by credit card (Access, Eurocard, MasterCard or Visa). Please send an e-mail indicating your credit card type, account number, the expiry date and full address details to circulation@dutchbirding.nl.

The subscription starts upon receipt of payment and already published issues will be sent.

Dutch Birding is a bimonthly journal. It publishes original papers and notes on morphology, systematics, occurrence and distribution of birds in the Benelux, Europe and elsewhere in the Palearctic region. It also publishes contributions on birds in the Asian-Pacific region and other regions.

The sequence of birds in Dutch Birding basically follows a classic 'Wetmore sequence'. Within this framework, the following lists are used for taxonomy and nomenclature: *Dutch Birding's names* by A B van den Berg (2006, Amsterdam) (taxonomy and scientific, Dutch and English names of Western Palearctic birds); *Vogels van de wereld - complete checklist* by M Walters (1997, Baarn) (Dutch names of remaining birds of the world); and *The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world* (third edition) by E C Dickinson (editor) (2003, London) (taxonomy and scientific and English names of remaining birds of the world).

A schedule of payment rates for authors, photographers and artists is available from the editors.

Dutch Birding Association

BOARD Theo Admiraal (treasurer), Gijsbert van der Bent (president, tel +31-714024547), Wietze Janse, Marc Plomp (secretary, tel +31-348433730) and Laurens Steijn; the editors of Dutch Birding also have one seat in the board.

BOARD ASSISTANTS Jeannette Admiraal, Leon Boon, Martijn Bot, Lucien Davids, Arjan van Egmond, Albert van den Ende, Klaas Haas, Marcel Haas, Leo Heemskerk, Arnold Meijer, Chris van Rijswijk, Henk van Rijswijk, Willem van Rijswijk, Vincent van der Spek, Marcel Scholte, Michel Veldt, Jeroen van Vianen and Peter Weiland.

Dutch rarities committee (CDNA)

MEMBERS Ruud Brouwer, Bert de Bruin (secretary, tel +31-505716672), Nils van Duivendijk, Dick Groenendijk, Teus Luitendijk, Laurens Steijn, Roland van der Vliet (chairman, tel +31-302970013), Arend Wassink and Pim Wolf. **ASSISTANT** Max Berlijn (archivist). The CDNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithologists' Union.

Dutch committee for avian systematics (CSNA)

MEMBERS Arnoud van den Berg, André van Loon, Kees Roselaar and George Sangster (secretary, tel +31-715143790). The CSNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithologists' Union.

© 2006 Stichting Dutch Birding Association. The copyright of the photographs and drawings remains with the photographers and artists. ISSN 0167-2878.

Printed by drukkerij robstolk®, Mauritskade 55, 1092 AD Amsterdam, Netherlands

Dutch Birding

*International journal on
Palearctic birds*

EDITORS

Dutch Birding
Postbus 116
2080 AC Santpoort-Zuid
Netherlands
fax +31-235376749
e-mail editors@dutchbirding.nl

PHOTOGRAPHIC EDITOR

Dutch Birding
c/o René Pop
Postbus 31
1790 AA Den Burg-Texel
Netherlands
e-mail rene.pop@dutchbirding.nl

SUBSCRIPTION ADMINISTRATION

c/o Jeannette Admiraal
Iepenlaan 11
1901 ST Castricum
Netherlands
e-mail circulation@dutchbirding.nl

BOARD

Dutch Birding Association
Postbus 75611
1070 AP Amsterdam
Netherlands
e-mail dba@dutchbirding.nl

DUTCH RARITIES COMMITTEE

CDNA
Postbus 45
2080 AA Santpoort-Zuid
Netherlands
e-mail cdna@dutchbirding.nl

DUTCH COMMITTEE FOR

AVIAN SYSTEMATICS
CSNA, c/o George Sangster
Stevenshof 17
2312 GM Leiden
Netherlands
e-mail csna@dutchbirding.nl

INTERNET
www.dutchbirding.nl

Dutch Birding

Artikelen / papers

Recensies / reviews

Aankondigingen & verzoeken / announcements & requests

DBA-nieuws

Masters of Mystery

WP reports

Recente meldingen / recent reports

DB Actueel

Voorplaat / front cover

JAARGANG 28 NUMMER 3 2006 VOLUME 28 NUMBER 3 2006

- 133 Kroeskoppelikaan en Roze Pelikaan in Deltagebied en Zuidwest-Friesland in juni 1975-oktober 1976 [Dalmatian Pelican and Great White Pelican in the Netherlands in June 1975-October 1976] *Enno B Ebels, Arie van den Berg & Rob Goldbach*
- 140 Moults and plumage variation in immature Lesser Black-backed Gulls in the Netherlands *Rik Winters*
- 158 Primary moult of Baltic Gull during the first 15 months *Hannu Koskinen, Visa Rauste*
- 162 Restricted moult in second calendar-year Baltic Gull *Ruud G M Altenburg, Mars J M Muusse, Bert-Jan Luijendijk & Theo O V Muusse*
- 164 *Nature's music, the science of birdsong* by Peter Marler & Hans Slabbekoorn *Magnus S Robb*
- 165 *Birdpix. De beste foto's deel II* door Daan Schoonhoven (eindredactie) *Arnoud B van den Berg*
- 165 Flamingo's te Zwillbrocker Venn; Heeft de Koekoek overlevingskansen?; Birds of Britain: the complete checklist; The birds of Kazakhstan; Digiscoper van het jaar
- 166 Rare Bird Alerts, nu met profielen!; Dutch Birding-ranking
- 167 Solutions of second round 2006: Lesser Sand Plover and Olive-backed Pipit; Third round 2006 *Rob S A van Bemmelen & Dick Groenendijk*
- 170 late March-early May 2006 *Arnoud B van den Berg & Marcel Haas*
- 182 Nederland: maart-april 2006 *Ruud M van Dongen, Klaas Haas & Peter W W de Rouw*
- 190 België: maart-april 2006 *Gerald Driessens*
- 192 Italiaanse Kwikstaarten te Camperduin en bij Flevocentrale [ASHY-HEADED WAGTAILS]; Groene Reiger te Amsterdam [GREEN HERON]; Zanggors op Kabbelaarsbank [SONG SPARROW]; Spectaculaire influx van Dunbekmeeuwen [SLENDER-BILLED GULLS]; Amerikaanse Bosruiter bij Wissenkerke [SOLITARY SANDPIPER]
- Grijze Wouw / Black-winged Kite *Elanus caeruleus*, Sidi Bou Rhaba, Kenitra, Marokko, 26 maart 2006 (*Arnoud B van den Berg*)

Kroeskoppelikaan en Roze Pelikaan in Deltagebied en Zuidwest-Friesland in juni 1975-oktober 1976

Enno B Ebels, Arie van den Berg & Rob Goldbach

Op 25 juni 1975 voer Arie van den Berg, schipper en bewaker bij Staatsbosbeheer, op de Grevelingen van de Punt van Goeree, Zuid-Holland, naar haven Den Osse, Zeeland. Rond 14:00 nam hij twee opvallend grote witte vogels waar die in noordelijke richting vlogen. Om c 16:30 voer hij naar de plaat waar ze waren neergestreken en benaderde ze zo dicht mogelijk, tot op c 200 m. Met zijn verrekijker kon hij duidelijk waarnemen dat het pelikanen *Pelecanus* waren. De ene had vleeskleurige poten, een vaal oranje keelzak, een oranje met grijze bovensnavel en een wit verenkleed met een geelachtige gloed op de borst. De andere had grijze poten en een grijze bovensnavel, een oranjeachtige keelzak en een vuilwit verenkleed. Beide waren ongeremd en konden goed vliegen. Toen ze opvlogen bleven ze enige tijd cirkelen; daarna daalden ze en begonnen ze te foerageren. In vlucht vertoonde de ene pelikaan veel zwart aan de onderzijde van de vleugel en de andere veel zwart aan de bovenzijde maar een vuilwitte ondervleugel. Bij het zwemmen lagen beide erg hoog op het water. AvdB concludeerde na het raadplegen van een vogelgids dat het om een Roze Pelikaan *P. onocrotalus* en een Kroeskoppelikaan *P. crispus* ging. Een dag later, op 26 juni, kon AvdB de determinatie met de hulp van John Beijersbergen en René Beijersbergen bevestigen. De Roze Pelikaan werd de volgende ochtend tot 08:00 gezien en was op 1 juli weer terug in de Grevelingen. In de vroege ochtend van 14 juli werd hij hier voor het laatst gezien. De Kroeskoppelikaan bleef aanmerkelijk langer in het Zeeuwse en Zuid-Hollandse Deltagebied. Hij werd buiten de Grevelingen gezien op het Haringvliet, Zuid-Holland, op Schouwen-Duiveland, Zeeland, in de Dordtsche Biesbosch, Zuid-Holland, en in het Veerse Meer, Zeeland (zie tabel 1). Op laatstgenoemde plek werd de vogel waargenomen op 18 november om 12:00 door Henk Baptist. Hij belde AvdB en Luuk Zwiers die om c 13:30 een Kroeskoppelikaan op de Grevelingen aantroffen. Dit betekent dat de vogel in korte tijd c 25 km naar het noorden moet zijn gevlogen. De laatste waarneming was op 17 december 1975 (zie tabel 1).

De waarneming van beide pelikanen werd fotografisch gedocumenteerd door Johannes Hameeteman uit Ouddorp, Zuid-Holland, met een foto waarop ze naast elkaar te zien zijn. Tijdens het verblijf van beide pelikanen zijn ook televisieopnamen gemaakt door een cameraploeg van de NOS met nieuwslezer Fred Emmer, in aanwezigheid van AvdB, HB en René van

Loo (René van Loo in litt). Het geval werd op 27 november 1975 ingediend bij de Commissie voor de Nederlandse Avifauna (CNA) door districtambtenaar hoofdassistent A van Staatsbosbeheer Willem van der Wielen, met een toelichting van AvdB. Algemeen werd destijds aangenomen dat alle pelikanen in Nederland uit gevangenschap ontsnapt moesten zijn, hoewel Meininger et al (1984) reeds aangaven dat een wilde herkomst niet helemaal kon worden uitgesloten. In 2002, nadat er inmiddels zeven Roze Pelikanen voor de Nederlandse lijst waren aanvaard en een wilde Kroeskoppelikaan evenmin voor onmogelijk werd gehouden, werd de waarneming opnieuw behandeld.

Op 2 januari 1976 stond Rob Goldbach voor zijn vakantiehuysje *Seehanne* op 't Mirnster Klif bij Mirns, Friesland, toen hij om c 10:00 een zeer grote vogel zag naderen vanuit de richting van de oostelijker gelegen Oudemirdumerklif. Hij dacht een moment aan een Zeearend *Haliaeetus albicilla* maar al snel zag hij dat het om een pelikaan ging. Deze vloog laag over het water (vlieghoogte c 5 m), naderde steeds dichter en draaide op c 200 m om, maakte twee rondjes en streek neer op het IJsselmeer, c 50 m van de rietrand. RG kon door het weiland tot op een afstand van ongeveer 200 m komen en de zwemmende vogel goed bekijken. De determinatie als Kroeskoppelikaan was dankzij de beperkte waarnemingsafstand eenvoudig. Na enige minuten vloog hij weer op en ging laag voorbij (minimale afstand 120 m) richting de westelijker gelegen Mokkebank waar hij neerstreek en in het zeer ondiepe water ging staan. Voor zover RG de poten kon zien (tot vrijwel bij de tenen), droeg de vogel geen ring. Na 10 min, om 10:50, vloog hij weer op en verdween richting west 'om de hoek' van de Mokkebank, richting Starum (Stavoren), Friesland. Rijden naar het ten westen van de Mokkebank gelegen Laaxum, Friesland, leverde niets op; kennelijk was hij verder doorgevlogen. Al met al had RG hem ten minste 45 min gezien. De volgende dag, 3 januari, gingen RG en zijn vrouw Evelien Goldbach-van Hoorn naar de Lauwersmeer, Friesland/Groningen – na te hebben vastgesteld dat de pelikaan zich niet op de Mokkebank bevond. Na terugkomst was het zeer slecht weer geworden met noordwesterstorm (windkracht 10); deze weersomstandigheden waren er debet aan dat RG zelfs geen poging waagde de vogel ergens in Zuidwest-Friesland terug te vinden. Het weer op 4 januari was aanzienlijk beter en RG kon 's ochtends vanaf het huisje de Mokkebank en omgeving uitstekend zien. Aanvankelijk was er geen teken

van de pelikaan maar om 11:40 uur zag hij hem plotse-ling staan op c 800 m afstand op de droge zandplaat van de Mokkebank. Om 14:30 uur reed RG met de auto naar de Mokkebank en kon de vogel daar op 100-120 m afstand vanaf de voet van de dijk zien staan. RG kon met zijn 10x40 kijker nu goed de volledige loop-benen en tenen (zwemvliezen) bekijken en definitief vaststellen dat deze ongeringd waren. Naast de al op 2 januari genoteerde kenmerken zoals het zilverwitte verenkleed, de grijzige en warrige kuif, de loodgrijze poten, het ontbreken van een kale oogstreek en de fel oranje keelzak, zag RG nu ook een lichtgele borstvlak, vooral als de vogel in slaaphouding was. RG kon hem tot 15:30 bekijken.

RG kende geen plaatselijke vogelaars en hij besloot daarom Jan Wattel te bellen, het enige hem bekende lid van de toenmalige CNA. JW stimuleerde RG om het geval in te dienen maar RG zag daarvan af; hij verwachtte een afwijzing omdat het een eenmanswaar-neming betrof (zijn vrouw, als niet-onafhankelijke waarnemer, buiten beschouwing latend) zonder foto-grafische documentatie. Vervolgens belde RG alle Nederlandse dierenparken en een aantal vogelparken en kon verifiëren dat er op dat moment geen Kroeskop-pelikanen in Nederland in gevangenschap werden gehouden, laat staan waren ontsnapt.

Op 12 augustus 1976 werd naar wordt aangenomen dezelfde Kroeskoppelikaan weer in het Deltagebied gezien (zie tabel 1). Op 11 en 18 oktober 1976 zagen HB en Peter Meininger hem nabij respectievelijk de Hompelvoet en op de Ventjagersplaten in het Haring-vliet. Op 11 oktober voeren zij met een boot op de Grevelingen en zagen hem zitten op een grote paal: het was een grote pelikaan met 'kroezige kop' en onge-ringde poten. Bij nadering van het schip vloog hij op en was de lichte ondervleugel met donkere vleugeltop zichtbaar (Peter Meininger in litt). Op 18 oktober werd hij ook gedurende c 1.5 uur op c 200 m afstand gezien door 12 deelnemers aan een excursie van Vogelwacht 'Delft en omstreken' bij de Kilhaven, Punt van Goeree, Zuid-Holland (Mostert & Middelkoop 1977). Beide waarnemingen op 18 oktober bevestigen dat hij zich vrij snel door het Deltagebied kon verplaatsen; de afstand tussen beide locaties is c 30 km. De laatste melding was op 24 oktober 1976.

Op 23 december 1975 was er een melding van een Roze Pelikaan bij 't Mirnster Klif door W Loo de A D Loo de-Beekenkamp. De ingediende beschrijving is te summier om aanvaarding te verantwoorden, hoewel de vleeskleurige poten en de roze gloed over het veren-pleed werden genoteerd. Op 4 januari 1976 rond 13:00, dus op het zelfde moment als de waarneming van RG bij 't Mirnster Klif, zagen E C Smith en Jules Philippona een pelikaan bij de Steile Bank. De zeer korte beschrijving ('ondervleugel gedeeltelijk zwart, rechtervleugel mist anderhalve pen') duidt op een Roze Pelikaan maar liet geen aanvaarding door de Commis-sie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) toe. Hoewel RG deze tweede pelikaan tijdens zijn verblijf in Friesland van 1 tot 5 januari 1976 niet heeft gezien, is het in retrospectief dus mogelijk dat beide pelikanen

zich na hun verblijf in het Deltagebied naar de zuid-kust van Friesland hadden verplaatst.

Ruim 25 jaren liep RG met zijn waarneming rond zonder er iets mee te doen, omdat indiening naar zijn verwachting slechts tot afwijzing zou leiden. Aanleiding om het geval in mei 2002 alsnog in te die-nen was het feit dat het met foto's gedocumenteerde geval uit 1975, met slechts enkele weken tijdsverschil tussen de laatste datum in het Deltagebied (17 decem-ber 1975) en de waarneming in Zuidwest-Friesland, opnieuw door de CDNA in behandeling werd genom-en.

Beschrijving Kroeskoppelikaan

De beschrijving is gebaseerd op de foto van JH (Grevelingen) en notities van HB, AvdB, F J Mayenburg en PM (Grevelingen) en notities en veldschetsen van RG (Mokkebank).

GROOTTE & BOUW Typische pelikaan vanwege groot for-maat, brede vleugels, korte staart, relatief korte poten en lange snavel met keelzak.

KOP Slordige kuif op kruin, geheel (grijs)wit bevederde oog-streek.

BOVEN- EN ONDERDELEN Volledig grijswit tot zilverkleurig met lichtgele borstvlak.

VLEUGEL Bovenvleugel met zeer donkere, vrijwel zwarte, handpennen; armpennen duidelijk enige tinten donkerder grijs dan voorvleugel, grijze achterrand vormend. Ondervleugel geheel licht, zonder donkere handpennen (RG) of met uitslui-tend zwarte slagpenpunten (HB).

NAAKTE DELEN Snavel grijs. Keelzak fel oranje (RG) tot oran-jegeel (HB & PM). Poot loodgrijs (RG) tot donker vleeskleurig (HB & PM).

RUI & SLEET Intacte, gave vleugels, geen gebroken pennen; geen ontbrekende hand- of armpennen.

VLUCHT Gemakkelijk vliegend (af en toe een slag) en glij-dend (meeste tijd), 'als vanzelf'.

GEDRAG Bij zwemmen erg hoog in water liggend. Tijdens foerageren bijna 'op kop' staand en peddelend met poten als gans. Snavel schuin omhoog stekend bij doorslikken van voed-sel. Tijdens rusten door poten zakkend en snavel tegen borst leggend of (tijdens slapen) op rug. Vrij schuw tot zeer schuw. Bij foerageren onder andere paling vangend in water van c 50 cm diep.

Beschrijving Roze Pelikaan

De beschrijving is gebaseerd op de foto van JH en op notities van AvdB.

GROOTTE & BOUW Typische pelikaan vanwege groot for-maat, brede vleugels, korte staart, relatief korte poten en lange snavel met keelzak. Formaat op basis van foto in Grevelingen vergelijkbaar met andere pelikaan.

KOP Wit.

BOVEN- EN ONDERDELEN Wit met geelachtige gloed op borst.

VLEUGEL Ondervleugel met veel zwart.

NAAKTE DELEN Bovensnavel grotendeels oranje met enig grijs. Keelzak vaal oranje. Poot vleeskleurig.

GEDRAG Bij zwemmen erg hoog in water liggend. Tijdens foerageren bijna 'op kop' staand en peddelend met poten als gans. Snavel schuin omhoog stekend bij doorslikken van voed-sel. Tijdens rusten door poten zakkend en snavel tegen borst leggend of (tijdens slapen) op rug.

TABEL 1 Overzicht van datums en plaatsen van waarnemingen van Kroeskoppelikaan *Pelecanus crispus* in Nederland in 1975-76 / survey of dates and localities of observations of Dalmatian Pelican *Pelecanus crispus* in the Netherlands in 1975-76 (cf Mostert & Middelkoop 1977, Beijersbergen & van den Berg 1980, Meininger et al 1984, Werkgroep Avifauna Natuur- en Vogelwacht Schouwen Duiveland 1986; Peter Meininger in litt; CDNA-archief)

Datum	Locatie	Waarnemer(s)
25 juni 1975	Hompelvoet, Grevelingen, Zuid-Holland	A van den Berg
26 juni 1975	Grevelingen	A van den Berg, J Beijersbergen, R Beijersbergen
begin juli 1975	Kreken bij Ouwkerk, Zeeland	R van Loo
juli 1975	Haamstede, Zuid-Holland	
9 augustus 1975	Grevelingen	
23 september 1975	Hompelvoet, Grevelingen	A van den Berg, G Slob
14 oktober 1975	Springersdiep nabij De Punt, Grevelingen	A van den Berg, L Zwiers
6 november 1975	Springersdiep nabij De Punt, Grevelingen	H J M Baptist, A van den Berg, L Zwiers
18 november 1975, 12:00	Middelplaten, Veerse Meer, Zeeland	H J M Baptist
18 november 1975, 13:30	Grevelingen	A van den Berg, L Zwiers
20 november 1975	Grevelingen	
15 december 1975	Dordtsche Biesbosch, Zuid-Holland	L de Munnik
17 december 1975	Grevelingen nabij Herkingen, Zuid-Holland	A van den Berg, F Mayenburg, G Slob, L Zwiers
2-4 januari 1976	Mokkebank, Friesland	R Goldbach, E Goldbach-van Hoorn
12 augustus 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet, Zuid-Holland	H F van der Lee
16 augustus 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet	H J M Baptist, G L Ouweneel
19 augustus 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet	H F van der Lee
26 augustus 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet	H F van der Lee
5 september 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet	H F van der Lee
11 oktober 1976	Hompelvoet, Grevelingen	H J M Baptist, P L Meininger
18 oktober 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet	H J M Baptist, P L Meininger
18 oktober 1976	Kilhaven, Punt van Goeree, Zuid-Holland	H Middelkoop, K Mostert et al
20 oktober 1976	Grevelingen	
24 oktober 1976	Ventjagersplaten, Haringvliet	H F van der Lee

Determinatie

Kroeskoppelikaan

De combinatie van groot formaat, brede, gevingerde vleugels, korte staart, relatief korte poten en lange snavel met keelzak past alleen op een pelikaan. Het overwegend grijswitte verenkleed met zwarte handpennen, de gele borstvlek, de borstelige kuif en het ontbreken van een kale roze oogstreek rondom het oog en tussen oog en snavel passen op Kroeskoppelikaan en sluiten Roze Pelikaan uit. Roze Pelikaan heeft een witter verenkleed (in het broedseizoen met roze tint), zwarte arm- en handpennen op de ondervleugel die daardoor sterk zwart-wit is getekend, een meer contrasterende geeloranje borstvlek, een minder rommelige afhangende kuif op de achterkop en een opvallende roze oogstreek rondom het oog en tussen oog en snavel. De keelzak is bij Kroeskoppelikaan oranje en bij Roze Pelikaan wat meer geelachtig. De oranje kleur van de keelzak en het ontbreken van bruingrijze vlekten op de bovendelen en vleugel duiden op een adulte vogel. Voor de zekerheid dienen ook andere, uit gevangenschap ontsnapte, pelikanen te worden uitgesloten (cf Harrison 1985, Zwaaneveld & Ebels 1994, Barthel 2004). Kleine Pelikaan *P rufescens* uit tropisch Afrika heeft net als Kroeskoppelikaan een overwegend grijs verenkleed maar is kleiner, heeft een opvallende brede witte oogring met zwarte teugelvlek, oranje-roze poten, een bleek vleeskleurige keelzak, geen gele borstvlek, een korte stevige kuif op de achterkop, contrast tussen de donkerder grijze mantel en rug en lichter grijze stuit en bovensvleugel en donkerdere tekening

op de achterrand van de bovensvleugel. Ontsnapte exemplaren van deze soort worden met enige regelmaat in Nederland en andere landen in West-Europa waargenomen (cf Ebels 1996, 2004, Snow & Perrins 1998, Barthel 2004). De enige andere overwegend grijze pelikaan is Grijze Pelikaan *P philippensis* uit Zuidoost-Azië; deze verschilt van Kroeskoppelikaan door de korte bruine kuif en achterhals, donkerdere tekening op de achterrand van de bovensvleugel, bleekbruine bovenstaart en grijze tot grijsroze keelzak.

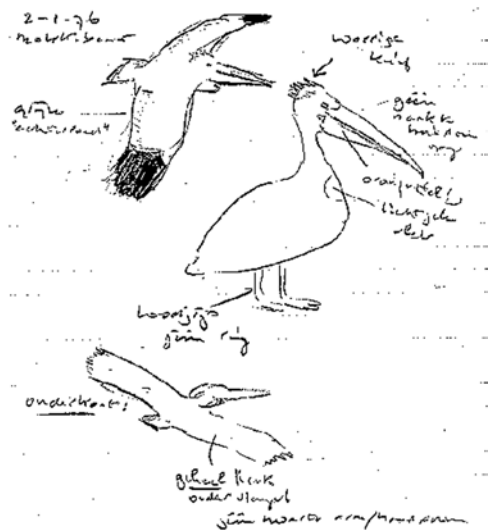
Roze Pelikaan

Hoewel de beschrijving tamelijk summier is, sluit de combinatie van wit verenkleed met geelachtige gloed op de borst, zwart-witte ondervleugel, vleeskleurige poten en oranje met grijze snavel met vaal oranje keelzak andere pelikanen uit, inclusief de twee andere zwart-wit getekende soorten, Australische Pelikaan *P conspicillatus* en Amerikaanse Pelikaan *P erythrorhynchos*. Het ontbreken van bruine tekening op de bovendelen en bovensvleugel duidt op een adulte vogel (cf Harrison 1985, Barthel 2004).

Verspreiding en voorkomen

Kroeskoppelikaan

Kroeskoppelikaan broedt of broedde in kleine aantallen in Albanië, Armenië, Azerbeidzjan, Bulgarije, Griekenland, Kazakstan, Montenegro, Oekraïne, Roemenië en Rusland en in het Aziatische deel van Turkije en Centraal-Azië, oostelijk tot in West-Mongolië en Noordwest-China. Noordelijke broedvogels trekken in

FIGUUR 1 Kroeskoppelikaan / Dalmatian Pelican *Pelecanus crispus*, Mokkebank, Friesland, 2 januari 1976 (Rob Goldbach). De handgeschreven tekst geeft het volgende aan: 'grijze 'achterrand', warrige kuif, geen naakte huid om oog, oranje (fel), lichtgele vlek, loodgrijs géén ring, geheel lichte onder vleugel, géén zwarte arm/handpennen'.

de winter naar het zuiden; Europese vogels trekken niet over erg grote afstanden en overwinteren op de Balkan (Bulgarije, Griekenland), in het oostelijke Middellandse-Zeegebied zuidelijk tot Egypte, en in Iran. Vogels die overwinteren in Zuidoost-China, voornamelijk in Hong Kong, zijn waarschijnlijk afkomstig van de kleine populatie in West-Mongolië; het gaat hierbij om hooguit enkele 10-tallen (Carey et al 2001), die over een afstand van c 3500 km trekken. De soort is in het hele verspreidingsgebied schaars en wordt of werd op veel plekken bedreigd; sinds het midden van de 19e eeuw tot ver in de 20e eeuw was sprake van een gestage afname. Pas de laatste twee decennia is sprake van stabilisatie en plaatselijk van toename in aantallen. In 1994 werd de wereldpopulatie op 12 000-16 000 exemplaren geschat (Rose & Scott 1994) en eind 20e eeuw op 15 000-20 000 (Stattersfield & Capper 2000). Door de wereldwijd lage aantallen en het feit dat veel vogels over beperkte afstand trekken is het aantal waarnemingen buiten de reguliere gebieden laag.

Dwaalgasten (meestal beschouwd als vermoedelijk ontsnapt) in Europa zijn bekend uit Brittannië, Denemarken (categorie D), Frankrijk (drie gevallen in categorie D; 19 augustus 1976, december 1978 en 24 maart 1990; Dubois & Yésou 1992), Hongarije (negen gevallen, de meest recente in juni 1997; van den Berg 1997), Italië, Letland, Noorwegen (categorie D/E), Polen (twee: augustus 1990 en oktober 1990) en Slowakije (Cramp & Simmons 1977, Snow & Perrins 1998; www.wpbirds.com). In Brittannië zijn volgens Evans (1994) drie gevallen die 'vermoedelijk allemaal

betrekking hebben op vogels uit gevangenschap': een vogel in Cornwall, Engeland, april-mei 1951 ('getraceerd als ontsnapte vogel uit Nederland!'), een vogel in verschillende graafschappen in Zuid-Engeland van 29 oktober 1967 tot 25 januari 1968 ('naar wordt aangenomen ontsnapt uit de dierentuin van Colchester') en een kortstondig aanwezige vogel ('van onbekende herkomst') in Cheshire, Engeland, op 16 november 1974. In Italië bevinden zich sinds 2003 een of meer vrijvliegende exemplaren bij het Lago Maggiore, waarschijnlijk afkomstig uit een plaatselijk vogelpark (Luciano Ruggieri in litt). Eind augustus 2005 werden in het nabijgelegen Palude de Brabbia bij Inarzo, Varese, een adulte met twee juveniele gezien (Hugues Dufourny in litt). In Israël zijn (slechts) acht gevallen bekend; de meest recente waarneming stamt uit februari 2004. Alle zijn van na 1970 en uit de periode van midden oktober tot begin april; een van deze gevallen betreft een vondst van een in Turkije geringde vogel (Shirihai 1996, van den Berg 2004). In Oost-Azië zijn dwaalgasten waargenomen oostelijk tot in Japan (Brazil 1991), met als meest recente geval(len) twee waarnemingen van mogelijk dezelfde vogel in december 1999 en januari 2000 bij het zuidelijke eiland Okinawa (Ikenaga 2003).

De Kroeskoppelikaan van 1975-76 is door CDNA aanvaard als eerste geval na 1800 en daarmee als nieuwe soort voor Nederland (voor het voorkomen in Nederland in historische tijden, zie onder). Hoewel de kans dat een wilde Kroeskoppelikaan Nederland bereikt aanzienlijk kleiner is dan bij Roze Pelikaan, acht de CDNA het voldoende aannemelijk dat een wilde Kroeskoppelikaan op eigen kracht Nederland kan bereiken en dat er dus geen redenen zijn om de soort per definitie als 'escape' te behandelen. Bovendien geldt voor dit exemplaar dat er in verenkled en gedrag en door de met zekerheid vastgestelde afwezigheid van ringen geen aanwijzingen waren voor een verleden in gevangenschap. Het betreft het meest noordwestelijke geval in Europa en het enige ten noordwesten van Hongarije dat is opgenomen op een nationale A-lijst of het equivalent daarvan.

Roze Pelikaan

Roze Pelikaan broedt in Zuidoost-Europa (Griekenland, Oekraïne, Roemenië en Rusland), in grote delen van tropisch Afrika (met een geïsoleerde populatie op de Banc d'Arguin, Mauritanië, maar vooral in de Riftvallei zuidelijk tot Namibië en Zuid-Afrika) en plaatselijk in Azië, van Turkije in het westen oostelijk tot in Mongolië en Zuid-Vietnam. Noordelijke populaties trekken vooral naar Oost-Afrika en het Indisch Schiereiland om te overwinteren. De meeste broedvogels uit Europa en Turkije verlaten in de herfst de broedgebieden. Tot enkele 1000-en vogels overwinteren in Noord-Israël; de rest trekt vermoedelijk verder zuidelijk naar Oost-Afrika. In Mauritanië overwinteren ook enkele 1000-en vogels (Snow & Perrins 1998). De noordelijke populaties zijn in aantal omvangrijker dan die van Kroeskoppelikaan. In combinatie met het sterkere trekgedrag van deze soort is het niet verrassend

dat Roze Pelikaan als dwaalgast in meer landen en met grotere regelmaat is vastgesteld dan Kroeskoppelikaan. In Europa zijn gevallen vastgesteld in België (categorie D/E), Brittannië (meer dan 20 gevallen, categorie D/E), Duitsland (waarnemingen na 1950 categorie D; Barthel & Helbig 2005), Denemarken (categorie D), Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Spanje, Tsjechië, Slowakije, Wit-Rusland en Zweden, waarbij aangetekend moet worden dat in de meeste gevallen een herkomst uit gevangenschap niet met zekerheid is uitgesloten (cf Evans 1994, Snow & Perrins 1998). In Zuid-Duitsland, Zuid-Frankrijk (Camargue, Bouches-du-Rhône), Hongarije, Oostenrijk (Neusiedlersee, Burgenland) en Zwitserland werden in de 17e en 18e eeuw en in Frankrijk tot in de 19e eeuw af en toe kleine en soms grotere groepen pelikanen (vermoedelijk Roze Pelikanen) waargenomen (cf Zwaaneveld & Ebels 1994). In Oost-Azië zijn dwaalgasten waargenomen oostelijk tot in Japan (Brazil 1991).

De Roze Pelikaan van juni-juli 1975 is door de CDNA aanvaard als derde geval voor Nederland. Andere gevallen waren van 20 augustus 1974 tot 10 januari 1975 bij Bloemendaal, Haarlem en Santpoort, Noord-Holland (op laatstgenoemde datum gevangen en overgebracht naar een dierentuin; van den Berg 1996); op 25 mei 1975 in Meijndel en bij Noordwijk, Zuid-Holland; op 5 augustus 1975 in de Lauwersmeer, Groningen; van 9 november 1987 tot 8 februari 1988 bij Havelte, Drenthe, Elden, Gelderland, en Valkenburg, Limburg (Zwaaneveld & Ebels 1994); op 6 mei 1990 bij de Keersluisplas, Flevoland (Zwaaneveld & Ebels 1994); op 25 mei 2001 bij Meijel, Limburg; en op 28 mei 2001 op de Noordzee, Continentaal Plat, ten westen van Den Helder, Noord-Holland (van der Spek & Ebels 2001, van den Berg & Bosman 2001, van der Vliet et al 2002). Het is mogelijk dat de gevallen in

mei en augustus 1975 (die pas enkele jaren geleden zijn ingediend en door de CDNA zijn aanvaard) op de vogel van de Grevelingen betrekking hebben; hij kan in het voorjaar in zuidelijke richting langs de Hollandse kust en in de nazomer naar Noord-Nederland zijn gevlogen. De (niet-ingediende) melding van een Roze Pelikaan in december 1975 in Zuidwest-Friesland (zie boven) zou eveneens in dit beeld passen. De drie waarnemingen in 1975 zijn door de CDNA echter als drie verschillende exemplaren aanvaard. Alle gevallen hebben betrekking op adulte vogels, met uitzondering van een eerste-zomer die op 28 mei 2001 werd gevangen op olieplatform K-18 Kotter in de Noordzee. Een vogel van 6 tot 19 oktober 1999 bij Nieuw-Bergen en Papenbeek, Limburg, is door de CDNA niet aanvaard; hoewel de determinatie geen discussie opleverde gaf de aanwezigheid van enkele waarschijnlijk gekortwiekte slagpennen aan dat deze hoogstwaarschijnlijk uit gevangenschap afkomstig was (van der Vliet et al 2002). Op 14 oktober 2005 ontsnapten twee juveniele Roze Pelikanen uit dierentuin Artis in Amsterdam, Noord-Holland. Eén exemplaar werd eind oktober teruggebracht terwijl het andere langdurig verbleef bij de Keersluisplas en rond de jaarwisseling naar Friesland vertrok, waar hij op 9 januari 2006 bij Hindeloopen werd gevangen en vervolgens teruggebracht naar Artis (cf Dutch Birding 27: 430, 2005, 28: 56, 2006). In mei 2006 werden op verschillende locaties in Noordoost-Nederland een of meer adulte Roze Pelikanen gezien, waaronder een exemplaar op 11 en 16-17 mei bij het Tjeukemeer, Friesland. Deze waarnemingen moeten nog beoordeeld worden.

Het lijkt aannemelijk dat beide pelikanen in 1975 samen in het Deltagebied zijn gearriveerd maar het is ook denkbaar dat beide apart in Nederland zijn gearriveerd en elkaar vervolgens in het Deltagebied hebben gevonden.

175 Kroeskoppelikaan / Dalmatian Pelican *Pelecanus crispus*, adult (links) en Roze Pelikaan / Great White Pelican *P. onocrotalus*, adult, Grevelingen, Zuid-Holland, juni 1975 (Johannes Hameeteman)

Historisch voorkomen van Kroeskoppelikaan in Noordwest-Europa

Fossiele of subfossiele resten van Kroeskoppelikanen zijn bij archeologisch onderzoek aangetroffen in Denemarken, Engeland en Nederland (Hatting 1963, van Mensch 1978, Burton 1995, Enghoff 2006). In Nederland zijn bij zes opgravingen resten gevonden (Clason & Prummel 1978; www.archis.nl): **1** Vlaardingen, Zuid-Holland, datering 3400 tot 2451 voor Christus (vindjaar 1959); **2** Schokland, Noordoostpolder, Flevoland, 2000 tot 1801 voor Christus (1989); **3** Assendelft, Zaanstad, Noord-Holland, 0 tot 200 (1980); **4** Valkenburg, Zuid-Holland, 200 tot 260 (1985); **5** Valkenburg, 525 tot 1049 (1987); en **6** Luttelgeest, Noordoostpolder, 1400 tot 1499 (1952). Uit deze vondsten mag worden afgeleid dat Kroeskoppelikaan zowel voor als na het begin van de jaartelling in Nederland voorkwam. Er zijn geen directe aanwijzingen dat de soort in Nederland broedde. Vondsten van resten van pas uitgebroede jongen bij Glastonbury, Somerset, Engeland, geven aan dat daar in de late IJzertijd – in de eerste eeuw na Christus – broedkolonies aanwezig waren (Burton 1995; Paul Marcus in litt). Burton (1995) geeft aan dat het niet bekend is wanneer de soort uit Engeland is verdwenen en dat – behalve bejaging door de mens – waarschijnlijk vooral een ongunstige klimaatverandering verantwoordelijk was voor het uitsterven. In Denemarken zijn volgens Enghoff (2006) c. 28 vondsten van fossiele resten bekend, op één na alle uit het zuidoosten van Denemarken. De meest noordelijke vondst is gedaan bij Vendsyssel, Nordjylland. Alle vondsten dateren uit de Atlantische periode (c. 8000 tot 4500 voor Christus), toen het klimaat warmer was dan nu. Enghoff (2006) gaf aan dat deze vondsten waarschijnlijk op trekvogels betrekking hadden.

Plinius de Oudere (23-79 na Christus) maakt in zijn serie van 37 boeken over de natuurlijke historie en aanverwante zaken (*Naturalis Historia*) – gepubliceerd in het jaar 77 – melding van pelikanen ('onocrotalus') in Noord-Gallië (zie bijlage 1). Voous (1960) geeft onder verwijzing naar deze bron aan dat Kroeskoppelikanen voorkwamen in de estuaria van Elbe, Rijn en Schelde (overgenomen door bijvoorbeeld Clason & Prummel 1978, Oreel 1980, van den Berg & Bosman 2001), hoewel Plinius deze rivieren niet bij naam noemt en zijn korte beschrijving geen soortdeterminatie mogelijk maakt. Kraak (1979) stelde dat Plinius alleen de monding van de Schelde kan hebben bedoeld, omdat Plinius aangeeft dat 'Germaanse stammen langs de Noordzeekust zuidwaarts tot aan de Schelde wonen en dat Gallië tot de Schelde reikt'. Dit is echter onwaarschijnlijk omdat vanaf het jaar 47 de Rijn als noordgrens van het Romeinse Rijk fungeerde. Bij het schrijven van zijn boeken moet Plinius hiervan op de hoogte zijn geweest, temeer omdat hij in het jaar 75 als 'procurator' was benoemd in de provincie Gallia Belgica, de meeste noordelijke provincie van Gallië die van de Seinemonding tot de Rijn liep. De Elbemonding in Duitsland is daarentegen nooit onderdeel geweest van het Romeinse Rijk; pogingen van keizer Augustus

om vanaf 12 voor Christus Germanië tot aan de Elbe toe te voegen aan het rijk mislukten en in het jaar 47 staakte zijn opvolger Claudius de pogingen en werd de Rijn de definitieve noordgrens. In de tekst van Plinius staat geen directe aanwijzing naar de Schelde of de Rijn en het is voor discussie vatbaar wat hij precies met de term 'Noord-Gallië tot zeer dicht bij de zee' heeft aangeduid. Op basis van het broeden in Engeland en de archeologische vondsten is het echter aannemelijk dat de soort rond het begin van de jaartelling ook in Nederland voorkwam, waarschijnlijk ook als broedvogel. Er zijn in Nederland geen archeologische vondsten bekend van Roze Pelikaan, zodat aangenomen mag worden dat de beschrijving van Plinius op Kroeskoppelikaan betrekking had.

Dankzegging

Arnoud van den Berg was behulpzaam bij het verzamelen van gegevens over waarnemingen van Kroeskoppelikanen buiten de reguliere gebieden. Peter Meininger verschaftte uitgebreide informatie over de waarnemingen en bronvermeldingen in de Zuid-Hollandse/Zeeuwse Delta en leverde commentaar op de uiteindelijke tekst, evenals René van Loo. Fotovakhandel Hameeteman uit Ouddorp was behulpzaam bij het traceren van de volledige naam van de fotograaf. Bunna Ebels-Hoving en Fenny Ebels hielpen bij het vertalen van de tekst van Plinius de Oudere. Paul Marcus was behulpzaam bij het verzamelen van gegevens over het historische voorkomen. De informatie over archeologische vondsten in Nederland is afkomstig van de website www.archis.nl (onder 'BonelInfo').

Summary

DALMATIAN PELICAN AND GREAT WHITE PELICAN IN THE NETHERLANDS IN JUNE 1975-OCTOBER 1976 On 25 June 1975, an adult Great White Pelican *Pelecanus onocrotalus* and an adult Dalmatian Pelican *P. crispus* were seen together at Grevelingen, Zuid-Holland, the Netherlands. The Great White Pelican stayed for three weeks and was last seen on 14 July. The Dalmatian Pelican was seen at various sites in the Dutch river delta (in the provinces of Zeeland and Zuid-Holland) until 17 December. On 2-4 January 1976, presumably the same bird was seen c. 200 km to the north in south-western Friesland, the Netherlands. The bird returned to the delta area on 12 August 1976 and was last reported on 24 October 1976. Both birds were unringed and showed no indications of captive origin. All known sightings of this Dalmatian Pelican are summarized in table 1.

Both birds have been dismissed as presumed escapes for many years. In May 2002, both sightings were re-evaluated by the Dutch rarities committee (CDNA) and accepted as birds of presumed wild origin. The Great White Pelican represents the third record for the Netherlands (the first two were in August 1974 to January 1975 and May 1975, both accepted as different individuals) and the Dalmatian Pelican the first. The identification of both birds was based on overall plumage colour, bill and leg colour, shape of head and crest, and under- and upperwing pattern. A single photograph (record shot) is known, on which both birds are seen side by side.

The status of both species as breeding birds and vagrants/escapes in Europe is discussed. The Dalmatian Pelican represents the most north-westerly observation in Europe that has been accepted onto a national avifaunal A-list or its equivalent.

The CDNA considered that the vagrancy potential of this species is high enough to justify acceptance. Most observations of Great White Pelicans and (especially) Dalmatian Pelican in north-western Europe are treated as escapes, although records from the 17-19th century of (groups of) Great White Pelicans in central Europe indicate that genuine vagrancy has occurred and may still occur, despite the reduced numbers of breeding birds in south-eastern Europe and Asia.

Recoveries of Dalmatian Pelican remains have been published for six sites in the Netherlands, dating from possibly as far back as 3400 before Christ until as 'recently' as the 15th century. Although there is no direct proof that the species has ever bred in the Netherlands, this seems likely on basis of the remains found. Pliny the Elder described the presence of pelicans along the North Sea coast in the first century. Remains of fledglings found at Glastonbury, Somerset, England, indicate that the species bred in England in the late Iron Age (first century). In Denmark, c 28 fossil recoveries are known, all from the Atlantic period between c 8000 and 4500 before Christ.

Verwijzingen

- Barthel, P H 2004. Die Unterscheidung der Pelikane *Pelecanus*. *Limicola* 18: 121-152.
- Barthel, P H & Helbig, A J 2005. Artenliste der Vögel Deutschlands. *Limicola* 19: 89-111.
- Beijersbergen, J & van den Berg, A 1980. De Grevelingen. De vogels van een afgedamde zeearm. Zeist.
- van den Berg, A B 1996. Roze Pelikaan in Zuid-Kennemerland in augustus 1974-januari 1975. *Dutch Birding* 18: 79-81.
- van den Berg, A B 1997, 2004. WP reports: May-June 1997; late January-early March 2004. *Dutch Birding* 19: 131-138; 26: 128-138.
- van den Berg, A B & Bosman, C A W 2001. Zeldzame vogels van Nederland – Rare birds of the Netherlands. *Avifauna van Nederland* 1. Tweede druk. Haarlem.
- Brazil, M A 1991. The birds of Japan. Londen.
- Burton, J F 1995. Birds and climate change. Londen.
- Carey, G J, Chalmers, M L, Diskin, D A, Kennerley, P R, Leader, P J, Leven, M R, Lewthwaite, R W, Melville, D S, Turnbull, M & Young, L 2001. The avifauna of Hong Kong. Hong Kong.
- Clason, A T & Prummel, W 1978. Een glimp van de Nederlandse Avifauna uit het verleden. *Vogeljaar* 26: 209-217.
- Cramp, S & Simmons, K E L (redactie) 1977. The birds of the Western Palearctic 1. Oxford.
- Dubois, P J & Yésou, P 1992. Les oiseaux rares en France. Bayonne.

- Elbels, E B 1996. Records of probable escapes in the Netherlands. *Dutch Birding* 18: 75-78.
- Elbels, E B 2004. Records of probable escapes in the Netherlands: part 2. *Dutch Birding* 26: 305-314.
- Engelhoff, I B 2006. Regionality and biotope exploitation in Danish Ertebølle and adjacent periods. Website: www.zmuc.dk/VerWeb/Stenalderknogler/eng/index.htm.
- Evans, L G R 1994. Rare birds in Britain 1800-1990. Little Chalfont.
- Harrison, P 1985. Seabirds: an identification guide. Tweede druk. Londen.
- Hatting, T 1963. On subfossil finds of Dalmatian Pelican (*Pelecanus crispus* Bruch) from Denmark. *Vidensk Medd fra Dansk Naturh Foren* 125: 337-351.
- Ikenaga, H 2003. Important photograph records of birds of Okinawa. Website: <http://www1.accsnet.ne.jp/~ikecho/OKI-NAWA/gallery/gallery.html>. Bijgewerkt 12 januari 2003.
- Kraak, W K 1979. De Kroeskoppelikaan in Nederland in de Romeinse tijd. *Vogeljaar* 27: 293.
- Meininger, P L, Baptist, H J M & Slob, G J 1984. Vogelstellingen in het Deltagebied in 1975/76-1979/90. *Nota DDMI*-84.23. Middelburg/Goes.
- van Mensch, P JA 1978. Archeologie en vogels. *Vogeljaar* 26: 219-223.
- Mostert, K & Middelkoop, H 1977. Kroeskoppelikaan in Grevelingen Meer. *Vogeljaar* 25: 136.
- Oreel, G J 1980. Dutch Birding Association checklist: deel 1. *Dutch Birding* 2: 41-47.
- Rose, P M & Scott, D A 1994. Waterfowl population estimates. International Waterfowl and Wetlands Research Bureau spec publ 29. Slimbridge.
- Shirihai, H 1996. The birds of Israel. Londen.
- Snow, D W & Perrins, C M 1998. The birds of the Western Palearctic. Concise edition. Oxford.
- van der Spek, V & Elbels, E B 2001. DB Actueel: Roze Pelikaan verdrwaald op Noordzee. *Dutch Birding* 23: 243-244.
- Stattersfield, A J & Capper, D R (redactie) 2000. Threatened birds of the world. Barcelona.
- van der Vliet, R E, van der Laan, J & CDNA 2002. Rare birds in the Netherlands in 2001. *Dutch Birding* 24: 325-350.
- Voous, K H 1960. Atlas van de Europese vogels. Amsterdam.
- Werkgroep Avifauna Natuur- en Vogelwacht Schouwen Duiveland 1986. De vogels van Schouwen-Duiveland, Zierikzee.
- Zwaaneveld, J & Elbels, E B 1994. Roze Pelikanen in Nederland in november 1987-februari 1988 en mei 1990. *Dutch Birding* 16: 106-110.

Enno B Elbels, Joseph Haydnlaan 4, 3533 AE Utrecht, Nederland (elbels@wxs.nl)
Arie van den Berg, Heilige Stoel 40-08, 6601 WG Wijchen, Nederland (arie.berg@12move.nl)
Rob Goldbach, Hollandseweg 159, 6705 BC Wageningen, Nederland (Rob.Goldbach@wur.nl)

BIJLAGE 1 Teksten over voorkomen van Kroeskoppelikaan *Pelecanus crispus* in Noordwest-Europa in historische tijden / texts about historic presence of Dalmatian Pelican *Pelecanus crispus* in north-western Europe

Latijnse tekst uit *Naturalis Historia* van Plinius de Oudere, boek X, hoofdstuk 131

Olorum similitudinem onocrotali habent nec distare existimantur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. Huc omnia inexplabile animal congerit, mira ut sit capacitas. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddita in verum alvum ruminantis modo refert. Gallia hos septentrionalis proxima oceano mittit.

Nederlandse vertaling

Pelikanen hebben een gelijkheid met zwanen en men is van mening dat ze geheel niet anders zijn, behalve dat in hun kelen een ander soort 'waterzak' aanwezig is. Hierin brengt dit onverzadigbare diertje alles samen, aangezien de capaciteit verbaasd is. Spoedig nadat de prooi is gepakt brengt hij deze – vandaar geleidelijk in de bek gebracht – in de werkelijke maag, op de wijze van een herkauwer. Noord-Gallië herbergt hen tot zeer dicht bij de zee.

Voous (1960)

Sarmatische [= van Donau tot Kaukasus] verspreiding. Vroeger veel grotere verspreiding. Volgens Plinius in W-Europa, in mondingen van Schelde, Rijn en Elbe. Tot midden vorige eeuw [= 19e eeuw] nog broedend in Hongarije.

Moult and plumage variation in immature Lesser Black-backed Gulls in the Netherlands

Rik Winters

Identification of 'large white-headed gulls' in general, and of 'lesser black-backed gulls' in particular, has long been the subject of debate. Extensive variation in plumage and structure within and between populations and in patterns of moult and ageing, has resulted in slow advances in field identification of this group of taxa. Jonsson (1998) described the identification of 'Baltic Gull' *Larus fuscus fuscus* (hereafter *fuscus*) in a western European context, Gruber (1999) discussed the identification of juvenile – and to a lesser extent older immature – Lesser Black-backed Gulls and Rauste (1999) dealt with 'Baltic Gull' and 'Tundra Gull' (Heuglin's Gull) *L. heuglini* (hereafter *heuglini*) from a Finnish perspective. The emphasis in these papers is on describing the variation and identification of the north-eastern taxa *fuscus* and *heuglini*. Generally, variation in (western) Lesser Black-backed Gull was believed to be rather well known; eg, as emphasized by the most recent publication by Olsen & Larsson (2004). The general picture was that the taxa *L. f. graellsii* (hereafter *graellsii*) and *L. f. intermedius* (hereafter *intermedius*) differ only slightly in upperpart coloration as adults, while *fuscus* is rather distinct at all ages, except perhaps for juveniles. From recent observations, many of them made in the Netherlands, it has become clear that much of the plumage variation observed does not fit in with the generally accepted picture and that especially continental western European birds deviate strongly from what has been described so far. Some of these and similar findings have been dealt with or mentioned elsewhere (Adriaens 2002, AERC TAC 2003, Gibbins 2005, Muusse et al 2005). Here, some aspects of the moult and plumage variation of Lesser Black-backed Gulls are reviewed in the light of these observations in order to evaluate their use as an identification feature. Subsequently the identifiability of *fuscus* is evaluated.

Taxonomy, phylogeny and nomenclature

The systematics of 'lesser black-backed gulls' have recently been reviewed by Yésou (2002), who proposed to maintain *intermedius* as a valid taxon and to regard Lesser Black-backed Gull (comprising *fuscus*, *graellsii* and *intermedius*) and Heuglin's Gull as separate species. Almost simultaneously, a detailed study on the phylogeny of 'lesser black-backed gulls' was published (Liebers & Helbig 2002). They found some evidence for a three-way grouping within the complex (*graellsii* & *intermedius*, *fuscus*, *heuglini* & *barabensis*) but the differences were slight and separation between

the groups was far from complete. The western taxa *graellsii* and *intermedius* showed such a high degree of intergradation that they behave as a single population and should therefore be treated as a single taxon. Gene flow was also present between *fuscus* and *graellsii/intermedius*, but at a lower level. The authors postulated that studying Swedish birds (which were not include in their study) would most probably reveal a stronger gene flow between *fuscus* and *intermedius*, reducing the (apparent) separation between the groups. The taxonomic advisory committee of the Association of European Rarities Committees (AERC) decided to leave the question of assigning species status to both Baltic Gull and Heuglin's Gull pending (AERC TAC 2003). The CSNA (2004), having maintained a three-way split since 1998, lumped the taxa into two species: Lesser Black-backed Gull *L. fuscus* (comprising *graellsii*, *intermedius* and *fuscus*) and Heuglin's Gull *L. heuglini* (comprising *heuglini* and *barabensis*).

Status and occurrence in the Netherlands

Lesser Black-backed Gull is a numerous bird along the Dutch coast in March-September. Virtually all birds found in the Netherlands belong to *graellsii* or *intermedius*, ie, populations using a migration route along the European west coasts. The north-easterly *fuscus* is considered very rare; 11 records had been accepted by the Dutch rarities committee (CDNA) for the period 1992-2001 (van der Vliet et al 2002). Following the lumping of 'Baltic Gull' and 'Lesser Black-backed Gull' all records except those referring to birds of known origin were removed from the Dutch list (van der Vliet et al 2004). There are five recoveries of Finnish ringed birds, in April, June, September, October and December (Cottaar 2005, van der Vliet et al 2005, Altenburg et al 2006). There have been several reports of *heuglini* (eg, Bakker 1999) but the identification of this taxon is still very complicated and, so far, no records have been accepted by the CDNA.

Materials and methods

I studied Lesser Black-backed Gulls mainly in the Netherlands, and mainly in the period 1999-2003. Photographs and notes were gathered during field trips to various locations. By far the most important site was the dump near Wijster, Drenthe. The information gathered during these field trips was amended by photographs taken in Finland, France, Israel, Morocco and Portugal. A few 1000s photographs of several 100s

176

177

178

179

176 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus intermedius*, juvenile, Lauwersoog, Groningen, Netherlands, 14 November 2000 (Theo Bakker). Colour-ringed at Lista, Norway. Note that only a few scapulars have been moulted. **177** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 22 April 2000 (Rik Winters). Note restricted black on tail. **178** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 22 April 2000 (Rik Winters). Note two distinct types of scapulars. **179** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 7 May 2000 (Rik Winters). *Fuscus*-type. Both wings show eight new primaries; earliest date for a bird of this age with such a moult pattern.

of immature Lesser Black-backed Gulls were studied for this paper. Field notes were made to describe moult, and a score system was developed to simplify this. More than 35 colour-ringed second and third calendar-year birds were found, of which 17 were photographed. The ringed birds originated from Belgium, Britain, France, the Netherlands and Norway. The ringing data on these birds were used to correlate differences in moult and plumage patterns to geographical origin. Given the low number of ringed birds involved, however, these correlations should be regarded as no more than an indication of what the actual situation may look like.

Based on the ringing data and the features shown, the birds observed at Wijster will mainly have originated from 'intermediate populations', ie, populations breeding on the eastern shores of the North Sea.

Moult

One of the perceived main distinguishing characters between *fuscus* and *graellsii* is their difference in moult timing and the resulting moult patterns. The use of these differences for identification purposes is most pronounced in immatures. Observations and descriptions by Jonsson (1998) and Rauste (1999) emphasized the differences, some of which were already mentioned by Stresemann (1966) and elaborated on the timing of moult in *fuscus*. Adriaens (2002), Gibbins (2004) and Muusse et al (2005) already presented some limitations to the use of the moult criteria defined by Jonsson based on observations on continental western European birds.

In general, the moult of Lesser Black-backed Gull can be understood in terms of the sequence of moults described for Western Gull *L. occidentalis* (Howell &

180

181

182

183

180 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus intermedius*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 3 June 2001 (*Rik Winters*). Colour-ringed at Lista, Norway, in 2000. All visible wing-coverts moulted but primaries juvenile and worn. **181** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 8 June 2001 (*Rik Winters*). **182** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus intermedius*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 3 June 2001 (*Rik Winters*). Colour-ringed at Lista, Norway, in 2000. Note probably no juvenile feathers retained on back and in wing-coverts; tail completely renewed, but primaries and secondaries retained juvenile (not visible in this photograph). **183** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus* and European Herring Gull / Zilvermeeuw *L. argentatus*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2001 (*Rik Winters*). On second calendar-year Lesser Black-backed Gull, note freshly moulted plain dark grey scapulars contrasting with worn grey-brown ones moulted during autumn/winter.

Corben 2000), as was already suggested by Howell (2001). This means that each moult and plumage cycle in Lesser Black-backed Gull is considered to contain two moults and hence two plumages; the first moult being the one that replaces the juvenile plumage and that is commonly known as the 'post-juvenile moult'.

Howell & Corben (2000) argued for applying the Humphrey & Parkes terminology of moults and plumages (Humphrey & Parkes 1959) when describing moult in general, and in large gulls in particular (see also Dutch Birding 1985, Howell 2001). This approach is in general better suited for describing the plumage development in Lesser Black-backed Gulls than the traditional model in which three moults were supposed to occur during a single year (eg, Grant 1986, Olsen &

Larsson 2004). For reasons of clarity, here the moults of immature Lesser Black-backed Gulls are numbered and not named.

First moult

The first moult comprises the replacement of juvenile feathers during the first autumn, winter and early spring. This moult is most often a partial moult but it is highly variable in extent. It does, however, almost always follow a rather strict sequence of replacement of the feathers.

First calendar-year birds observed in the Netherlands roughly fall into two categories corresponding with the previously described moult strategies of *graellsii* and *fuscus*. Birds from local colonies usually start moulting

their juvenile feathers shortly after fledging in July-August. In September-October (occasionally into November), birds were observed in complete, rather fresh juvenile plumage. These birds are assumed to be migrants from more northerly populations (plate 176) (Jonsson 1998, Gruber 1999, Rauste 1999).

During December to early February, wintering birds photographed in Morocco did not show signs of moult but from the end of February onwards, many birds were moulting juvenile feathers again. Apparently even birds that may have suspended their moult twice – during migration and mid winter – continue moulting where they stopped.

During the spring of their second calendar-year, Lesser Black-backed Gulls arrive in the Netherlands with the first moult arrested at widely differing stages. Of the colour-ringed birds observed, the most advanced *graellsii* had replaced all scapulars and about half of its coverts but no tail-feathers. Birds belonging to this taxon more typically had replaced just the scapulars and sometimes some wing-coverts. All known *intermedius* were more advanced, having replaced at least two-thirds of the coverts. Only one out of six of these birds had not replaced any tail-feathers, and the most advanced had replaced all of its tail-feathers and a few inner secondaries. The remainder showed a variable number of moulted tail-feathers and mostly new coverts.

From mid-May onwards, birds with new tail-feathers were numerous, and birds showing completely renewed tails were easy to find. Also, even more extensive moult patterns were observed as several birds showed a number of replaced secondaries, or even primaries, although these latter birds were scarce. Typically, at most a few 10s of birds with new primaries were observed during a single spring among several 1000s of birds in this age class.

All moult shown by the Lesser Black-backed Gulls birds observed seems to be part of a single 'round of replacement', with no feathers apparently being replaced twice. All this moult is thus best regarded as belonging to a single moult. Traditionally, the moult performed during the late winter and early spring of the second calendar-year has been regarded as a separate moult, the moult into first-summer plumage. Based on my observations, I found no confirmation of this view.

When the variation in the extent of the first moult in the upperparts (ie, back, tail and upperwing) is considered, all patterns observed form a continuum fitting a front-to-back and inside-out sequence of replacement, in which the front-to-back (mantle to tail) and inside-out line (scapulars to primaries) develop more or less simultaneously. This sequence is similar to that of the 'post-juvenile moult' of many bird species. It should be noted, however, that this sequence is largely inferred from birds showing arrested moult in spring. I lack

184 Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus* and European Herring Gulls / Zilvermeeuwen *L. argentatus*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2000 (*Theo Bakker*). On second calendar-year Lesser Black-backed Gull, all visible feathers moulted, except outer two primaries and their coverts. Plumage rather typical for birds observed with this moult pattern.

185

186

187

188

185 Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2001 (*Rik Winters*). *Intermedius*-type. No signs of active moult on rather late date and only few lesser coverts and all visible primaries retained juvenile. Plumage overall rather *fuscus*-like. **186** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Terschelling, Friesland, Netherlands, 17 June 2000 (*Theo Bakker*). *Intermedius*-type. Most coverts moulted but visible tail-feathers and primaries juvenile. **187** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Terschelling, Friesland, Netherlands, 17 June 2000 (*Theo Bakker*). Same bird as in plate 186. Note renewed median tail-feathers, but no active tail moult. **188** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 18 June 2000 (*Rik Winters*). Note all coverts and tail renewed but primaries retained juvenile.

information on actively moulting *intermedius* and *fuscus* during their first winter, so it is unknown whether the tracts are actually renewed following this sequence or whether the feathers have been replaced more or less simultaneously during a rapid moult of a sometimes limited temporal extent.

The replacement of the underwing-coverts seems to run more or less simultaneously with the moulting of the upperwing-coverts. New tail-feathers were not observed before the spring of the second calendar-year and were found on birds that had renewed at least two thirds of the wing-coverts. Secondaries were moulted only following the moult of all previously mentioned tracts. Remarkably, however, the few birds observed that had partially replaced their secondaries had apparently started moulting this tract from the inside out.

Primary moult during the first winter is somewhat ambiguous: all birds observed in the Netherlands that showed (any number of) new primaries had moulted all other feathers, and some birds had replaced all feathers except the primaries and their coverts, suggesting that the primaries are the last tract to be replaced in a sequential scheme. Photographs of one (first-winter) bird in South Africa in winter, however, show simultaneous moult in the primaries and other feather tracts, resulting in a plumage with new primaries and juvenile feathers in other tracts.

From my observations, it is unclear whether or not birds with partially replaced primaries complete this moult after arresting it during migration, although at least three birds resumed moulting this tract after arresting moult during migration. These birds had all renew-

189

190

191

192

189 'Lesser black-backed gull' / 'kleine mantelmeeuw' *Larus fuscus/heuglini*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 24 June 2000 (Theo Bakker). Suspected to be *intermedius*. Moult and plumage rather typical for late arriving birds. Note rather pale plumage, upperparts lacking any obvious markings, and all coverts and tertials renewed, but primaries juvenile. **190** 'Lesser black-backed gull' / 'kleine mantelmeeuw' *Larus fuscus/heuglini*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 24 June 2000 (Theo Bakker). Suspected to be *intermedius*. Same bird as in plate 189. Note new tail and all secondaries but one replaced. Status of primary moult somewhat ambiguous: p1-2 second generation and nearly fully grown, p3 missing, p4-10 juvenile, suggesting primary moult arrested during migration. Rather pale underwing typical for this type of birds. Moult pattern unproven for *intermedius*, very atypical for *fuscus*, but similar patterns known from *heuglini*. **191** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 7 July 2000 (Rik Winters). **192** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 7 July 2001 (Rik Winters). *Intermedius*-type. Note both coverts and scapulars show mix of new brown grey, rather plain feathers and worn brown and pale, but non-juvenile feathers.

ed about half their primaries before arrival and resumed moult by dropping the innermost juvenile primary. The birds with partially renewed primaries were also the only ones that showed active first moult during late spring.

Among Lesser Black-backed Gulls, moulting primaries during the first winter has, as yet, only been proven to occur in *fuscus* and this seems to be the only moult pattern that exclusively occurs in this taxon. On the other hand, *intermedius* has a much more extensive first moult than previously believed, strongly narrowing the gap with *fuscus*.

Altogether, all birds seem to perform the same

moult, but at different times and locations and of varying extent. From this point of view, the complete moult of many *fuscus* during the first winter is best regarded as a 'normal' but exceptionally extensive first moult rather than a time-shifted complete moult. It is the extreme in a continuous chain of moult patterns of which typical *graellsii* forms the other end.

Second moult

During the spring/summer of the second calendar-year all birds start their second moult. The shared feature of this moult is that it is started by dropping the inner primary and some upper scapulars, irrespective of

193

194

195

196

193 Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus* and European Herring Gulls / Zilvermeeuwen *L. argentatus*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 15 July 2000 (*Theo Bakker*). Underwing typical for many *intermedius*-type birds. **194** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 15 July 2000 (*Theo Bakker*). *Graellsii*-type. Note primary moult advanced to p7; all coverts moulted but many with rather dark cold brown colour and dark patterning typical for feathers moulted during summer; single visible secondary and outer tail-feathers still juvenile. **195** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 5 August 2001 (*Rik Winters*). Size, structure and general plumage coloration suggestive of nominate *fuscus* but moult more similar to western taxa. **196** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 5 August 2001 (*Rik Winters*). *Intermedius*-type. Note many coverts worn and with contrasting white and brown pattern; tail-feathers non-juvenile; worn second-generation scapulars pale with only dark shaft-streak broadening towards base; new scapulars remarkably pale.

whether any remaining juvenile feathers are present or not. The exception to this rule may be the birds that have replaced only a few inner primaries as part of their first moult.

Although some birds may start this moult as early as April, others delay it until late June or even early July. Birds with a more extensive first moult start moulting later, on average. In early July, one bird had only dropped p1, while many other birds were already growing p6 or p7. Only one of the birds that returned with new primaries had already started a new moult wave in June (p2 missing).

Birds that return with coverts renewed in the first moult usually retain these new feathers until later

during the moult. Meanwhile, they replace any remaining juvenile coverts. In birds with an extensive first moult, the primary moult can be well advanced (up to p7) without any signs of moult in the coverts.

Birds returning to Finland with new primaries also start their second moult in summer but apparently never replace more than four (inner) primaries during their stay (see Koskinen & Rauste (2006) for details on moult of Finnish *fuscus*). Some second calendar-year Lesser Black-backed Gulls (presumed *fuscus*) disappear long before finishing the replacement of all primaries, suggesting they may fly south again with juvenile outer primaries.

Birds that had replaced only their inner primaries

197

198

199

200

197 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 20 August 2000 (*Rik Winters*). Plumage and moult rather similar to bird in plate 195 but note *graellsii*-like size and structure. **198** 'Lesser black-backed gull' / 'kleine mantelmeeuw' *Larus fuscus/heuglini*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 9 July 2000 (*Rik Winters*). **199** 'Lesser black-backed gull' / 'kleine mantelmeeuw' *Larus fuscus/heuglini*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 15 July 2000 (*Rik Winters*). Same bird as in plate 198. **200** Probable Heuglin's Gull / waarschijnlijke Heuglins Meeuw *Larus heuglini*, second calendar-year (front), and Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *L. fuscus*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2001 (*Rik Winters*)

during the first moult may then show three 'generations' of primaries (juvenile, second generation grown during the first winter and second generation grown during the first summer), a feature that is not expected to occur in the western taxa *graellsii* and *intermedius*. The existence of such a moult pattern has been proven by a bird observed in Italy in the autumn of 2004 that showed just such a moult pattern (Menotti Passarella in litt).

By the time the birds leave for the wintering grounds in the autumn of the second calendar-year, most if not all *graellsii* will have completed the second moult. Most *intermedius* will have done so too. In *fuscus*, the vast majority, if not all birds, migrate with (at least) two generations of primaries and only *fuscus* may, on current knowledge, be expected to occasionally show three generations (or technically more correct: two moult contrasts).

Third moult

Strictly spoken the third moult comprises only those feathers that are replaced after finishing the second (complete) moult. The extent of this moult is again very variable, like the first moult, and usually partial.

Birds observed in the Netherlands after returning north during the spring of their third calendar-year again show a high degree of variability in moult patterns. Much of this variation can only be attributed to moult on the wintering grounds. The moult attributable to the third moult again largely follows the sequence described for birds during their first moult in winter and this idea has recently been confirmed on a thorough data-set (Muisse et al 2005). I found many (100+) third calendar-year spring birds showing a moult contrast in the primaries, and such birds had usually renewed all of their wing-coverts, but exceptions to this rule occur

201

202

203

204

201 'Lesser black-backed gull' / 'kleine mantelmeeuw' *Larus fuscus/heuglini*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 14 May 2000 (*Rik Winters*) **202** 'Lesser black-backed gull' / 'kleine mantelmeeuw' *Larus fuscus/heuglini*, second calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 24 June 2000 (*Rik Winters*) **203** Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus graellsii*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 22 June 2001 (*Rik Winters*). Ringed in Britain; plumage typical for this type. **204** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 15 July 2001 (*Theo Bakker*). *Graellsii*-type. Typical bird, but note dark iris.

(see, eg, plate 212). The variation in the number of new primaries was very large and the contrasts between the two generations of primaries could be anywhere in the wing. Based on plumage features like the rather dark grey and not blackish back, I believe that the vast majority of these birds are *intermedius* rather than *fuscus*. That *intermedius* can show such a moult pattern was proven by a colour-ringed third calendar-year bird showing nine new primaries (Adriaens 2002). Furthermore, the unmoulted primaries of these birds were typically rather brown and moderately worn, indicating they were replaced the summer before, which does not fit the moult schedule of typical *fuscus* but does fit the western taxa.

Fuscus typically returns north in the third calendar-year with a moult contrast in the primaries (Jonsson 1998, Rauste 1999). The moult patterns of third calendar-year

spring *fuscus* was reviewed by Annika Forsten (in Gibbins 2004). She proposed several possible interpretations of the observed patterns. Although the exact moult leading to the patterns was left undecided there, based on the arguments available these birds most likely finish the primary moult they started during summer and replace the inner primaries in a second moult wave. Apparently the second wave normally includes at least all primaries moulted during the previous summer, but usually more. In *fuscus* the moult contrast between primary generations is typically around p6. As all primaries have been replaced during winter, all these feathers are rather fresh and black, and the moult contrast is usually rather inconspicuous and sometimes very hard to see.

These different moult patterns may lead to zero, one, or even two moult contrasts in the wing on a bird returning north during its third calendar-year depend-

205

206

207

208

205 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 16 April 2001 (*Rik Winters*). Bird showing exceptionally small amount of grey and superficially similar to second calendar-year, but note pale iris, reddish eye-ring and rather variegated pattern on scapulars and coverts. **206** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 14 April 2001 (*Rik Winters*). Atypical bird and rather difficult to age but worn non-juvenile primaries indicate third calendar-year rather than second calendar-year, but similar to some second calendar-year *fuscus*. **207** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 16 April 2001 (*Rik Winters*). *Intermedius*-type. Note large proportion of plain grey coverts; retained brown coverts, unmarked brown primaries and bare parts coloration age this bird as third calendar-year. **208** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2001 (*Rik Winters*). *Intermedius*-type. Note overall rather adult-like appearance, but primaries all brown and worn.

ing on whether **1** the bird renewed all primaries starting from p1 (no moult contrast); **2** started moulting at p1 but without finishing the tract (one moult contrast); **3** started moulting at, eg, p5 and moulted the inner four to nine primaries during a second moult wave (one moult contrast); **4** started moulting at, eg, p7, started a second moult wave at p1, but arrested this wave at, eg, p3 (two moult contrasts); or **5** did not moult any primaries during winter.

Pattern 2 seems to be the default for *intermedius* that moult primaries during winter, although 1, 3 and 4 may occur. Pattern 3 seems to be the most common among *fuscus*, and 4 may occur, while 1 and 2 seem unlikely. Most *intermedius* and probably all *graellsii*, however,

do not moult primaries during the second winter at all and thus show pattern 5.

It is usually difficult and often impossible to determine the number of times a primary has been replaced, which means that *intermedius* with a type 2 moult pattern and *fuscus* with a type 3 moult pattern can show a moult contrast at the same location in the wing, even though *fuscus* may have renewed all of its primaries an extra time compared with *intermedius* and the timing of the renewal of the outer primaries may differ by maybe six months.

In the *intermedius* returning with a moult contrast, however, the outer primaries look rather brown and more worn than those of *fuscus*, which can be judged

209 Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus* and European Herring Gulls / Zilvermeeuwen *L. argentatus*, Wijster, Drenthe, Netherlands, 3 June 2001 (*Rik Winters*). Nominate third calendar-year *fuscus*-type in the centre; note moult contrast between p6 and p7, small mirror in p10 and blackish upperparts. Compare with similarly aged *graellsii*-type behind it on the left.

in the field under reasonable to good observation conditions.

Fourth and later moults

The fourth moult is similar to the second moult: it is a complete moult commenced during the second summer, starting with the inner primary. From the spring of the fourth calendar-year onwards, at least most *fuscus* and *intermedius* have an adult-like plumage, and studying moult becomes progressively difficult. The moult of adults has been described in detail elsewhere (Jonsson 1998, Rauste 1999, Winters 1999 and references therein). The moult of adult *fuscus* is an interesting case. As mentioned, the primary moult of *fuscus* during the first winter is a special case of a partial moult (the first moult). The primary moult during the second winter is, however, a partly postponed complete moult (the second moult), followed by a partial moult (third moult) that usually includes fewer primaries than during the first winter. This shift of the complete moult to the wintering areas becomes even more extensive in adults and may even become complete. The moult of primaries during the first winter is thus best regarded not homologous to the winter primary moult of adults.

Using moult as an identification feature

The details of how moult works are largely unknown. In general, moult is considered to be a flexible process

in evolutionary terms (cf, eg, Svensson & Hedenström 1999, Hall & Tullberg 2003; Lesser Black-backed Gull might be regarded as an extraordinary example in this respect as it unites the extremes within a single species), although the variation observed could possibly be the result of intergradation between populations (cf Helm & Gwinner 1999).

The moult pattern of an individual bird may vary depending on external factors. The photoperiod (the daylight period) is regarded to be the most important proximate factor when the regulation of moult is concerned (Dawson 2002).

I have never found a first-winter 'large white-headed gull' moulting when the photoperiod was shorter than c 10 h. Bert-Jan Luijendijk (pers comm) confirmed that even in the mild climate of the Mediterranean, first-winter Yellow-legged Gulls *L. michahellis* were never observed to show active moult in the wing-coverts during mid-winter, although they apparently continued to moult scapulars at a very low pace. A remarkable observation in this respect was made by Steve Howell, who noted that moult in Western Gulls in California, USA, during mid-winter appeared to depend on the weather being bright or overcast (Howell 2001). Also, colour-ringed *fuscus* with *intermedius*- or even *graellsii*-type moult patterns are observed with some regularity (Jonsson 1998, Rauste 1999, Howell 2001, Gibbins 2004, Altenburg et al

2006, Koskinen & Rauste 2006) and may represent birds that spend the winter further north than usual (see, eg, the bird discussed and depicted in Klein 2001).

These observations suggest that, eg, the choice of the wintering areas may strongly influence the moult activity and thus the resulting moult pattern. Wintering further north or south than usual may result in the development of a moult pattern atypical for the taxon, possibly more similar to the typical moult pattern of another taxon.

The available knowledge does not allow to decide whether there is a genetic basis to the observed differences in moult patterns, or that they merely result from the same basic principles being subjected to different patterns of external factors (or any other concept). From the perspective of using moult as an identification feature, it thus seems wise to allow for a rather high degree of flexibility, in order to prevent giving it too much weight in the identification.

Apart from that, one should consider that there are many reasons why a bird can get behind in its moult schedule (illness, malnutrition), while it normally is rather difficult to get ahead of schedule. More particularly: the primary moult of *fuscus* during the first winter is ahead of the western taxa and thus provides a high degree of reliability for field identification, while the primary moult of adult *fuscus* can be considered behind on schedule compared with the western taxa and is thus not reliable as an identification feature.

Plumage variation

Plumage features have always had limited use for the field identification of Lesser Black-backed Gulls. This has much to do with the extensive variation within the species and within subspecies. In general, almost all plumage features mentioned by various authors as being suggestive of *fuscus* have now been found among birds belonging to the western taxa and continental western European birds may resemble *fuscus* in more respects than they recall typical *graellsii*. Here, some aspects of the plumage variation among Lesser Black-backed Gulls observed in the Netherlands are summarized in order to provide a broader perspective on western European Lesser Black-backed Gulls' appearance.

The timing of moult may have a strong effect on what feathers may end up looking like. An interesting example in this respect is that of Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius*: different populations of this species differ in the timing of the 'post-juvenile' moult in a way similar to Lesser Black-backed Gull. The plumage attained by this moult is similar to the juvenile plumage when acquired early but more adult-like in late-moulting birds (van der Elst & Hubaut 1990, Lansdown & Hathway 1995). This phenomenon has recently been discussed in relation to 'large white-headed gulls' (Howell 2001, Lonergan & Mullarney 2003) and many observations on Lesser Black-backed Gulls suggest this phenomenon applies to this species. This means that a single bird may grow differently patterned feathers –

210 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 2 July 2001 (Rik Winters). *Graellsii*-type.

211

212

213

214

211 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 24 June 2001 (Theo Bakker). Rather dark *intermedius*-type or pale *fuscus*-type. Bare parts coloration indicating age; worn white tip to p5 suggesting moult contrast. **212** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2001 (Rik Winters). Overall appearance rather typical for this age-class but note primary moult arrested between p5 and p6. **213** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 2 June 2001 (Rik Winters). *Intermedius*-type. Superficially adult-like plumage, but bare parts age this bird as a third calendar-year; note moult contrast between p7 and p8. **214** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 3 June 2001 (Rik Winters). *Graellsii*-type. Rather typical bird but note all-white tail.

even within one tract – if these feathers have been grown over a prolonged period. It also implies that some plumage patterns may be absent from one population but are common in another, as a result of differences in timing of moult.

Juvenile plumage

Juveniles are variable in several respects. Birds observed in the Netherlands, especially later in autumn, quite often show reduced markings on their head and underparts, sometimes appearing whitish. The underwing coverts are less often all dark brown and regularly greyish brown to off-white densely and finely barred brown – rather similar to European Herring Gull *L. argentatus* – or pale, sometimes similar to Caspian Gull *L. cachin-*

nans. The tail often shows more white, which on the palest birds produces a dark subterminal tail-band with some fine barring towards the base, again somewhat similar to Caspian Gull. Some birds show a similarity to many *fuscus*, and the occasional bird may actually have been this taxon, but in general I believe most of these birds originate from within the distribution of *intermedius* based on their rather regular occurrence and features observed on the few ringed juveniles. More in general, the variation seems to be rather continuous, with *intermedius* being on average rather intermediate between the two other taxa.

Appearance during first spring

Second-generation scapulars replacing the juvenile

215

216

215 Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 3 June 2001 (Rik Winters). Note relatively large proportion of brown coverts; tail all white. When standing, brown coverts were difficult to see, enhancing adult-like appearance of the bird. **216** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*, third calendar-year, Wijster, Drenthe, Netherlands, 10 June 2001 (Theo Bakker). *intermedius*-type. Note largely pale underwing, white tail and renewed *inner* secondaries.

feathers during the first moult are very variable and the coloration and patterning seem to depend to some extent on the time the feather is grown. These are also the most variably patterned and conspicuous of all feathers at any age.

As a rule, within a single bird, when these feathers are grown later dark markings tend to be less pronounced (or absent) and pale edges tend to become paler and broader. There is, however, much variation between individuals, both in patterning and in the influence of the 'ageing-effect': on some birds, up to three 'generations' of feathers can be distinguished, while others with a supposed similar moult development may not show any obvious differences.

Most second-generation scapulars can be described as follows: a rather brown to grey base fading into a more or less broad pale brown to white tip with dark markings varying from a semi-circle to a narrow anchor, which may be totally absent. The shape of these dark markings is almost always rather poorly defined and often diffusely bordered. The darkest part is almost always a diffuse, rather broad shaft-streak. This may be reduced to a fine dark streak but also enhanced to a diamond shape at the base of the feather. These feathers tend not to show the sharp markings, pale grey tones and strong contrasts as is usual among many other 'large white-headed gulls' and their general appearance is often rather drab grey to brown, occasionally being evenly dark grey to blackish, often with pale tips and edges. The actual variation allowed by this framework is very wide but not all variation is equally frequent or even present in all populations.

As *graellsii* is earliest in acquiring new scapulars, these birds often show the boldest and best defined markings and little prominent pale tips and edges. The colour-ringed *intermedius* usually showed grey-brown scapulars with a diffusely demarcated broad pale tip

and edges and a diffuse dark shaft-streak, often confined to the distal part of the feather (plate 180). These feathers seem to represent the pale end of gradual variation that leads to the typical *fuscus*-scapulars. Other birds with an *intermedius*-type moult pattern showed more grey scapulars with a broad pale tip and reduced dark markings, similar to faded *graellsii*-type feathers.

Renewed coverts usually are similar to the scapulars in general coloration and patterning. New tail-feathers among juvenile ones can be detected by their fresh appearance, with dark parts being black, and usually a white trailing edge. The patterning may be similar to the juvenile tail, or show reduced black. Replaced secondaries may be very hard to detect but often show broader pale tips and edges and a darker centre, but this is most obvious if both generations of feathers are present (plate 190). If the feathers of head and body have been replaced, these are white. The amount of brown markings is then reduced and usually limited to diffuse spots to the lower neck and flank, if present. Such markings are usually more sharply defined than on the juvenile feathers and may appear as pale brown barring on the flank.

Appearance during second spring

Fuscus (and some *intermedius*) will finish the second moult on the wintering grounds. If so, some of these birds may show a small white mirror on the outer primary which is probably best seen as an indication that the feather was grown during the second winter, as I have never seen it on birds finishing their moult in western Europe. Furthermore, only 'large white-headed gulls' that have large white mirrors on p10 as an adult regularly show this feature on primaries grown during the autumn of the second calendar-year (eg, most Great Black-backed Gulls *L. marinus*, Caspian Gulls and some

Scandinavian Herring Gulls *L. argentatus*).

When returning from the wintering grounds after their second winter, Lesser Black-backed Gulls have generally acquired adult-like scapulars. Few birds show pale edges or a pale tip to these feathers. In rare cases, grey may be nearly or completely absent. Such birds show scapulars with a broad pale tip and may show a brown shaft-streak. Any new tertials or coverts are usually of the adult type, but may show a brownish hue or appear rather washed out. The rump and uppertail are unmarked white. New tail-feathers are all white or may show restricted dark markings. If any primaries have been renewed during the winter, they may be all black or show an adult-like pattern of grey and black and a white tip. The head, neck and underparts are often all white but quite extensive streaking may be present on the head.

The birds with the least extensive third moult – the average *graellsii*-type – typically show a plain grey back ('saddle'), a medium to pale brown wing and a white tail with an unbroken broad dark tail-band. More advanced birds show adult-like wing-coverts, and even if just over half of these have been replaced, the overall picture is rather similar to that of an adult on the standing bird, apart from the brown primaries and the dark bill markings. To the unaware, such birds are easily overlooked as older birds. Many such birds show a broken tail-band, only small black markings or an all-white tail. Retained second-generation primaries are worn and bleached to brown and lack the grey tones they may have shown when fresh. Primaries renewed during winter may result in an adult-like (inner) hand and such birds look very adult-like overall. When p10 also has been renewed during winter, such birds are aged by the dark markings to the bill, any dark markings in the tail and possibly brown spotting on the coverts. Always be aware, however, of fourth calendar-year *graellsii*-type birds. Although these birds are a year older, they may be very similar. The rather pale grey upperparts, and often a larger white mirror in the outer primary may be helpful.

Size and structure

The variation in size and structure has been dealt with in sufficient detail elsewhere (eg, Olsen & Larsson 2004). Despite *fuscus* being described as smaller, slimmer and longer winged than *graellsii/intermedius*, this is not reflected by the measurements published in this reference. Furthermore, even *graellsii* has rather slender wings and shows a relatively narrow wing base compared with other species of 'large white-headed gull'. It is my impression that the general perception of the differences in size and structure between *graellsii/intermedius* and *fuscus* has become somewhat exaggerated, possibly because usually the comparison was made between *graellsii* and *fuscus*.

Bare parts

By the first spring, bare parts are variable in all taxa. The bill of most birds shows an extensive pale base and black tip, often with the dark running back along the

cutting edges. The base is greyish flesh to pale yellow. All-dark bills occur less frequently. Occasionally, the bill can be yellow, showing a reduced dark tip and sometimes even a hint of red on the gonys. The legs are greyish flesh or sometimes yellowish.

Most, but far from all, third calendar-year birds show a pale iris. The bill is most often rather adult-like but shows more or less black near the tip. On some birds, the bill shows subdued coloration and on the odd bird may be similar to second calendar-year birds or be even largely blackish. The legs are most often yellow but less intense than on adults, and especially on some small, dark-backed birds may be rather lemon yellow. Occasionally, the colour of the legs too may be similar to those of younger birds.

Field identification of immature *fuscus* in western Europe

Moult was already considered by Jonsson (1998) to be the most important factor in identifying *fuscus* in Western Europe, while plumage features were generally considered to be of less use. In the light of the observations described above, this order can still be maintained. As already indicated by others (Adriaens 2002, Muusse et al 2005), identification features associated with moult should be used with more care than considered before and the few plumage features should also be applied only in case of good observation conditions.

The following two cases illustrate the caution with which the subject should be approached. One rather common type of second calendar-year spring *intermedius*-type birds includes birds showing predominantly dark grey brown to sepia upperparts. Many of such birds show dark brown markings on the wing-coverts. The dark markings may also be present in the scapulars, which renders the bird rather similar to many *graellsii*. On the other hand, the dark markings in the coverts may be strongly reduced or absent, which renders the bird similar, or identical to many *fuscus*, especially as such birds tend to be rather small and often show reduced markings on the head and underparts. Furthermore, scapulars grown during late spring and early summer on these birds are often remarkably dark, sometimes matching *fuscus*. The only more or less reliable difference with typical *fuscus* in these birds is the lack of new primaries. Another type of second calendar-year *intermedius* includes birds lacking any dark markings in the coverts (plate 180). They show a rather pale grey-brown ground colour to the upperparts (the pale grey-brown type), with rather broad, diffusely demarcated pale edges and tip on the paler birds. However, these pale parts are variable in size. On the pale end, these birds probably exceed the variation in *fuscus* but, on the dark end, this yields a plumage typical of the latter taxon; this extreme, however, also occurs in *intermedius*. The most striking example of this type is formed by two birds I encountered only minutes apart in the Netherlands. These were very similar in general appearance and their main differences were that one had the first moult progressed to

include the inner secondaries and wore a Norwegian ring, while the other had renewed seven primaries and was unringed. This may serve as an illustration that caution is necessary, even with the difference in primary moult.

It is obvious that the identification of *fuscus* shows the characteristics of subspecies identification: there are no really diagnostic characters and identification relies on features or sets of features that are extremes in a more or less continuous variation. They are shown by one taxon and (very) unlikely to be shown by representatives of the other taxa involved. In short: you can never know for sure but it is often possible to make an accurate estimation of the bird's identity. Using this approach, it is possible to define some concluding 'identifiable' types of *fuscus*, ie, birds that are best regarded to belong to this taxon, even when encountered in Western Europe. These are: **1** second calendar-year birds in May to July/August with at least eight primaries renewed during winter, preferably showing a predominantly white head and underparts and rather uniformly brown to sepia upperparts with at most a dark shaft-streak or with worn, narrow pale edges to grey brown scapulars and coverts; the presence of any third-generation blackish scapulars adds to the credibility; **2** second calendar-year autumn birds with three generations of primaries (the outer ones being retained and very worn juvenile feathers); such birds should also show a rather white head and underparts and very dark upperparts; **3** third calendar-year birds in spring showing blackish upperparts with a warm brown hue or tone to some of the coverts, and two generations of primaries with the outer ones still shiny and black, making the moult contrast hard to see, and showing a small mirror in the outer primary; bare parts are adult-like, with only restricted dark markings to the bill.

Second calendar-year autumn *fuscus* with a moult contrast among the inner primaries is not included in this list, as it probably cannot be reliably distinguished from a retarded *intermedius*-type bird, although the colour of the new scapulars and the quality of the outer (second generation) primaries may strongly indicate *fuscus* at times.

These types are essentially the same as those proposed by Jonsson (1998) but with a few connotations, the most important being that for a third calendar-year bird to have a moult contrast in the primaries is far from sufficient for a reliable identification: the other aspects should also be noted and even then the reliability is limited.

When applying these criteria to birds observed in the Netherlands, *fuscus* should probably be considered to be an extremely scarce to very scarce but annual visitor to the country. This suggests that it is more numerous than the number of records indicate. However, a more thorough analysis is needed to substantiate this.

Acknowledgements

Many thanks go to Theo Bakker for his knowledgeable comments during the field studies and on the subject in general, and for providing slides and comments. Also

many thanks go to Visa Rauste for answering many questions with respect to *fuscus*, and commenting on the manuscript. Steve Howell also commented on an earlier draft of this paper and made many useful remarks. Hannu Koskinen kindly provided moult data on colour-ringed *fuscus*. I also thank Peter Adriaens, Ruud Altenburg, Bert-Jan Luijendijk, Mars Muusse and Rudy Offereins, as well as all the ringers for providing the ringing data on the birds I observed and all the other people with whom I discussed the subject over the past few years.

Samenvatting

RUI EN VARIATIE IN VERENKLEED VAN ONVOLWASSEN KLEINE MANTEL-MEEUWEN IN NEDERLAND. Onvolwassen Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus* zijn uitzonderlijk variabel in zowel kleed als rui. Veldherkenning van de nominaat *L. f. fuscus* uit het Oostzeegebied die zeldzaam is in West-Europa berust voornamelijk op belangrijke verschillen in rui en in mindere mate op kleedkenmerken. Deze kenmerken zijn voornamelijk gebaseerd op vergelijking van *fuscus* met de meest westelijke ondersoort *L. f. graellsii*. Waarnemingen aan onvolwassen Kleine Mantelmeeuwen, voornamelijk in de omgeving van Wijster, Drenthe, in de periode 1999-2003, hebben enkele belangrijke nuances in het bestaande beeld aangebracht: zowel de rui-kenmerken als de kleedkenmerken die voor *fuscus* beschreven worden, zijn nu ook waargenomen bij vogels van West-Europese oorsprong (de ondersoorten *graellsii* en *intermedius*). Bovendien brengen deze waarnemingen een sterke nuancering aan in het gebruik van rui als veldkenmerk.

De verschillende ruien van de onvolwassen vogels worden beschreven, waarbij deze oplopend genummerd worden, te beginnen bij de rui waarin de eerste juveniele veren vervangen worden. Alle kleedveranderingen laten zich beschrijven als een afwisseling van twee ruien, waarbij de eerste en derde rui uitzonderlijk variabel in omvang zijn en de tweede en vierde altijd rui van de handpennen omvat.

Met name de variatie in de eerste rui wordt uitgebreid beschreven aan de hand van ruipatronen van vogels die na de eerste winter terugkeren. Het blijkt dat tussen het ruipatroon typisch voor *graellsii*, die alleen de mantel- en schouderveren vervangt, en de typisch volledige rui van *fuscus* een ononderbroken reeks van ruipatronen bestaat. Geringde *intermedius* bevinden zich met hun ruipatroon doorgaans rond het midden van dit spectrum en vervangen meestal veel dekveren, vaak enkele staartpennen, soms enkele armpennen, maar schijnbaar nooit handpennen tijdens hun eerste winter.

De vervangingsvolgorde van de diverse veerpartijen van de bovendien volgt een vast patroon, waarbij de veerpartijen van voor naar achteren en van binnen naar buiten vervangen worden. In dit schema is de rui van de handpennen en hun dekveren het laatste onderdeel. Deze rui volgorde contrasteert met de gangbare volgorde waarin 'grote meeuwen' (en ook *graellsii*) tijdens de zomer hun veren vervangen: dan worden alle andere veerpartijen geruid tussen het vervangen van de eerste en de laatste handpen.

De tweede rui wordt door (vrijwel) alle vogels gestart in de zomergebieden, waarbij ze de handpenrui starten, ook als ze deze veren al tijdens de eerste winter vervangen hebben (*fuscus*). De start van deze rui kan plaatsvinden tussen eind april en eind juni, zodat er tussen vogels grote verschillen bestaan in de vordering van deze rui tijdens het late voorjaar en de zomer. Uit de literatuur is bekend dat *fuscus* deze rui nooit in de zomer afrondt.

De derde rui is goeddeels vergelijkbaar met de eerste rui. Opmerkelijk is echter dat *intermedius* in deze rui – tijdens de tweede winter – relatief vaak handpennen vervangt. Dit resul-

teert in een ruipatroon dat vaak vergelijkbaar is met dat van typische *fuscus*, waarbij zich in de middenhand een ruicontrast bevindt. De totstandkoming van beide ruipatronen verschilt echter wezenlijk: *intermedius* ruit doorgaans alle handpennen in de tweede rui in de zomergebieden, terwijl *fuscus* het grootste deel van deze rui uitstelt tot in de wintergebieden. *Intermedius* vervangt vervolgens nog enkele handpennen als onderdeel van de derde rui in de wintergebieden, terwijl *fuscus* hier eerst de tweede rui afrondt en vervolgens een nieuwe rui-golf start. Dit verschil in ruistrategie is tijdens het voorjaar van het derde kalenderjaar in de zomergebieden vaak zichtbaar doordat de buitenste handpennen van *intermedius* bruiner en meer gesleten zijn dan de relatief verse handpennen van *fuscus*.

De vierde rui verloopt goeddeels als de tweede rui.

Betoogd wordt dat de volledige rui van *fuscus* tijdens de eerste winter een extreem uitgebreide eerste rui is en geen vervroegde tweede rui. Aangezien een vogel om uiteenlopende redenen achter kan lopen op het gangbare ruiscema, maar moeilijk een grote voorsprong kan hebben, zijn voor de determinatie van *fuscus* in West-Europa met name de uitgebreide ruiën van *fuscus* tijdens het winterhalfjaar van belang voor de determinatie.

De waarnemingen geven aan dat rui een flexibel proces is en ze suggereren dat bij de sturing van rui daglengte een cruciale rol zou kunnen spelen. Voor het gebruik van rui als kenmerk moet met deze flexibiliteit rekening worden gehouden: het is denkbaar dat een vogel van de ene ondersoort die in de overwinteringsgebieden van een andere ondersoort belandt een ruipatroon ontwikkeld dat typisch is voor die andere en niet voor de eigen ondersoort.

Uiterlijke kenmerken van onvolwassen westelijke Kleine Mantelmeeuwen zijn extreem variabel. Er zijn sterke aanwijzingen dat veerpatronen sterker bepaald worden door de leeftijd van de vogel, dan door de veergeneratie. Verschillen in timing van de rui tussen populaties werken zo kleedverschillen in de hand. Een beschrijving wordt gegeven van de variatie in schouderveren van tweede-kalenderjaarvogels. Daarnaast worden enkele aspecten aangegeven waarvan voorheen wel is gesuggereerd dat ze beter bij *fuscus* dan bij de westelijke ondersoorten passen. Juveniele vogels kunnen een vrij smalle staartband en een vrij lichte ondervleugel tonen. Tijdens het voorjaar van het tweede kalenderjaar is de snavel vaak groten-deels licht, soms met een gelige tint. De poten kunnen ook al gelig zijn. Ongetekend bruine bovendelen zijn typisch voor *fuscus* maar komen ook in de andere taxa voor, alhoewel deze vaak wel enige donkere tekening tonen. Ook is een variant met lichte veerzomen gewoon bij *intermedius*. In het geval dat deze veerzomen zeer smal of afwezig zijn, resulteert dit in een kleed als van typische *fuscus*.

Tijdens het voorjaar van het derde kalenderjaar is de kleur van de bovendelen een enigszins bruikbaar kleedkenmerk in combinatie met andere kenmerken. Ook is de aanwezigheid van een kleine witte spiegel in de buitenste handpen een indicatie voor *fuscus*, net als de afwezigheid van een duidelijk kleurcontrast tussen de beide generaties handpennen.

De waarnemingen bevestigen goeddeels eerder als determineerbaar aangemerkte *fuscus*-typen. Opgemerkt wordt dat een zekere determinatie op basis van veldkenmerken in alle gevallen ruimte laat voor speculatie, maar dat de genoemde typen zelfs in West-Europa beter als *fuscus* benoemd kunnen worden, omdat het uitermate onwaarschijnlijk is dat het een vogel van de westelijke taxa betreft. Het gaat daarbij om: 1 tweede-kalenderjaarvogels in mei tot juli/augustus die ten minste acht handpennen geruid hebben in de overwinteringsgebieden, die bij voorkeur een overwegend witte kop en onderdelen tonen en egale, vrij donkerbruine bovendelen; de aanwezigheid van zwartachtige nieuwe schouderveren bevordert de geloofwaardigheid van de determinatie; 2 tweede-kalenderjaarvogels in

het najaar met drie generaties handpennen (waarvan de buitenste handpennen gesleten juveniele veren zijn); zulke vogels zouden ook een vrijwel witte kop en onderdelen en zeer donkere bovendelen moeten tonen; 3 derde-kalenderjaarvogels in het voorjaar met zwartachtige bovendelen met een warme bruinige glans of tint in de dekveren, twee generaties handpennen, waarvan de buitenste nog relatief vers en gaaf zijn en nauwelijks contrasteren met de binnenste en waarvan de buitenste handpen een kleine witte spiegel toont; naakte delen zijn typisch als bij volwassen vogels, maar met enig zwart in de snavel.

References

- Adriaens, P 2002. Some confusing Lesser Black-backed Gulls (*Larus fuscus*). Website: www.surfbirds.com/mb/Features/gulls/LBB/lbb-gull.html.
- AERC TAC 2003. AERC TAC's taxonomic recommendations. Online version at www.aerc.be.
- Altenburg, R G M, Muusse, M J M, Luijendijk, B-J & Muusse, T O V 2006. Restricted moult in second calendar-year Baltic Gull. *Dutch Birding* 28: 162-164.
- Bakker, T 1999. Heuglins Meeuw in Groningen: nieuw voor Nederland? *Dutch Birding* 21: 239-240.
- Cottaar, F 2005. Baltische Mantelmeeuw te IJmuiden in september 2002. *Dutch Birding* 27: 40-41.
- Dawson, A 2002. Photoperiodic control of the annual cycle in birds and comparison with mammals. *Ardea* 90: 355-367.
- Deutsche Seltenheitenkommission 2005. Seltene Vogelarten in Deutschland 1999. *Limicola* 19: 1-63.
- Dutch Birding 1985. Terminologie voor verenkleed en rui. *Dutch Birding* 7: 1-5.
- van der Elst, D & Hubaut, D 1990. A propos de la succession des plumages chez le Coucou-geai (*Clamator glandarius*). *Aves* 27: 124-128.
- Eskelin, T & Pursiainen, J 1998. The status of 'Lesser Black-backed Gulls': of *heuglini*, *graellsii* and *intermedius* type in Finland. *Alula* 4: 42-54.
- Gibbins, C N 2004. Is it possible to identify Baltic and Heuglin's Gulls? *Birding Scotland* 7: 154-186.
- Grant, P J 1986. Gulls: a guide to identification. Second edition. Calton.
- Gruber, D 1999. Identification of juvenile and immature Baltic Gulls. *Dutch Birding* 21: 129-147.
- Harris, A, Shirihaï, H & Christie, D A 1996. The Macmillan birder's guide to European and Middle Eastern birds. London.
- Helm, B & Gwinner, E 1999. Timing of postjuvenile molt in African (*Saxicola torquata axillaris*) and European (*Saxicola torquata rubicola*) Stonechats: effects of genetic and environmental factors. *Auk* 116: 589-603.
- Howell, S N G 2001. A new look at moult in gulls. *Alula* 7: 2-11.
- Howell, S N G & Corben, C 2000. Molt cycles and sequences in the Western Gull. *Western Birds* 31: 38-49.
- Humphrey, P S & Parkes, K C 1959. An approach to the study of moults and plumages. *Auk* 76: 1-31.
- Jonsson, L 1998. Baltic Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus fuscus* – moult, ageing and identification. *Birding World* 11: 295-317.
- Klein, R 2001. Raum-Zeit-Strategien der Silbermöwe *Larus argentatus* und verwandter Taxa im westlichen Ostseeraum. Dissertation Universität Rostock.
- Koskinen, H & Rauste, V 2006. Primary moult of Baltic Gull *Larus fuscus fuscus* during the first 15 months. *Dutch Birding* 28: 158-161.
- Lansdown, P & Hathway, R 1995. Ages of Great Spotted Cuckoos in Britain and Ireland. *Br Birds* 88: 141-149.
- Liebers, D & Helbig, A 2002. Phylogeography and colonization history of Lesser Black-backed Gulls (*Larus fuscus*) as re-

- vealed by mtDNA sequences. *J Evol Biol* 15: 1021-1033.
- Muusse, T O V, Muusse, M J M, Luijendijk B-J & Altenburg, R G M 2005. Identification update: moult variability in 3rd calendar-year Lesser Black-backed Gulls. *Birding World* 18: 338-348.
- Olsen, K M & Larsson, H 2004. Gulls of Europe, Asia and North America. Second edition. London.
- Payne, R B 1972. Mechanisms and control of moult. In: Farner, D S, King, J R & Parkes, K C (editors), *Avian Biol* 2. New York.
- Rauste, V 1999. Kennzeichen und Mauser von 'Baltischen Heringsmöwen' *Larus [fuscus] fuscus* und 'Tundramöwen' *L. [fuscus] heuglini*. *Limicola* 13: 105-128, 153-188.
- Sangster, G, Hazevoet, C J, van den Berg, A B & Roselaar, C S 1998. Dutch avifaunal list: species concepts, taxonomic instability, and taxonomic changes in 1998. *Dutch Birding* 20: 22-32.
- Sangster, G, van den Berg, A B, van Loon, A J & Roselaar, C S 2003. Dutch avifaunal list: taxonomic changes in 1999-2003. *Ardea* 91: 279-285.
- Stewart, P in prep. The primary moult of the Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus*. Severn Estuary Gull Group Special Publ 1.
- Stresemann, E 1966. Die Mauser der Vögel. *J Ornithol* 107, Sonderheft.
- van der Vliet, R E, van der Laan, J & CDNA 2002, 2005. Rare birds in the Netherlands in 2001; in 2004. *Dutch Birding* 24: 325-349; 27: 367-394.
- Yésou, P 2002. Systematics of *Larus argentatus-cachinnans-fuscus* complex revisited. *Dutch Birding* 24: 271-298.
- Winters, R 1999. Baltische Mantelmeeuw op Schiermonnikoog in oktober 1992. *Dutch Birding* 21: 23-26.

Rik Winters, Aquamarijnstraat 60, 9743 RB, Groningen, Netherlands (gagel@planet.nl)

APPENDIX Some remarks with respect to Heuglin's Gull

Although nominate Heuglin's Gull *Larus heuglini heuglini* has been largely neglected throughout this text, it is the main confusion species in, eg, Finland, where all Lesser Black-backed Gull taxa other than *fuscus* are at best very scarce and where distinguishing *heuglini* from *graellsii/intermedius* is a real challenge. But also in Western Europe this problem has some relevance, as the indications that *heuglini* is occurring in the region as a rare visitor are becoming increasingly convincing (eg, Bakker 1999) and the first two records have recently been accepted for Germany (Deutsche Seltenheitenkommission 2005). The awareness of this taxon and the probability of it occurring as a vagrant to Western Europe has reached the general birding community as late as 1998 (Eskelin & Pursiainen 1998). The (published) field identification of this taxon has, however, not yet developed to a level that allows a firm identification, certainly not far away from its usual distribution grounds (Harris et al 1996, Eskelin & Pursiainen 1998, Rauste 1999, Olsen & Larsson 2004). Some of the (tentative) identification features described are also common among *intermedius*. Both taxa show extensive overlap in moult patterns, and can show broadly tipped pale grey-brown second-generation scapulars. This further complicates the identification of the species. Still, some aspects shown by a number of *heuglini* seem to be rare or unknown among Lesser Black-backed Gulls. Among others, structure and – in second calendar-year birds – very white head and underparts, fine neck streaking and details of scapulars and wing-coverts seem to offer opportunities for identification.

A few second calendar-year birds are discussed here that were observed in the Netherlands and that were distinctive because of several features apparently better fitting *heuglini* than Lesser Black-backed Gull. Although their actual identity and even the identifiability may be disputed, these birds are 'outliers' within the variation observed in the Netherlands and they serve to emphasize some limits of the 'normal variation' of Lesser Black-backed Gulls.

The first bird (plates 198 and 199) is remarkable because its first moult has progressed to include its third primary and that it

has not yet commenced its second moult on this date (15 July). The extent of the first moult is possibly beyond *intermedius* and on the retarded side for *fuscus* (but see also plate 190); the large size and bulky body might possibly fit a large *graellsii* but are probably out of range for the other populations; the legs are too long, with a rather long exposed tibia; the wing base is too broad; the colour and pattern of the underwing are of a type uncommon among Lesser Black-backed Gulls; the tail shows much fine barring; the head and neck lack any markings apart from a dark line behind the eye and the barring on the flank is well defined, indicating that the body moult is advanced; the dark shaft-streaks on a number of scapulars are very fine. In general, the bird is closest to a large, pale *fuscus*, showing a less than typical extent of the first moult, and somewhat similar to a very advanced *intermedius* but it does not fit both in the details described.

The second bird (plate 200) is possibly even more striking because of its very white head, neck and underparts, which does not seem to occur on first-summer Lesser Black-backed Gulls, at least not on birds with a similar moult pattern; the fine streaks in the neck do not fit; the whitish median coverts with contrastingly dark markings are a rare feature; the fine shaft-streaks in the scapulars are an uncommon feature and the bulky body, long legs and proportionally small head and small bill also do not fit. In fact, this bird might be considered a third calendar-year but the retained juvenile outer greater coverts and the bare parts coloration age it as a second calendar-year.

The third bird (plate 201) is rather similar to many other Lesser Black-backed Gulls observed, but the rather robust structure in combination with very long wings, rather white head, fine shaft streaks in the scapulars and unmarked dark grey scapulars and coverts already growing on at this date are a combination that is at least unusual for western taxa.

The fourth bird (plate 202) is somewhat similar to the second one. Note that there is little active moult visible at this very late date. The pure white head and underparts are very unusual for Lesser Black-backed Gull as are the large body and relatively small head. The overall appearance of the bird is rather suggestive of Caspian Gull *L. cachinnans*, but note the dark tail.

Primary moult of Baltic Gull during the first 15 months

The moult strategies of the members of the Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus* complex have been studied extensively during the last decade. Jonsson (1998) was the first to describe moult patterns of nominate *L. f. fuscus* (Baltic Gull; hereafter *fuscus*) during the first winter and summer. The most frequent pattern is a complete moult before the first summer but there is much variation. Rauste (1999) gave some quantitative data on the subject. As these data comprised only 19 ringed birds, they left much room for discussion.

Subsequent studies have revealed that the difficulties of subspecific identification were severely underestimated in the 1990s (Gibbins 2004, Winters 2006; pers obs), as moult patterns proved much more variable, compromising the role of moult in the identification. It has also become obvious that unknown but possibly significant numbers of western taxa (*L. f. graellsii*, *L. f. intermedius*, hereafter *graellsii* and *intermedius*, respectively) may occur in Finland in addition to the local subspecies *fuscus* and the fourth member of this complex, Heuglin's Gull *L. heuglini* (hereafter *heuglini*) (pers obs). This casts some doubt on the homogeneity of the data set used by Rauste (1999). Thus, the reliability of Rauste's results have been questioned with good reason.

To study the primary moult with more reliable material, we have assembled a data base of birds which have been ringed as a chick in Finland (n=49) or eastern Sweden (n=4) and that were observed in Finland during their second calendar-year. Table 1 shows the phase of primary moult of these birds (53 individuals). It seems to confirm the results of Rauste (1999): in addition to the early moulting majority, there is a long 'tail' in the distribution of moult scores. The least advanced individual had not even started its primary moult before its arrival in Finland. 66% had completed the first primary moult before returning to Finland, which is comparable with the estimate given by Rauste (1999) of 60-70%. Most of the birds which had completed the first moult started the second primary moult during the summer and this moult can proceed to p4 (primaries numbered descendantly). Five individuals had two simultaneous moult waves in their primaries ('Staffelmauser' which is known from older age classes

of *fuscus* since Stresemann & Stresemann 1966). It is also worth noting that the most advanced birds were more than one whole primary moult cycle ahead of the least advanced ones. Such wide variation has probably not been documented in any other taxon with such a restricted range and homogeneous migration strategy.

The Finnish breeding population has been considered very homogeneous, all birds being typical *fuscus*. However, there are records of birds which have been ringed as a chick in southern Finland that have nevertheless developed a paler mantle in (sub)adult plumage. The palest of these birds have a mantle shade which is very close to typical *graellsii* or *heuglini*. It may be a matter of opinion or definition what these paler-mantled birds should be called. In spite of their appearance they have nevertheless hatched within the core range of *fuscus*. They may be considered as variation of *fuscus*, or as genetic influence of other taxa, in which case it is unclear if western (*graellsii/intermedius*) or eastern (*heuglini*) (or both!) birds are involved. Based on structure and other clues, we think that these birds are more similar to western birds than that they resemble *heuglini* (Koskinen et al 2001).

The frequency of such birds is low: six pale-mantled birds have been seen among c 1700 ringed *fuscus* in Tampere, Finland (less than 0.5%). Quite surprisingly, at least two such birds have been included in table 1: CYHP and CEVC have been seen and photographed in Tampere in 2005 as third calendar-year and both showed a significantly paler mantle than a typical *fuscus*. It is worth noting that, apart from the moult, also the plumage of CYHP in its second calendar-year caused lots of debate (see Gibbins 2004).

If we apply the strictest definition of *fuscus* and accept only those birds of which both provenance and appearance as an adult are known, there are only 27 such birds in our data set that fulfill these criteria (marked 'yes' in table 1 in the column 'controlled as 2cy+'). Based on this limited number, the variation of the primary moult during the first winter seems to be equally variable as it is among all ringed birds together. This indicates that the variation in moult patterns is not solely due to the inclusion of birds of other populations, but rather that the variation is likely to be normal among *fuscus*.

Markku Kangasniemi, Hannu Kettunen, Janne Kilpi-

217 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, first-summer, colour-ring white CEVC, Tampere, Finland, 12 May 2004 (Hannu Koskinen). Note unusually high proportion of juvenile wing-coverts for this taxon. In its second-summer plumage, this bird showed a significantly paler mantle than normal in Baltic Gull.

218 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, first-summer, colour-ring white C4ES, Tampere, Finland, 11 July 2000 (Visa Rauste). During the first summer, nominate *fuscus* has wing-coverts of two types in variable proportions: either worn, rather uniform brown, like in this bird, or almost adult-like, uniformly blackish-grey.

219 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, first-summer, colour-ring white C0XX, Tampere, Finland, 30 June 2002 (Visa Rauste). First-summer birds with high number of adult-like feathers can be very similar to many second-summer birds.

220 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, first-summer, colour-ring white CJJR, Tampere, Finland, 28 May 2005 (Visa Rauste). First moult wave in primaries progressed to p7.

221 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, first-summer, colour-ring white C6XV, Tampere, Finland, 3 August 2002 (Visa Rauste). Second moult wave in the primaries progressed to p3.

222 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, first-summer, colour-ring white C5UJ, Tampere, Finland, 17 August 2002 (Visa Rauste). Two simultaneous moult waves: p1-3 third generation, p4 growing, p5-8 second generation and p9-10 growing.

217

218

219

220

221

222

Primary moult of Baltic Gull during the first 15 months

TABLE 1 Moult phase of primaries of ringed Finnish and Swedish Lesser Black-backed Gulls *Larus fuscus*. Details analyzed from photographs with some additions from field notes. Observations sorted by date, except when several records available of same bird in different moult phase, in which cases first and last records are given in succession without repeating ring code. Entrance 'PALE' in the column 'controlled as 2cy+' means that the bird was observed after its second calendar-year and showed upperparts much paler than typical *fuscus*.

PRIMARY MOULT OF RINGED FINNISH 2CY FUSCUS

	juvenile		third generation		feather not seen
	second generation		third generation growing		
	second generation growing		missing		

	colour + ring code	date	controlled as 2cy+	primary p1	p2	p3	p4	p5	p6	p7	p8	p9	p10
1	HT233118	4 May 2004	No										
2	W CEVC	12 May 2004	PALE										
3	W CRXA	13 May 2005											
4	S8106017	18 May 2003	No										
5	W C3J1	24 May 2003	Yes										
		22 June 2003											
6	W CJJR	28 May 2005											
		28 August 2005											
7	W C5H0	1 June 2002	No										
8	W CYHP	2 June 2004	PALE										
		21 August 2004											
9	W C1NU	3 June 2001	Yes										
10	W CHYE	7 June 2003	Yes										
		29 June 2003											
11	CT115523	11 June 2000	No										
12	W MC24	14 June 2003	Yes										
13	HT106366	15 June 1999	Yes										
14	W CAA3	15 June 1999	No										
15	W C6JR	21 June 2000	No										
16	W C4AJ	23 June 2000	Yes										
17	W C2WJ	25 June 2002	Yes										
		17 August 2002											
18	W MC78	29 June 2003	No										
19	W C0XX	30 June 2002	Yes										
20	W C5MW	30 June 2002	Yes										
21	HT210035?	1 July 2000	No										
22	W CRWC	1 July 2005											
23	W C5WS	4 July 2003	Yes										
24	W C9NS	9 July 2002	Yes										
25	HT ?	8 July 2004											
26	S8105890	10 July 2003	No										
27	W C4ES	13 July 2000	Yes										
28	W C3C6	15 July 1999	Yes										
		26 July 1999											
29	W C5AR	4 July 2001	Yes										

	colour + ring code	date	controlled as 2cy+	primary									
				p1	p2	p3	p4	p5	p6	p7	p8	p9	p10
30	W CJUC	17 July 2003	Yes										
31	W C90E	17 July 1998	No										
32	W C08C	17 July 1998	Yes										
33	W CUJK	18 July 2004	No										
34	W C6XV	9 July 2002	Yes										
		3 August 2002											
35	W C3VS	19 July 2003	Yes										
36	W C683	20 July 2004	No										
		30 July 2004											
37	R CPC1	25 July 2005											
		11 September 2005											
38	W C6H5	28 July 2002	Yes										
39	W C9H6	30 July 1998	Yes										
40	HT ?	30 July 1998											
41	W C9M7	1 August 1998	Yes										
42	W C78J	1 August 1998	Yes										
43	W C5UJ	2 August 2002	Yes										
		17 August 2002											
44	HT ?	3 August 1999											
45	W CZ91	5 August 2001	No										
46	W C316	6 August 1998	No										
47	R C7MV	6 August 2005											
48	W CJK4	9 August 1999	Yes										
49	HT246209	15 August 2004	Yes										
50	W C5S5	24 August 1998											
51	W C13C	25 August 1998	Yes										
52	R CSA2	31 August 2005											
53	W CES0	1 September 2000	Yes										

maa, Harri Kontkanen and Veijo Turunen contributed details to the moult data base. Risto Juvaste has organized the Finnish colour ringing project which is the base of this study. Ruud Altenburg, Dick Forsman, Mars Muusse and Rik Winters have commented on the manuscript.

References

Gibbins, C N 2004. Is it possible to identify Baltic and Heuglin's Gulls? *Birding Scotland* 7: 154-186.
 Jonsson, L 1998. Baltic Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus fuscus* – moult, ageing and identification. *Birding World* 11: 295-317.

Koskinen, H, Kettunen, H & Kangasniemi, M 2001. Tuhkaskelkälökkien esiintymisestä Tampereella. [Pale-backed Lesser Black-backed Gulls in Tampere.] *Linnut* 36: 27-30. [In Finnish.]
 Rauste, V 1999. Kennzeichen und Mauser von 'Baltischen Heringsmöwen' *Larus [fuscus] fuscus* und 'Tundramöwen' *L. [fuscus] heuglini*. *Limicola* 13: 105-128, 153-188.
 Stresemann, E & Stresemann, V 1966. Die Mauser der Vögel. *J Ornithol* 107, Sonderheft.
 Winters, R 2006. Moult and plumage variation in immature Lesser Black-backed Gulls in the Netherlands. *Dutch Birding* 28: 140-157.

Hannu Koskinen, Marttanperäntie 58B, 33450 Siivikkala, Finland (hj.koskinen@elisane.fi)
 Visa Rauste, Päivärinnankatu 6A15, 00250 Helsinki, Finland (visa.rauste@helsinki.fi)

Restricted moult in second calendar-year Baltic Gull

On 25 June 2005, a ringed second calendar-year Baltic Gull *Larus fuscus fuscus* was present at the Erasmusgracht, Amsterdam, Noord-Holland, the Netherlands (52:22 N, 04:50 E). The bird was colour-ringed (red CRK4) as a nestling at Pietarsaari, Vaasa, Finland (63:38 N, 22:30 E), in the core of the breeding range of Baltic Gull. Baltic Gull has a turbulent history on the Dutch list. Hoogendoorn & van Scheepen (1998) analyzed the recoveries of metal-ringed birds from Finland and Sweden and concluded that none of the seven records met the standards for acceptance. Subsequently, these records from 1930-78 were rejected (Wiegant et al 1998). Following the decision of the CDNA only to accept ringed birds of proven provenance (van Duijvendijk 2004), another nine previously accepted records from 1992-2000 were recently removed from the list (van der Vliet et al 2004). If accepted, CRK4 therefore will represent only the fourth record for the Netherlands (cf van der Vliet et al 2005). A fifth colour-ringed bird from Finland has not yet been submitted to the CDNA (Risto Juvaste & Martin Brandsma in litt). Table 1 summarizes the recoveries of ringed Baltic Gulls of proven provenance in the Netherlands. Hereafter, *L f fuscus* is referred to as *fuscus* and the western Lesser Black-backed Gull taxa *L f graellsii* and *L f intermedius* as *graellsii* and *intermedius*, respectively.

STRUCTURE Small and slender built second calendar-year Lesser Black-backed Gull sensu lato, notably when directly compared to local Lesser Black-backed Gulls.

HEAD Densely streaked, especially around eye, towards crown and on hindneck.

UPPERPARTS & WING Mantle and scapular region with mixture of worn brown-grey and fresh plain slate grey feathers. Brown-grey feathers non-juvenile, with obvious dark shaft or centre and pale edges worn off. Fresh mantle-feathers adult-

like but dark grey, not blackish. Upper lesser and greater coverts brown and worn (juvenile feathers). Innermost greater and inner median coverts brown-grey non-juvenile feathers with dark shaft and pale tip worn off. Outer median and lower lesser coverts plain slate-grey; in right wing some fresher feathers also in inner median covert tract. Upper three tertials in left wing dark brown with broad white tip, lower three retained paler brown feathers. In right wing, upper tertial missing, next two renewed and lower feathers juvenile. Several greater coverts in right wing damaged and exposing juvenile secondaries. All visible remiges retained juvenile feathers.

UNDERPARTS Throat and belly white but breast and especially flank rather densely blotched.

TAIL All rectrices juvenile, with worn brown tips.

BARE PARTS Bill dark but paler at base and at tip. Eye dark but iris dark brown, not black. Leg greyish pink.

VOICE No calls heard.

BEHAVIOUR Mainly resting and sleeping in group of c 150 Lesser Black-backed Gulls and European Herring Gulls *L argentatus*.

MOULT First complete moult just started: inner two or three primaries had been dropped. Active moult in wing-coverts, tertials and scapulars.

First-winter *fuscus* usually undergoes an extensive moult at the wintering grounds, including scapulars, wing-coverts, rectrices and most or all remiges. Subsequently, many of the second calendar-year birds observed in Europe the next summer already look surprisingly adult-like (Jonsson 1998, Gruber 1999, Rauste 1999, Gibbins 2004, plate 219 and 221 in Koskinen & Rauste 2006). Moult in the winter quarters is typically much more restricted in the western taxa. In spring, second calendar-year *graellsii* and *intermedius* return with renewed scapulars and wing-coverts. Observations of ringed birds indicate that many *intermedius* and some *graellsii* also renew some or all rectrices in their first winter (Gibbins 2004, Luijendijk et al in prep).

Lesser Black-backed Gulls of proven western origin that have replaced primaries in their first winter have

TABLE 1 Recoveries in the Netherlands of Baltic Gulls *Larus fuscus fuscus* colour-ringed as nestlings in Finland.

White C364

Ringed: Kerimäki, Mikkeli, Finland (61:91 N, 29:39 E), 7 July 1995

Observed: North Sea beach, Paal 6, Vlieland, Friesland, Netherlands (52:42 N, 04:57 E), 18 December 2001

Elapsed time: six years, five months, 12 days; distance: 1733 km

White CJM5*

Ringed: Luopio, Häme, Finland (61:34 N, 24:71 E), 29 June 1998

Observed: Brunstingerplas, Beilen, Drenthe, Netherlands (52:87 N, 06:52 E), 20 April 2002

Elapsed time: three years, nine months, 21 days; distance: 1443 km

* Not yet submitted to CDNA

White C09K

Ringed: Savonlinna, Mikkeli, Finland (62.14N 28.50E), 12 July 1996

Observed: North Sea beach, IJmuiden, Noord-Holland, Netherlands (52:42 N, 04:57 E), 20 September 2002 (Cottaar 2005)

Elapsed time: six years, two months, nine days; distance: 1782 km

White CXVA

Ringed: Hauho, Häme, Finland (61.27N 24.61E), 1 July 2004

Observed: Zeedijk, Westkapelle, Zeeland, Netherlands (51:53 N, 03:43 E), 16 October 2004 (cf Dutch Birding 27: 76, plate 94, 2005).

Elapsed time: three months, 16 days; distance: 1686 km

Red CRK4*

Ringed: Pietarsaari, Vaasa, Finland (63:63 N, 22:50 E), 10 July 2004

Observed: Erasmusgracht, Amsterdam, Noord-Holland, Netherlands (52:38 N, 04:83 E), 25 June 2005

Elapsed time: 11 months, 15 days; distance: 1620 km

* Under consideration by CDNA

223

224

225

226

223 Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, second calendar-year, colour-ring red CRK4, Amsterdam, Noord-Holland, Netherlands, 25 June 2005 (Ruud G M Altenburg). A densely streaked head is uncommon in second calendar-year *fuscus* in spring. Small and slender built when compared with Lesser Black-backed Gulls *L f graellsii*/'*intermedius*' in background. **224** Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, second calendar-year, colour-ring red CRK4, Amsterdam, Noord-Holland, Netherlands, 25 June 2005 (Ruud G M Altenburg). Many greater coverts, lesser coverts in carpal edge (see also plate 225) and lower three tertials still juvenile. Juvenile rectrices worn with brown tips. **225** Baltic Gull / Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus*, second calendar-year, colour-ring red CRK4, Amsterdam, Noord-Holland, Netherlands, 25 June 2005 (Ruud G M Altenburg). Note brown juvenile remiges. Innermost primaries have been shed. **226** Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus intermedius*, second calendar-year, ring NOS 4105943, Amsterdam, Noord-Holland, Netherlands, 10 July 2005 (Ruud G M Altenburg). Ringed as pullus at Store Revlingen, Rygge, Østfold, Norway (59:24 N, 10:38 E). Note overall similarity to CRK4, compared with which this Norwegian *intermedius* is more advanced in moult.

not yet been recorded. Any second calendar-year Lesser Black-backed showing renewed primaries but no active moult in spring should therefore be considered a candidate *fuscus* (Jonsson 1998, Gibbins 2004, Altenburg 2006, Winters 2006). Birds such as CRK4 demonstrate that the opposite is not true: a second calendar-year bird showing very restricted moult is not necessarily of western origin. Jonsson (1998) and Rauste (1999) have already discussed the problem of identifying second calendar-year *fuscus* returning in spring with unmoulted wings. In this issue of Dutch Birding, Koskinen & Rauste (2006) summarize the moult scores of 53 ringed second calendar-year *fuscus* observed in Finland. Five or six of

these (about 10%) had returned to Europe with a moult pattern comparable to CRK4 (plate 217 in Koskinen & Rauste 2006). Unlike CRK4, however, most of these retarded birds had replaced at least some rectrices (Hannu Koskinen & Visa Rauste in litt).

CRK4 matches the moult pattern outlined for *graellsii* and *intermedius*. Structurally and plumage-wise too, it looks virtually identical to some *intermedius* (plate 4). Gibbins (2004) provided a similar case study of nearly identical second calendar-year *fuscus* and *intermedius*. Comparable problems occur when separating certain types of second calendar-year Heuglin's Gull *Larus heuglini* from *graellsii* or *intermedius* in spring

(Gibbins 2004, Visa Rauste in litt). Without a ring to prove its origin, it therefore may be extremely difficult or even impossible to positively identify an out-of-range second calendar-year western Lesser Black-backed Gull.

Else Aasland and Morten Helberg of the Norwegian ringing office provided the life history of NOS4105943. Petteri Lehtikainen and Seppo Niiranen of the Finnish ringing office and especially Risto Juvaste are thanked for the life history data of CRK4 and the other Finnish birds.

References

- Altenburg, R G M 2006. Interessante grote meeuwen langs de Erasmusgracht in 2005. *Gierzwaluw* 43 (4): 8-18.
Cottaar, F 2005. Baltische Mantelmeeuw te IJmuiden in september 2002. *Dutch Birding* 27: 40-41.
van Duijvendijk, N 2004. CDNA-mededelingen: Recente CDNA-besluiten. *Dutch Birding* 26: 52.
Gibbins, C N 2004. Is it possible to identify Baltic and

- Heuglin's Gulls? *Birding Scotland* 7: 154-186.
Gruber, D 1999. Identification of juvenile and immature Baltic Gulls. *Dutch Birding* 21: 129-147.
Hoogendoorn, W & van Scheepen, P 1998. Status van Baltische Mantelmeeuw in Nederland. *Dutch Birding* 20: 6-10.
Jonsson, L 1998. Baltic Lesser Black-backed Gull *Larus fuscus fuscus* – moult, ageing and identification. *Birding World* 11: 295-317.
Koskinen, H & Rauste, V 2006. Primary moult of Baltic Gull during the first 15 months. *Dutch Birding* 28: 158-161.
Rauste, V 1999. Kennzeichen und Mauser von 'Baltischen Heringsmöwen' *Larus [fuscus] fuscus* und 'Tundramöwen' *L. [fuscus] heuglini*. *Limicola* 13: 105-128, 153-188.
van der Vliet, R E, van der Laan, J & CDNA 2004, 2005. Rare birds in the Netherlands in 2003; in 2004. *Dutch Birding* 26: 359-384; 27: 367-394.
Wiegant, W M, de Bruin, A & CDNA 1998. Rare birds in the Netherlands in 1996. *Dutch Birding* 20: 145-167.
Winters, R. 2006. Moult and plumage variation in immature Lesser Black-backed Gulls in the Netherlands. *Dutch Birding* 28: 140-157.

Ruud G M Altenburg, Egidijsstraat 3-2, 1055GK Amsterdam, Nederland (r.altenburg@xs4all.nl)

Mars J M Muusse, Veenweidestraat 4F, 1441NH Purmerend, Nederland (marsmuusse@wanadoo.nl)

Bert-Jan Luijendijk, Karel Doormanstraat 87, 3262 PC Oud-Beijerland, Nederland (bjluijendijk@planet.nl)

Theo O V Muusse, Billitonstraat 19, 3312SB Dordrecht, Nederland (theomuusse@chello.nl)

Recensies

PETER MARLER & HANS SLABBEKOORN 2004. *Nature's music. The science of birdsong*. Elsevier Academic Press, 84 Theobald's Road, London WC1X 8RR, UK; website www.elsevier.com. 504 pp, with two audio CDs. ISBN 0-12-473070-1. GBP 49.95 / EUR 74.95 / USD 74.95.

Nature's music gives an excellent overview of the state of the art on birdsong research around its publication date, October 2004. In the course of 14 different chapters, a total of 18 leading experts cover subjects ranging from how songs are learned to the wiring of a songbird's brain. In addition, these authors and more have provided a total of 48 'boxes' giving short explanations of a variety of specific subjects. Much of this is illustrated by examples on two accompanying audio CDs, as well as by sonagrams and a variety of other graphs and line illustrations, so that very few pages are without an illustration of some kind. A curious feature is the inclusion of some colour plates with portraits of singing birds; these are poorly printed, and not positioned close to text about the species concerned, so this seems like something of a throwaway feature.

The 18 authors are mainly European and North American (of the editors, Marler is a Brit who has based for a long time in the USA and Slabbekoorn is based in the Netherlands), and this is reflected to a large extent in the choice of examples, the emphasis changing per chapter according to who wrote it. Some attention is also given to non-Holarctic species, especially in 'singing in the wild: the ecology of birdsong' by Hans Slabbekoorn, about how song design changes according to the soundscape. From the point of view of a European birder, one of the most pertinent chapters is the one on 'vocal fighting and flirting: the functions of birdsong' by Sarah Collins. Illustrated almost entirely with European examples, it explores the conflicting needs of singing to repel rivals and to attract mates, often at the same time. Although she gives a good overview of the issues involved, Collins includes so many caveats that I am not sure I was left with a much clearer understanding (some of

the same subjects are more clearly explained in chapter four 'the diversity and plasticity of birdsong' by Don Kroodsmas). The third chapter, 'learning to sing' by Henrike Hultsch and Dietmar Todt, is largely based on a huge body of German research on nightingales *Luscinia*, and makes for a fascinating read. This chapter includes much discussion about subsong and plastic song, with several different stages in the song development of Common Nightingale *L. megarhynchos*, Song Thrush *Turdus philomelos* and Swamp Sparrow *Melospiza georgiana* illustrated nicely on one of the accompanying CDs. Chapter five 'bird calls: a cornucopia for communication' is the only one devoted to calls rather than songs. It is a stimulating chapter, and an important one for birders who would like to understand something about the great variety of messages communicated by sounds outside the singing season.

Perhaps the most fascinating chapter for me was 'how birds sing and why it matters' by Roderick A Suthers. I already knew that birds have two vocal organs or syrinxes, one for each lung, but I had no idea of the amazing ways that they co-ordinate the use of these organs. In long, seamlessly rising or falling notes of Northern Cardinal *Cardinalis cardinalis*, for example, the lower parts of one and the same note are produced by the left syrinx and higher parts produced by the right. A join can only be heard in young birds that have not yet mastered the co-ordination.

The book is a valiant attempt to write for a broad public by scientists more accustomed to writing (to most of us) somewhat impenetrable scientific papers. So have they succeeded? With varying success, on the whole I would say yes: the motivated and curious reader will certainly appreciate this publication. I got completely lost only once, and that was in the chapter 'brains and birdsong' by Erich D Jarvis, partly because it introduced so many new terms, far removed from my experience of bird sounds, but perhaps also because of a sense of unease about the intrusive techniques by which the information was obtained. Having said that, I did learn that research on bird

brains has lead to quite radical insights into how our own brains work. It was discovered that new brain cells are generated in adult humans (a dramatic reversal of a long held dogma) only *after* this had been discovered in canaries.

I read and enjoyed the whole book, and learned a great deal from it. I was curious to ask a few other people who had read it whether they had also listened to the CDs hidden away inside the front and back covers. Most admitted they had not. This is a pity, because there are many interesting recordings on the CDs, even a Fawn-breasted Bowerbird *Chlamydera cerviniventris* imitating the sounds of a carpenter at work! Although many seem to have been recorded in labs and are consequently somewhat abstract, lacking in natural context, they do generally illustrate the points well and bring the book to life. The problem seems to be that this publication gives one too many things to do. While reading the main text, often departing from it to read the 'boxes' or study the illustrations and sonagrams, one just doesn't feel inclined to control a CD player at the same time. So what is the answer – put it all on a DVD-ROM? Surely this would be a less satisfying way to read the main text. Perhaps more integration of text and recordings is needed, with more reference in the text to the actual recordings, where and when they were made etc (this information can be found in an appendix)? Whatever the solution for future publications, I do recommend buying this book and making the effort to listen to the CDs. MAGNUS S ROBB

DAAN SCHOONHOVEN (EINDREDACTIE) 2006. *Birdpix. De beste foto's deel II*. Birdpix (www.birdpix.nl) en PS Items (www.psitems.nl). 132 pp. ISBN 90-77204-30-X. EUR 39.90 (bij www.birdpix.nl).

Het eerste birdpixboek in 2005 resulteerde in veel positieve reacties (cf Dutch Birding 27: 262-263, 2005). Het is dan ook geen verrassing dat na het eerste deel, *Birdpix.nl. De beste foto's van 2004*, een jaar later opnieuw een birdpix-boek wordt aangeboden, nu met de beste foto's van 2005. Dit tweede deel is qua opzet en vormgeving ongeveer hetzelfde als dat over 2004 maar bevat nu uitsluitend vogelfoto's en geen zoogdieren, vlinders of libellen. Birdpix-oprichter Daan Schoonhoven vormde samen met Hans Gebuis, Rein Hofman, Karel Mauer, Marcel van der Tol, Arie Ouwerkerk en Michel Veldt de foto-redactie die uit 10 000-en op www.birdpix.nl geplaatste foto's er 79 van 43 fotografen selecteerde. Bij die keuze was niet alleen de kwaliteit van een foto bepalend maar speelde ook de actualiteit van 2005 in Nederland en Vlaanderen een rol. Er is gedacht aan het ongewone voorkomen in dat jaar van Kleine Alk *Alle alle*, Pestvogel *Bombicilla garrulus*, Zwarte Mees

Parus ater, Grote Barmisjs *Carduelis flammea* en Noordse Goudvink *Pyrrhula pyrrhula pyrrhula*, het eerste broedgeval van Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* en zelfs enkele zeldzaamheden zoals Monniksgier *Aegypius monachus* ('Carmen'), Sperweruil *Surnia ulula*, Izabeltapuit *Oenanthe isabellina*, Woestijntapuit *O. deserti*, Roodoogvireo *Vireo olivaceus* en Roodmus *Corpodacus erythrurus*. Behalve al deze foto's uit Nederland en België is meer dan 10% afkomstig uit de rest van Europa, zoals Hazelhoen *Bonasa bonasia* uit Finland, Noordse Stormvogels *Fulmarus glacialis* uit IJsland, Jan-van-gent *Morus bassanus* uit Frankrijk, Grauwe Franjepoten *Phalaropus lobatus* uit Finland, Scharrelaar *Coracias garrulus* uit Turkije, Grote Pieper *Anthus richardi* uit Italië, Balkankwikstaart *Motacilla feldegg* met Koekoek *Cuculus canorus* uit Turkije en Roodkopklauwier *Lanius senator* uit Italië. Deze 'Europese' foto's zijn weliswaar van uitstekende kwaliteit maar naar mijn gevoel zou het boek aan 'nl.kracht' hebben gewonnen indien men zich tot foto's uit het Nederlandstalige gebied had beperkt. De indeling van de foto's is per seizoen, beginnend en eindigend in de winter. En net als in het vorige deel bevat het laatste hoofdstuk biografieën van alle fotografen. Bij iedere vogelfoto staan niet alleen de Nederlandse en wetenschappelijke naam met datum en plaats vermeld maar ook een persoonlijke, korte of lange tekst van de fotograaf over de vogel en de foto. Bovendien is bij iedere foto te lezen welke camera, lens, snelheid, iso-waarde en statief of andere stabilisatoren zijn gebruikt (waarbij zelfs onderscheid wordt gemaakt tussen bonen- en rijstzakken!). Alle zijn gefotografeerd met digitale camera's: 51 van het merk Canon, 24 Nikon, twee Pentax en twee Sony. SLR-camera's blijken favoriet en het aandeel van digiscopie is gering: slechts een handvol foto's is met een telescoop als lens gemaakt. De kwaliteit van de foto's is uitstekend en er zijn slechts enkele die iets aan scherpte lijken te missen. Maar dat mag natuurlijk ook wel voor meer dan 0.50 euro per foto, liefst 10 keer duurder dan foto's in Dutch Birding (teksten en andere extra's niet meegerekend). Mijn favorieten zijn een dramatische foto van een Sperwer *Accipiter nisus* die een Houtsnip *Scolopax rusticola* heeft geslagen, een groep druk bewegende Drieteenstrandlopers *Calidris alba*, een rennende Sneeuwgorse *Plectrophenax nivalis*, een Hop *Upupa epops* die een prooi opgooit, een door Eksters *Pica pica* belagde Visarend *Pandion haliaetus*, een vliegende Purperreiger *Ardea purpurea*, een sfeervol regenportret van een Korhoen *Tetrao tetrix* en een reikhalzende Steenloper *Arenaria interpres*. Hopelijk weten Daan en zijn team het enthousiasme vast te houden om volgend jaar een derde deel te produceren. Immers, vogelfoto's komen op papier beter tot hun recht dan op een computerscherm. ARNOUD B VAN DEN BERG

Aankondigingen & verzoeken

Flamingo's te Zwillbrocker Venn Allerhande bijzonderheden, feiten en data van de sinds 1982 op minder dan 1 km over de Nederlandse grens bij Zwillbroek, Gelderland, in Zwillbrocker Venn, Nordrhein-Westfalen, Duitsland, broedende flamingo's *Phoenicopterus* worden gepresenteerd in een in eigen beheer uitgegeven Nederlandstalig verslag door Joop Treep. Het is getiteld *Flamingo's in het Zwillbrocker Venn* (2006) en omvat 44 pagina's. Behalve een groep Chileense Flamingo's *P. chilensis* en enkele Caribische Flamingo's *P. ruber* heeft hier in de meeste jaren ook een aantal Flamingo's *P. roseus* jongen grootgebracht. Voor de laatste soort biedt Treep argumenten die duiden op een mogelijk wilde herkomst. Het boekje is te verkrijgen door EUR 3.95 over te maken op giro 3021968 tnv Joop Treep, De Leek

30, 9411 MK Beilen, Nederland, telefoon 0593-525485, e-mail treepdevries@hetnet.nl. Vergeet niet uw adres te vermelden. Duits- en Engelstalige versies van dit boekje komen later dit jaar beschikbaar.

Heeft de Koekoek overlevingskansen? Onder deze titel heeft A W (Lou) Hellebrekers in eigen beheer een boekje uitgebracht over de Koekoek *Cuculus canorus*. Het boekje valt uiteen in twee delen. Het eerste handelt onder meer over de 'broedbiologie' en inventarisatiemethodiek. Met name het laatstgenoemde onderwerp is via SOVON al eerder in de publiciteit gekomen. Het spitst zich toe op het vaststellen van het aantal territoria van waardvogels en op basis daarvan berekenen van het aantal eier-

leggende vrouwtjes. Dit blijkt een betrouwbaardere methode dan het tellen van roepende mannetjes (hetgeen tot grote overschatting van het aantal Koekoeken leidt). Het tweede deel handelt vooral over aanpassingen van het koekoekse.

Het boekje is te verkrijgen door EUR 19.50 (EUR 35.00 voor instituten) over te maken op giro 525180 tnv A W Hellebrekers, Park Vronesteijn 100, 2271 HV Voorburg, Nederland.

Birds of Britain: the complete checklist For Birdwatch magazine, Dominic Mitchell & Keith Vinicombe (2006) have compiled a new checklist of British birds. This list, *Birds of Britain: the complete checklist*, contains full English and scientific names, as used by Birdwatch, and has a code for each of the 595 species, indicating the frequency with which it appears in Britain. It is updated as of February 2006 and mostly follows the decisions of the British Ornithologists' Union's committees. However, on quite a number of occasions, all fully dealt with in the introduction, it presents its own interpretation as to what species should be regarded as genuine vagrants. Most importantly, in this checklist, the disputed category system has been abolished. As a consequence, the authors had to decide upon the status of all 'category D' species of which, for instance, Ross's Goose *Anser rossii*, Lesser Canada Goose *Branta hutchinsii* (named 'Cackling Goose' in Birdwatch), Falcated Duck *Anas falcata*, Baikal Teal *A. formosa*, Marbled Duck *Marmaronetta angustirostris*, Hooded Merganser *Lophodytes cucullatus*, White-headed Duck *Oxyura leucocephala*, Eurasian Black Vulture *Aegypius monachus*, Booted Eagle *Aquila pennata*, Saker Falcon *Falco cherrug* (three Shetland records), Asian Brown Flycatcher *Muscicapa dauurica*, Mugimaki Flycatcher *Ficedula mugimaki*, Red-headed Bunting *Emberiza bruniceps* and Yellow-headed Blackbird *Xanthocephalus xanthocephalus* are incorporated in this checklist. (It should be noted that species like Ruddy Shelduck *Tadorna ferruginea*, Redhead *Aythya americana*, Canvasback *A. valisineria*, Barrow's Goldeneye *Bucephala islandica* and Bufflehead *B. albeola* were already on BOU's British list.) On the other hand, category D species like Wood Duck *Aix sponsa*, Great White Pelican *Pelecanus onocrotalus*, Greater Flamingo *Phoenicopterus roseus*, Daurian Starling *Sturnus sturninus*, Chestnut Bunting *E. rutila* and Blue Grosbeak *Passerina caerulea* are not admitted to the Birdwatch list, without any explanation. Moreover, Red-necked Nightjar *Caprimulgus ruficollis* and Moustached Warbler *Acrocephalus melanopogon* are deleted as unsafe. Pending species like Amur Falcon *Falco amurensis*, Brown Skua *Stercorarius antarcticus* and Chestnut-eared Bunting *E. fucata* are listed. Regarding taxonomy, the new checklist accepts some species currently regarded as subspecies by the BOU, like Tundra Bean Goose *A. serrirostris*, Caspian Gull *Larus cachinnans*, American Herring Gull *L. smithsonianus*, Least Tern *Sterna antillarum*, Siberian Stonechat *Saxicola maurus*, Dusky Thrush *Turdus eunomus* and Black-throated Thrush *T. atrogularis*.

Copies of the 34-page checklist can be purchased for GBP 3.00 (including p&p in the UK; overseas orders should add GBP 1.00 per copy). Please send your order to: Birdwatch Bookshop, Solo Publishing, B403A The Chocolate Factory, 5 Clarendon Road, London N22 6XJ, England (telephone +41-2088810550).

The birds of Kazakhstan Arend Wassink and Gerald Oreeel are compiling a book on the birds of Kazakhstan. This will be the first comprehensive work in English on the rich avifauna of this large Central Asian country. It is planned for publication in 2007. In order to make the book as complete and up-to-date as possible, the authors are happy to receive the relevant details of unpublished or difficult-to-locate records of rare and interesting birds. They also welcome trip reports. The deadline for submission is 1 July 2006. All contributors will be acknowledged in the book. The information should be sent to: Gerald Oreeel, Deurganck 15, 1902 AN Castricum, Netherlands, e-mail gerald.ooreel@planet.nl.

Digiscoper van het jaar Swarovski Optik nodigt iedereen uit om deel te nemen aan de grote internationale fotowedstrijd 'Digiscoper of the Year'. De ingezonden foto's worden beoordeeld door een internationale jury. De 20 beste foto's publiceert Swarovski Optik in het Digiscoping jaarboek 2007. De foto's worden met naam genoemd en ontvangen een publicatievergoeding (auteursrecht). De drie eerstgeklasseerden worden uitgenodigd voor een digiscoping-cursus in Zuid-Afrika! De winnaars van 1 tot 20 worden door Swarovski Optik bovendien uitgerust met een outdoor-rugzak uit de actuele Accessoiries-serie.

Digiscoping biedt natuurwaarnemers nieuwe mogelijkheden om hun natuurbelevingen vast te leggen. Bij digiscoping wordt de digitale camera direct voor de telescoop bevestigd; de telescoop wordt een telelens. Zo kunnen zelfs onderwerpen op grote afstand op de foto's een indrukwekkende detailscherpte te zien geven. Men hoeft geen professional te zijn om goede resultaten te verkrijgen; een goede digiscoping-uitrusting en basiskennis van de eigen digitale camera en het gebruik ervan in combinatie met een telescoop, zijn voldoende. Nadere informatie over digiscoping vindt men op www.swarovskioptik.com of in de goede vakhandel.

De deadline voor de inzendingen is 31 oktober 2006. Alle digitale foto's die met een in de handel gebrukelijke telescoop zijn gemaakt kunnen online op www.swarovskioptik.com worden ingestuurd. Het is belangrijk dat elke foto van een uitvoerige beeldbeschrijving is voorzien. Selectiecriteria voor de jury zijn beeldscherpte, thematische relevantie en esthetiek van de opnames. Aan elke inzending moet een parallelle opname worden toegevoegd die zonder telescoop is gemaakt! Gedetailleerde deelnamevoorwaarden vindt men op www.swarovskioptik.com.

DBA-nieuws

Rare Bird Alerts, nu met profielen! Veel vogelaars zijn bekend met Dutch Birding Rare Bird Alerts, waarbij zeldzame vogelwaarnemingen worden verspreid via semafoons. Sinds een jaar zijn deze waarnemingen ook op internet te bekijken via <http://dutchbirding.audiotex.nl> en via e-mail te ontvangen (ook op je mobiele telefoon en dus in het veld).

Tot dusver was er alleen de mogelijkheid om alle waarnemingen te ontvangen. Uit het veld kwam echter regelmatig de vraag om selecties te kunnen maken binnen de waarnemingen. Daarom zijn per 28 maart 2006 profielen ingebouwd. Door profielen in te stellen ontvang je alleen die berichten die je ook daadwerkelijk wilt ontvangen. Voor twitchers die alleen nog

maar waarnemingen willen doorkrijgen van voor hen nieuwe soorten, is het gebruik van profielen ook een handige optie.

Dit biedt de mogelijkheid om via Rare Bird Alerts ook (lokaal) interessante waarnemingen door te geven. Denk hierbij aan soorten als Kwak *Nycticorax nycticorax*, Gestreepte Strandloper *Calidris melanotos*, Draaihals *Jynx torquilla*, Kuifleeuwerik *Galerida cristata*, Ortolaan *Emberiza hortulana* of Grauwe Gors *E. calandra*. Omdat iedereen zijn eigen profiel kan instellen, zullen ook alleen diegenen die jouw waarneming willen ontvangen het bericht in hun mailbox krijgen. Met deze profielen hoef je je nooit meer af te vragen of iemand nog wel zit te wachten op jouw waarneming van een

Gestreepte Strandloper, maar is het gewoon een kwestie van doorgeven en je profielen goed instellen! Op deze manier kunnen meer soorten regelmatig worden doorgegeven en wordt het voor meer mensen interessant om deze informatie (in het veld) te gaan ontvangen. Bovenstaande geldt alleen voor het nieuwe systeem, semafoonhouders blijven alles ontvangen.

De soorten worden in zes categorieën opgedeeld: **1** nieuw voor Nederland of maximaal vijfmaal waargenomen; **2** CDNA-beoordeelsoorten; **3** zeldzame soorten; **4** algemene soorten; **5** vlinders & libellen; en **6** zoogdieren.

Lijsten met welke soorten tot welke categorie behoren zijn op de website <http://dutchbirding.auditex.nl> te bekijken.

In een profiel kun je instellen welke categorieën je wilt ontvangen, voor welke atlasblokken en op welke dagen van de week. Je kunt meerdere profielen tegelijkertijd actief hebben om zeker te zijn dat je geen lokale zeldzaamheid, laat staan een nieuwe soort voor Nederland mist. Ook kun je er voor kiezen om zeldzame buitenlandse waarnemingen te ontvangen. Op het ogenblik bevatten de categorieën vlinders & libellen en zoogdieren alleen de 10 leukste/zeldzaamste soorten, maar deze zullen in de nabije toekomst verder worden uitgebreid. Met deze nieuwe mogelijkheden hopen wij Rare Bird Alerts ook open te stellen voor lokale vogelaars, vogelwerkgroepen en zoogdieren-, vlinder- en libellenliefhebbers.

Laat deze kans niet voorbijgaan en neem minimaal even een kijkje op onze website. Je kunt gratis een maand Rare Bird Alerts uitproberen nadat je jezelf hebt aangemeld op de site.

Voor meer informatie zie <http://dutchbirding.auditex.nl> of mail naar rarebirdalerts@dutchbirding.nl. Veel (lokaal) vogelplezier gewenst! DUTCH BIRDING RARE BIRD ALERTS

Dutch Birding-ranking De Dutch Birding-ranking is bij velen bekend en zeker bij onze gebruikers, zie: www.dutchbirding.nl/misc/ranking/ranking.html. Om deze lijst meer up-to-date te houden is de ranking verplaatst naar onze pagina Rare Bird Alerts, zie <http://dutchbirding.auditex.nl>. Aan de lijst zijn nu de volgende mogelijkheden toegevoegd:

- het zelf bijhouden van de lijst door semafoon/RBA-leden ('niet-leden' zullen door onze administrators worden bijgehouden).
 - 'blokkers', een lijst met de 10 soorten die jij wel gezien hebt maar de meeste andere vogelaars niet (inclusief het aantal vogelaars* die de soort wel gezien hebben).
 - 'schaamsorten', een lijst met de 10 soorten die jij niet gezien hebt maar de meeste andere vogelaars wel (inclusief het aantal vogelaars* die de soort wel gezien hebben).
 - Nederlandse lijst met vogelsoorten, inclusief een overzicht van alle namen van vogelaars* die de soort gezien hebben.
- (* NB: vogelaars = alleen diegenen die hun lijst op deze pagina hebben ingevuld.)

Voorlopig wordt de grens gelegd op 250 gebruikers met minimaal 300 soorten op hun Nederlandse lijst. Mocht dat niet aan de vraag voldoen dan kijken we verder. DUTCH BIRDING RARE BIRD ALERTS

Masters of Mystery

SWAROVSKI
OPTIK

Solutions of second round 2006

The solutions of the mystery photographs III and IV (Dutch Birding 28: 109, 2006) of the 2006 Masters of Mystery competition appear below.

III All entrants identified the plover in mystery photograph III as a member of the genus *Charadrius*. The absence of dark patterns on the ear-coverts and the relatively pale shade of greyish-brown of the upperparts readily eliminate Little Ringed *C dubius*, Common Ringed *C hiaticula* and Semipalmated Plover *C semipalmatus*. Kentish Plover *C alexandrinus* can also be eliminated as this species shows a white collar, a smaller patch at the breast-side, a less elongated rear end and a finer bill. Also Caspian Plover *C asiaticus* and Oriental Plover *C veredus* can be ruled out, as these show rather a breast-band than such well-defined breast patches, longer legs and a more attenuated rear end.

That leaves us with Lesser Sand Plover *C mongolus* and Greater Sand Plover *C leschenaultii*, strongly polytypic twin species known to be notoriously difficult to identify. Especially Anatolian Sand Plover *C l columbinus* (hereafter referred to as *columbinus*) approaches Lesser Sand Plover in several structural features. The fact that this mystery bird shows newer scapulars than wing-coverts and does not show any traces of summer

plumage (although it is photographed in July), are indications that it is in its second calendar-year. Characters to distinguish Lesser Sand and Greater Sand include bill size and structure, leg colour and flank patterning. Note however, that these characters differ in reliability and some show considerable interspecific overlap and intraspecific variation.

The mystery bird may at first sight appear to have a rather heavy bill, a character typical for Greater Sand Plover. However, photograph measurements reveal differently. Bill length can be estimated comparing the visible culmen length and the distance between bill base and rear end of the eye. The mystery bird shows a bill length that is a fraction smaller than the distance from bill base to rear end of the eye. This is a pointer towards Lesser Sand Plover, as this species shows a short bill which is shorter than the distance between bill base and rear end of the eye, although *columbinus* approaches Lesser Sand in this respect. Other subspecies of Greater Sand have a longer bill, thereby shifting the ratio even more.

Another difference in bill structure between Lesser Sand Plover and Greater Sand Plover can be found in the length of the nail. In Lesser Sand, the nail covers less than half of the bill length and is bulbous in shape. In Greater Sand, the nail takes up more than half of the bill length and is more pointed. Again, *columbinus*

227 Lesser Sand Plover / Mongoolse Plevier *Charadrius mongolus*, second calendar-year, Lhaviyani Atoll, Maldives, July 2004 (Chris van Rijswijk). Note structure, with more 'weight' before the legs than in Greater Sand Plover *C leschenaultii*.

228 Anatolian Sand Plover / Anatolische Woestijnplevier *Charadrius leschenaultii columbinus*, female, Silifke, Turkey, 21 March 1987 (Arnoud B van den Berg). Note short but pointed bill, lacking bulbous tip of Lesser Sand Plover *C mongolus*.

approaches Lesser Sand most in this respect, especially the western subspecies of Lesser Sand (Tibetan Sand Plover, ie, the '*atrifrons* subspecies group', comprising *C m pamirensis*, *atrifrons* and *schaeferi*), but never shows a bill-tip as blunt as Lesser Sand. When measured, the nail of the mystery bird covers only c 45% of the total bill length, thereby favouring Lesser Sand. The shape of the nail is rather bulbous and, therefore, fits Lesser Sand better. Even more structural features can be measured from photographs and used for identification. In *columbinus*, the tarsus length is at most 1.78 times the bill length, while the minimum value for Lesser Sand (*C m schaeferi*) is 1.70. The mystery bird shows a tarsus about two times longer than the bill length, well into the range of Lesser Sand and well beyond the maximum reported for Greater Sand.

Legs are usually yellow-green or greenish-grey in Greater Sand Plover, while Lesser Sand Plover typically shows greyish-black or black legs. Although leg colour is somewhat variable, the very dark, grey legs of the mystery bird fit Lesser Sand better than Greater Sand. Supportive for an identification of the mystery as Lesser Sand is the body structure, in which a larger part of the body seems to be in front of the legs, thereby creating an impression as if the bird is somewhat leaning forward. Greater Sand appears better balanced, with its legs placed more centrally. In addition, the head of the mystery bird appears rather rounded, which also favours Lesser Sand. Greater Sand appears more square-headed with a flat crown.

In conclusion, this bird can be identified as a Lesser Sand Plover. Another photograph of the same bird is reproduced here as plate 227. Based on morphological differences especially in adult males and differences in songs given during display, the two different taxa of Lesser Sand Plover are sometimes treated as two species. These are Tibetan Sand Plover *C (m) atrifrons* and Mongolian Sand Plover *C (m) mongolus* (including the

subspecies *mongolus* and *stegmanni*). The latter has a very short and stubby bill and the relatively long bill of the mystery bird indicates that the bird is a Tibetan Sand Plover. This taxon is the most difficult to separate from *columbinus*. A female *columbinus* in breeding plumage is, therefore, included for comparison (plate 228). Note that the bill of this bird is pointed and lacks the bulbous tip of Lesser Sand. The mystery bird was photographed by Chris van Rijswijk on Lhaviyani Atoll, Maldives, in July 2004. It was correctly identified by 84% of the entrants, with incorrect answers being mainly Greater Sand Plover 13%, whereas a few opted for Kentish Plover (3%).

IV The long tertials and the obvious long and curved hind claw of the passerine in the fourth mystery photograph, helped most entrants in identifying this bird as a pipit *Anthus*. Although slightly obscured by a twig, the mantle of the bird looks rather plain, with only faint streaks. In most of the smaller pipit species, the mantle is rather heavily streaked and these species are, therefore, easily ruled out. However, Buff-bellied Pipit *A rubescens* shows largely unstreaked upperparts and is, therefore, worth a closer look. This species occurs as a vagrant in the Western Palearctic in two distinct subspecies. American Buff-bellied Pipit *A r rubescens* occurs mainly as an autumn vagrant from the Nearctic in north-western Europe, and Siberian Buff-bellied Pipit *A r japonicus* occurs mainly as a rare winter visitor from eastern Asia in the Middle East. Nominate *rubescens* is characterized by buff-white underparts with rather narrow but distinct streaks. In the mystery bird, the streaks just visible on the flank are indeed narrow and distinct but the underparts are clear white and not buffish as would be expected in nominate *rubescens*. In *japonicus*, the underparts are clear white. However, the streaks on the underparts are rather strong and bold in this subspecies, quite unlike what is shown in the

mystery bird. Furthermore, in both subspecies the legs are rather dark reddish-brown, whereas the mystery bird shows pinkish legs. Buff-bellied can, therefore, be safely excluded as an answer.

Another species of the smaller pipits showing only very faint mantle-streaks is Olive-backed Pipit *A. hodgsoni*. Note that the long hind claw in the mystery bird is rather short for a pipit. This is typical for both Tree Pipit *A. trivialis* and Olive-backed; Tree is easily eliminated because of the near lack of mantle-streaks. Note also that the tone of the upperparts in the mystery photograph is slightly tinged with olive, which is another strong pointer for Olive-backed. These characters, together with the pinkish legs, the fine flank-streaks and the pure white belly, clinch the identity of the mystery bird as Olive-backed Pipit. It was photographed by Nils van Duivendijk on Happy Island, Hebei, China, in May 2005. Another photograph of the same bird is shown as plate 229. It was correctly identified by 83% of the entrants, with incorrect answers being Tree Pipit (7%), Buff-bellied Pipit (4%) and a variety of other songbirds (6%).

229 Olive-backed pipit / Siberische Boompieper *Anthus hodgsoni*, Happy Island, Hebei, China, May 2005 (Nils van Duivendijk).

In the second round for 2006, there were 85 entrants of which 60 managed to identify both mystery birds correctly. From them, Davy De Groote (Belgium) and Clemens Portofée (Germany) were drawn as the winners of a copy of the dvd *Dutch Birding jaaroverzicht 2005* donated by Natuur Digitaal. After two rounds, there are 40 entrants which four correct answers and 20 with three. The names of all entrants with at least one correct identification can be viewed at www.dutchbirding.nl.

Third round 2006

Photographs V and VI represent the third round of the 2006 competition. Please, study the rules (Dutch Birding 28: 37, 2006) carefully and identify the birds in the photo-

graphs. Solutions can be sent in three different ways:

- by *postcard* to Dutch Birding Association, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam, Netherlands
- by e-mail to masters@dutchbirding.nl
- from the website of the Dutch Birding Association at www.dutchbirding.nl

Entries for the third round have to arrive by **1 July 2006**. Please, indicate if you are subscribed to Dutch Birding. From those entrants having identified both mystery birds correctly, two persons will be drawn who will receive a copy of the dvd *Dutch Birding jaaroverzicht 2005* donated by Natuur Digitaal. Swarovski Benelux has generously agreed to sponsor this competition again in 2006. This year, the overall winner after six rounds will receive a pair of marvellous 10x32 EL binoculars.

Rob S A van Bemmelen, Stavangerweg 535, 1013 AX Amsterdam, Netherlands (masters@dutchbirding.nl)
Dick Groenendijk, Elzenstraat 14, 4043 PB Opheusden, Netherlands (masters@dutchbirding.nl)

Mystery photograph V (August)

Mystery photograph VI (July)

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic mainly in **late March-early May 2006**. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by a rarities committee. Observers are requested to submit their records to each country's rarities committee. Corrections are welcome and will be published.

GEESE TO GROUSE After the one on 20 January, six **Dark-bellied Brent Geese** *Branta bernicla* were found at Knifiss lagoon, Morocco, on 10 March. Another was seen at Dakhla bay, Western Sahara, Morocco, on 11 March. **Wood Ducks** *Aix sponsa* at Snæfellsnes from 15 to at least 30 April and at Kjós on 27 April were the sixth and seventh for Iceland. In Russia, at least 3850 **White-headed Ducks** *Oxyura leucocephala* were counted at Manych wetland, Stavropol region, on 1-3 April. The male **Black Scoter** *Melanitta americana* present every winter since March 1999 at Llanfairfechan, North Wales, was last seen on 28 April. A male at Blåvandshuk, Vestjylland, Denmark, from 18 March to 10 April was probably the same as one here in 2003 and 2005. On 30 April, a male was reported at Kökar, Finland. In the Netherlands, the male **Bufflehead** *Bucephala albeola* at Gaatkensplas, Barendrecht, Zuid-Holland, remained for its second consecutive winter from 3 December 2005 through April. In Northern Ireland, the male **Barrow's Goldeneye** *B. islandica* remained at Quoile Pondage, Down, from 20 November 2005 until 8 April. From 17 to at least 23 April, a **Hooded Merganser** *Lophodytes cucullatus* occurred at Nese, Klepp, Rogaland, Norway. The first for Shetland, Scotland, was a male at Loch of Quoys, Unst, from 16 April to 2 May. On 10 May, a male was seen at Anjalankoski, Finland. Two male **Blue-winged Teals** *Anas discors* at Fertoújlak, Győr-Ménfőcsanak, Hungary, from 10 to at least 24 April were the first for Hungary. The female **American Black Duck** *A. rubripes* on Tresco, Scilly, England, and the male at Garður, Iceland, stayed throughout the period. The male at Kilcolman, Cork, Ireland, was present from 4 until at least 26 March. In Norway, one was reported at Presterødskilen, Tønsberg, Vestfold, from 1 April and at Steinkjer, Nord-Trøndelag, on 21-24 April. The third for the Faeroes turned up at Klaksvík on 10 April. On 14 May, a male **Baikal Teal** *A. formosa* was found at Getteron, Halland, Sweden. In the Netherlands, probably the same male was observed at Geerplas, Langeraard, Zuid-Holland, on 14 May, at Ouderkerk, Noord-Holland, briefly on 18 May, and at IJdoorn, Durrigdam, Noord-Holland, on 21 May (when it was twitted by many birders). In France, a **Marbled Duck** *Marmaronetta angustirostris* was seen at Le Baracres, Pyrénées-Orientales, on 21-23 April. In the Netherlands, the number of **Black Grouse** *Tetrao tetrix* at the species' last stronghold at Sallandse Heuvelrug, Overijssel, had increased significantly from 14 males in 2005 to 23 on 3 May 2006.

PETRELS TO GREBES In Spain, a **Cory's Shearwater** *Calonectris borealis* watched off the Guadalhorce river, Málaga, on 10 May is thought to be linked with the species' only Mediterranean breeding colony in Almería. Off Puerto Rico, Gran Canaria, Canary Islands, a seabird watch on 2-6 May resulted in, eg, 14 **Bulwer's Petrels** *Bulweria bulwerii*, two **Madeira Little Shearwaters** *Puffinus baroli*, one **Great Shearwater** *P. gravis*, two **Wilson's Storm-petrels** *Oceanites oceanicus*, 10 **White-faced Storm-petrels** *Pelagodroma marina*, one **Leach's Storm-petrel** *Oceanodroma leucorhoa* and nine **Madeiran Storm-petrels** *O. castro*. A **Bulwer's Petrel** was seen off Piemanon, Camargue, Bouches-du-Rhône, France, on 22 April. In Western Sahara, three **Madeiran Storm-petrels** were feeding at

Dakhla Bay on 11 March. Two **Red-billed Tropicbirds** *Phaethon aethereus* flew past Playa Papagayo, Lanzarote, Canary Islands, on 18 March. Off Eilat North Beach, Israel, one was watched on 14 March and two were seen intermittently from 10 April onwards. A **Brown Booby** *Sula leucogaster* remained at Eilat North Beach from 20 March into May. A **Pygmy Cormorant** *Phalacrocorax pygmeus* came to roost at Katowice, Upper Silesia, Poland, from 27 March into April. The first **Mediterranean Shag** *P. aristotelis desmarestii* for Israel at Ma'agan Michael from 18 July 2005 remained throughout the period. An unringed adult **Great White Pelican** *Pelecanus onocrotalus* was photographed at several sites in the north-east of the Netherlands from 6 to at least 17 May. At Abu Simbel, Egypt, two **Pink-backed Pelicans** *P. rufescens* and 12 **Yellow-billed Storks** *Mycteria ibis* were present on 10-11 April. Two **Striated Herons** *Butorides striata* in the Abassa region, Egypt, on 19 March were probably the first for the Nile delta. If accepted, a confiding juvenile **Green Heron** *B. virescens* near Nieuwe Meer, Amsterdam, Noord-Holland, from 25 April to at least late May will be the first for the Netherlands and the third in spring for Europe (it is still a matter of discussion whether Striated Heron can be excluded with certainty). In the Cape Verde Islands, dark morph **Western Reef Herons** *Egretta gularis* were seen at Mindelo sewage ponds, São Vicente, on 11 March and another on 11-12 March and at Sal-Rei, Boavista, on 14 March. On Sardinia, one was present at Cabras lagoon, Oristano, in mid-April. On 3 March, two juvenile **Bourne's Herons** *Ardea bournei* were still remaining in the species' nesting tree at Banana de Ribeira Montanha, Santiago, Cape Verde Islands. In Egypt, a **Goliath Heron** *A. goliath* was seen again at Wadi Lahami on 22 March (see Dutch Birding 28: 42, 2006). A **Lesser Flamingo** *Phoenicopterus minor* at K20 salt pans near Eilat from 19 March into April was the first for Israel. The first for Turkey was in a flock of Greater Flamingos *P. roseus* at Eregli marshes, Konya, on 10-16 April. A **Pied-billed Grebe** *Podilymbus podiceps* at Myrar on 26 April was the second for Iceland.

RAPTORS TO BUSTARDS In Turkey, a **Black-winged Kite** *Elanus caeruleus* was photographed at Gökşü delta on 24-25 April. At Bir Shalatein, Egypt, at least 15 **Lappet-faced Vultures** *Torgos tracheliotus* were counted in April. In Finland, 51 **Pallid Harriers** *Circus macrourus* were reported between 15 April and 17 May. In Denmark, a total of 18 flew past between 24 April and 14 May and, in the Netherlands, c 10 migrants were seen from 4 to 13 May alone. A mixed pair of a male **Common Buzzard** *Buteo buteo* and a female **Rough-legged Buzzard** *B. lagopus* successfully fledged three hybrid young near Trondheim, Sør-Trøndelag, Norway, in summer 2005 (Bull BOC 126: 73-80, 2006); hybridization between these two species had never been reported before. In the Cape Verde Islands, two **Cape Verde Buzzards** *B. bannermanni* and one **Cape Verde Peregrine** *Falco madens* were seen at João Teves in Serra do Pico da Antónia on 3-5 March. An adult **Steppe Eagle** *Aquila nipalensis* was found on Öland, Sweden, on 10 May. The first **Lesser Kestrel** *F. naumanni* for Estonia was photographed at Noarootsi, Paslepa, Viro, on 29 April. A third calendar-year male at Grenen, Skagen, on 6 May was the 10th for Denmark. In Sweden, an **Eleonora's Falcon** *F. eleonorae* turned up in Skåne in early May. An immature **Gyr Falcon** *F. rusticolus* was seen on Ouessant, Finistère, France, on 4-5 May. The **Sora Porzana carolina at Gibraltar Point, Lincolnshire, England, stayed from 5 until 18 March. In Israel, possibly the same **Demoiselle Crane** *Grus virgo* was seen at several sites in the Eilat region and at Hula lake from 29 March to 6 April. On 26**

230 Brown Booby / Bruine Gent *Sula leucogaster*, Eilat, Israel, 2 April 2006
(Arie Ouwerkerk)

231 Lesser Flamingo / Kleine Flamingo *Phoenicopterus minor* (left), with Greater Flamingos / Flamingo's *P roseus*, Eilat, Israel,
April 2006 (Otto Plantema)

March, one **Houbara Bustard** *Chlamydotis undulata* was seen at the species' former stronghold at Tagdilt track east of Boumalne-Dadès, Morocco. In Taifalt, 12 km north-east of Merzouga, a nest was found but all hatchlings were trapped and taken to a Saudi breeding programme in the first days of April.

WADERS In the Abassa region, the species' stronghold in Egypt, five **Greater Painted Snipes** *Rostratula benghalensis* were seen on 19 March. In France, a **Black-winged Pratincole** *Glareola nordmanni* joined a small flock of Collared Pratincoles *G. pratincola* at Mas d'Agon, Camargue, in April. A **Killdeer** *Charadrius vociferus* at Blakeney on 7-9 April was the second for Norfolk, England, almost exactly a year after Norfolk's first at Breydon Water, raising speculation whether it was the same bird. A **Caspian Plover** *C. asiaticus* was found at K77, central Arava, Israel, on 19 April. In the Netherlands, adult **American Golden Plovers** *Pluvialis dominica* were present at Battenoord on 7 May, at Philipsdam, Zeeland, on 9 May and at Den Helder, Noord-Holland, on 12-14 May. A **European Golden Plover** *P. apricaria* and a **Spur-winged Lapwing** *Vanellus spinosus* at Tarrafal, Santiago, on 4 March might both be the first for Cape Verde Islands. **Sociable Lapwings** *V. gregarius* occurred at El Rocío, Doñana, Huelva, Spain, from 24 February to at least 6 March; at Lotan, Israel, from 21 March to 2 April; at Coulgens near La Rochefoucauld, Charente, France, on 25 March; (two) at Moosanger-Bernhardthal, Niederösterreich, Austria, on 7-9 April (adult and second-year) and at Ottersberg, Niedersachsen, Germany, on 15 May. A **Broad-billed Sandpiper** *Limicola falcinellus* at Ghadira on 10 May was the sixth for Malta (and the first in spring). A **Solitary Sandpiper** *Tringa solitaria* at Bokkegat, Wissenkerke, Noord-Beveland, Zeeland, on 14-17 May was the first for the Netherlands. A **Wilson's Phalarope** *Phalaropus tricolor* remained at Ebro delta, Tarragona, from 15 April to at least 13 May.

GULLS TO AUKS Two single adult **Ivory Gulls** *Pagophila eburnea* on 8 April were the only to be reported in Iceland this winter. **Ross's Gulls** *Rhodostethia rosea* turned up at Kirkkonummi, Finland, on 2 May (first-summer) and in Bohuslän, Sweden, on 9 May (adult). An unprecedented influx of more than 25 **Slender-billed Gulls** *Larus genei* occurred in central Europe. If accepted, an adult and a first-summer at Moosanger-Bernhardthal, Niederösterreich, on 15 April may constitute the ninth record for Austria; the 10th was a first-summer at Marchegg-Breitensee, Niederösterreich, on 8 May and the 11th an adult at Rheindelta, Vorarlberg, on 14 May. In Switzerland, six turned up Préverenges, Vaud, on 2 May (where flocks of up to 20 occurred in previous years; cf Dutch Birding 28: 69-78, 2006) and one was at Klingnauer Stausee, Aargau, on 10 May. At least 10 individuals at five sites were the first to be recorded for the Netherlands. On 5 May, three were seen on a new islet, De Kreupel, 4 km off Medemblik, Noord-Holland, of which two disappeared while one was again present during the morning of 6 May. On the mainland of Noord-Holland, presumably the same two were relocated at De Ven, Enkhuizen, Noord-Holland, on 6 May and the third flew past after these two had left across IJsselmeer in the evening. At the same time, in the afternoon and evening of 6 May, two adults were present at De Blikken, Groede, Zeeland, close to the Belgian border; one of these wore rings from south-eastern France. And from the evening of 6 May until 9 May, two adults were foraging at the Dollard near Carel Coenraadpolder, Groningen, close to the German border. Moreover, in Friesland, two adults were seen for 2 min from the ferry between Schiermonnikoog and Lauwersoog on 7 May and a first-summer was briefly at Den Oever, Noord-Holland, on 17 May. One reportedly flying south past Skogsøy, Øygarden, Hordaland, on 8 May may be the first for Norway. In Baden-Württemberg, Germany, up to four adults

were seen at Grenzach, Wyhlen, and at Waghäusel between 9 and 13 May. The first for Belgium were two at Het Zwin, West-Vlaanderen, on 9-10 May (since one wore rings, these were presumably the same as the birds at nearby Groede). In England, first-winter **Bonaparte's Gulls** *L. philadelphia* were present in Somerset on 18-25 March and at Farnoor Reservoir, Oxford, on 18-20 April and an adult was reported at Weymouth Bay, Dorset, on 21 April. In Ireland, the adult in Cork from 16 January was last seen on 20 March. On 14-15 April, an adult was present at Cardiff Bay, Glamorgan, Wales. One at Taravika, Karmøy, Rogaland, on 21 April was the fifth for Norway. In Northern Ireland, a first-winter stayed at Belfast Lough, Antrim, from 25 April to 5 May. On 2 May, a first-summer turned up at Lac de Grand-Lieu, Loire-Atlantique, France. During March alone, six were seen in Spain, including the first-winter at Parque Isabel La Católica, Xixón, Asturias, from 28 February to 12 March. In Britain, at least four **Laughing Gulls** *L. atricilla* remained into May and, in Ireland, two. Singles at Hafnarfjörður on 7-12 April and at Rif on 29 April were the 10th and 11th for Iceland. On 10 March, a first-winter was seen at Tarfaya harbour, Morocco (a first-winter **Great Black-backed Gull** *L. marinus* was present here as well). The first-winter **Franklin's Gull** *L. pipixcan* in Cork, Ireland, first noted on 29 January, was still present on 26 March. The first-winter in Devon, England, stayed from 12 February to at least 13 May. A moulting first-summer was photographed at the Oued Souss mouth at Agadir on 6 April; presumably, it was the same individual first reported here on 17 February (there are three previous records for Morocco, of which two in November 2005). From 19 March to 3 April, a first-winter occurred in Wicklow, Ireland. Surprisingly high numbers of **Lesser Black-backed Gulls** *L. fuscus* were reported from the USA in early March with 500 at a Florida site and 350 at Lake Nockamixon, Bucks, Pennsylvania. An unprecedented 13 **Caspian Gulls** *L. cachinnans* were seen in Spain during March. A third-year **American Herring Gull** *L. smithsonianus* stayed at Nimmo's Pier, Galway, Ireland, into April. An adult **Slaty-backed Gull** *L. schistisagus* at St John's, Newfoundland, Canada, on 23 April was the third this year after an adult from 28 January to 12 February and a third-year from 19 March to 2 April. A **Common Gull** *L. canus* was seen at Marsascala, Malta, on 7 April. On 11 March, 22 **African Royal Terns** *Sterna maxima albididorsalis* were counted at Dakhla Bay. In Ireland, the adult **Forster's Tern** *S. forsteri* remained at Nimmo's Pier from 26 November 2005 to 2 April. A **Brünnich's Murre** *Uria lomvia* was found dead on Yell, Shetland, on 4 May.

DOVES TO WOODPECKERS A pair of **African Collared Doves** *Streptopelia roseogrisea* were displaying 23 km north of Marsa Alam, Egypt, on 21 March. The first **Oriental Turtle Dove** *S. orientalis* for the Faeroes was identified at Torshavn on 7 April; reportedly, it had stayed here all winter. The one at Falköping, Västergötland, Sweden, remained throughout the period (cf Dutch Birding 28: 41, plate 35, 2006). A **Laughing Dove** *S. senegalensis* was found on Linosa off Sicily, Italy, on 6 May. A first-summer **Great Spotted Cuckoo** *Clamator glandarius* at Deelensche Veld, Hoge Veluwe, Gelderland, from 29 March to 3 April was the 18th for the Netherlands. In Shetland, a **Eurasian Scops Owl** *Otus scops* was photographed at Swining, Mainland, on 10 May. Another was trapped on Fair Isle, Shetland, on 16 May. A **Snowy Owl** *Bubo scandiacus* in the Outer Hebrides, Scotland, on 21 April was the same individual as seen in the past year. A pair of **Brown Fish Owl** *Ketupa zeylonensis* photographed in October 2004 in the Mediterranean region of Turkey was evidence that the species still occurred in the WP; the previous WP record was in Turkey in 1990 (Dutch Birding 24: 157-161, 2002). If accepted, a **Pallid Swift** *Apus pallidus* at Bray, Wicklow, on 27-28 March was the fourth for Ireland. A **Little Swift** *A. affinis* at Bajót near Tata, northwest of

232 Surf Scoter / Brilzee-eend *Melanitta perspicillata*, adult male, Lista, Vest-Agder, Farsund, Norway, 1 April 2006
(Jan Bisschop)

233 Ring-necked Duck / Ringsnaveleend *Aythya collaris*, adult male, Zürich, Switzerland, 13 March 2006
(Gabriël Schuler)

234 Pallid Harrier / Steppekiekendief *Circus macrourus*, female, De Cocksdorp, Texel, Noord-Holland, Netherlands, 12 May 2006 (Han Bouwmeester) **235** Red-billed Tropicbird / Roodsnavelkeerringvogel *Phaethon aethereus*, Eilat, Israel, 9 April 2006 (Per Liif) **236** Black-winged Kite / Grijze Wouw *Elanus caeruleus*, second calendar-year, Göksü delta, Turkey, 24 April 2006 (Pieter Vantieghem) **237** Black Scoter / Amerikaanse Zee-eend *Melanitta americana*, male (right), with Common Scoters / Zwarte Zee-eenden *M nigra*, Blåvandshuk, Vestjylland, Denmark, 5 April 2006 (Martin Gottschling)

Budapest, on 26 April was the first for Hungary. In the Azores, the female **Belted Kingfisher** *Ceryle alcyon* at Santa Cruz, Graciosa, from 9 December 2005 was still present on 22 March (cf Dutch Birding 28: 43, plate 38, 2006). In spring 2006, the number of territories of **Middle Spotted Woodpecker** *Dendrocopos medius* in the Netherlands had increased to 72 in Limburg, more than 20 in Twente, Overijssel, and 20 in eastern Noord-Brabant; one near Bergen op Zoom, Noord-Brabant, from 23 March was the furthest west since 1898.

LARKS TO ACCENTORS On 12 March, **Black-crowned Sparrow-lark** *Eremopterix nigriceps* was found to be common between Dakhla and Awserd (Aoussard), Western Sahara, where at least 25 individuals were counted; three **Dunn's Larks** *Eremalauda dunnii* were seen here as well. In Israel, a male **Black-crowned Sparrow-lark** was present at Eilat's cow shed at K19 on 15-17 April. The third **Bar-tailed Lark** *Ammomanes cinctura* for Cyprus occurred at Agios Georgios, c 20 km west of Paphos, from 13 to at least 19 March. A **Greater Hoopoe Lark** *Alaemon alaudipes* was found at Santa Maria salt pans on Sal, Cape Verde Islands, on 15 March. On 5 April, a **Dupont's**

Lark *Chersophilus duponti* was watched in mid-morning by a group of birders at Tizi-n-Taghatine, Morocco, a western breeding site which was unknown until recently (cf Dutch Birding 18: 12-13, 1996, 26: 116-117, 2004). **Calandra Larks** *Melanocorypha calandra* were found at Emmen, Luzern, Switzerland, on 23 April and on Isle of May, Fife, Scotland, from 13 May. An individual of the taxonomically disputed Turkish population of **Asian Short-toed Lark** *Calandrella cheleensis niethammeri* (or 'Lesser Short-toed Lark *C rufescens*') was photographed at Eregli marshes, Konya, on 2 May. A **Blyth's Pipit** *Anthus godlewskii* stayed on Helgoland, Schleswig-Holstein, Germany, from 30 April to 2 May. **Ashy-headed Wagtails** *Motacilla cinereicapilla* sound-recorded at Camperduin, Noord-Holland, on 16 April and Flevocentrale, Flevoland, on 22 April constitute the second and third record for the Netherlands (unless one in Friesland in May 2004 still under consideration is not accepted). Up to 10 were reported from Britain and Germany in April. In England, a male **Black-headed Wagtail** *M feldegg* visited Minehead, Somerset, on 23-24 April; several were reported from Germany. The third **Citrine Wagtail** *M citreola* for Morocco was photographed at Oued Massa, Morocco, on 17

238 Blue Rock Thrush / Blauwe Rotslijster *Monticola solitarius*, male, Szársomlyó, Hungary, 23 April 2006 (*János Oláh*) **239** Asian Short-toed Lark / Mongoolse Kortteenleeuwrik *Calandrella cheleensis niethammeri*, Eregli marshes, Konya, Turkey, 2 May 2006 (*Pieter Vantiegheem*) **240** Calandra Lark / Kalanderleeuwrik *Melanocorypha calandra*, Isle of May, Fife, Scotland, 13 May 2006 (*Lee Gregory*) **241** Black-crowned Sparrow-lark / Zwartkruinvinkleeuwrik *Eremopterix nigriceps albifrons*, male, between Dakhla and Awserd, Western Sahara, Morocco, 12 March 2006 (*Alex Lees*)

April. A **Masked Wagtail** *M. personata* was photographed on Öland, Sweden, on 29 April. In Egypt, at least three **African Pied Wagtails** *M. aguimp* were seen at Abu Simbel on 10-11 April. Seven **Bohemian Waxwings** *Bombicilla garrulus* were reported from Samsun, Asarcık, Turkey, on 2-7 April. If accepted, a **Black-throated Accentor** *Prunella atrogularis* at Kaipola, Jämsä on 17 April will be the seventh for Finland. An **Alpine Accentor** *P. collaris* at Munkeruphave, Nordsjælland, on 18 April was the 11th for Denmark. Another turned up on Helgoland on 3 May.

THRUSHES Off Sicily, a **Rufous Scrub Robin** *Cercotrichas galactotes* was found on Linosa in the first week of May. A **Black Scrub Robin** *C. podobe* at Ovda airport, Israel, on 13 March was the first for the Negev plateau. On Lesbos, Greece, a pair of **White-throated Robins** *Irania gutturalis* south of Sigrí from late April was probably breeding. If accepted, a male **Caucasian Stonechat** *Saxicola maurus variegatus* at Virkie, Sumburgh Head, Shetland, on 7 May is the third for Britain (after Cornwall on 1-4 October 1985 and Norfolk on 14-16 October 1990). On Malta, an **Isabelline Wheatear** *Oenanthe*

isabellina was found at ic-Cumnija on 1 April. On Linosa, one was photographed on 6 May. The alleged male **Persian Wheatear** *O. chrysopygia* in Israel from 27 January through February appears to have been a **Red-tailed Wheatear** *O. xanthopygia* (contra Dutch Birding 28: 117, 2006). A female **Rufous-tailed Rock Thrush** *Monticola saxatilis* at Flevocentrale on 8 May was the eighth for the Netherlands. A **Blue Rock Thrush** *M. solitarius* on Szársomlyó hill on 23-27 April was the first for Hungary. The male **Black-throated Thrush** *T. atrogularis* at Isfjorden, Møre og Romsdal, Norway, stayed from 7 January to 30 March. In Turkey, an adult female was observed in a city park in Ankara on 15 February. A second-year male was at Överum, Småland, Sweden, on 17-26 March. A male occurred at Tilly, Brabant-Wallon, Belgium, on 22-25 March. On 4 April, one was reported at Białowieża's palace park, Poland. In England, a first-winter male **American Robin** *T. migratorius* reportedly spent the winter at Peckham, London, from 24 December 2005 but could only be twitched on 27-28 March after which it had disappeared. In Scotland, one was photographed at two localities in Highland on 4 and 6 May.

242 Franklin's Gull / Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, Kilcoole, Wicklow, Ireland, 19 March 2006
(Paul & Andrea Kelly/irishbirdimages.com)

243 Bonaparte's Gull / Kleine Kokmeeuw *Larus philadelphia*, Parque Isabel La Catolica, Xixón, Asturias, 6 March 2006
(Rafael Armada)

244 Gyr Falcon / Giervalk *Falco rusticolus*, first-year, Ouessant, Finistère, France, 4 May 2006 (*Aurélien Audevard*) **245** American Herring Gull / Amerikaanse Zilvermeeuw *Larus smithsonianus*, third-year, Nimmo's Pier, Galway, Ireland, 14 April 2006 (*Michael Davis*) **246** Eurasian Scops Owl / Dwergooruil *Otus scops*, Swining, Mainland, Shetland, Scotland, 10 May 2006 (*Hugh Harrop*)

247 Saharan Olivaceous Warbler / Saharaanse Vale Spotvogel *Acrocephalus pallidus reiseri*, Hassi Labied, Merzouga, Morocco, 13 April 2006 (Stefan Mcelwee)

248 Rüppell's Warbler / Rüppells Grasmus *Sylvia rueppellii*, female, Dwejra, Malta, 26 March 2006 (Raymond Galea)

249 White-throated Sparrow / Witkeelgors *Zonotrichia albicollis*, Sumburgh Farm, Shetland, Scotland, 14 May 2006
(Hugh Harrop)

250 Black-faced Bunting / Maskergors *Emberiza spodocephala*, male, Mas Neuf, Camargue, Bouches-du-Rhône, France,
12 April 2006 (Rafael Armada)

251 Laughing Gull / Lachmeeuw *Larus atricilla*, first-winter, and Great Black-backed Gull / Grote Mantelmeeuw *L. marinus*, first-winter, with Lesser Black-backed Gulls / Kleine Mantelmeeuwen *L. fuscus*, Tarfaya harbour, Morocco, 10 March 2006 (Alex Lees)
 252 Sociable Lapwings / Steppiekieviten *Vanellus gregarius*, adult (right) and first-year, with Northern Lapwing / Kievit *V. vanellus*, Moosanger-Bernhardsthal, Niederösterreich, Austria, 8 April 2006 (Leander Khil)

WARBLERS TO FLYCATCHERS In Tafilalt, Morocco, a singing **Saharan Olivaceous Warbler** *Acrocephalus pallidus reiseri* was sound-recorded in the palm orchards south of Rissani on 4 April. On the same day, one was seen at nearby Dercaoua, Merzouga. At Ghassate Demnat, c 6 km east of Ouarzazate, at least four were singing in the second week of April. On 13 April, three were singing at Hassi Labied, Merzouga. The status of this species in Morocco is poorly documented (cf Dutch Birding 27: 302-307, 2005) but these sightings suggest that it occurs irregularly or may have been overlooked in the past. In March, a **Large-billed Reed Warbler** *A. orinus* was trapped in Thailand and the identification was confirmed by feather samples; this species was known from only one specimen collected in Himachal Pradesh, India, in 1867 (Ibis 144: 259-267, 2002). The first **Subalpine Warbler** *Sylvia cantillans* for Lithuania was a first-summer male trapped at Ventes Ragas on 7 May. An **Eastern Subalpine Warbler** *S. c. albirostris* was identified in Shetland on 8 May. If accepted, a **Ménétries's Warbler** *S. mystacea* trapped in the Camargue on 22 April will be the first for France. In the Netherlands, a male **Sardinian Warbler** *S. melanocephala* was photographed at Hargen, Noord-Holland, on 26-27 April; a female was reported on Schier-

monnikoog on 7 May. A female **Rüppell's Warbler** *S. rueppelli* stayed at Dwejra, Malta, from 27 March to 1 April. A male **Eastern Orphean Warbler** *S. crassirostris* at Capo Peloro on 21 March was the first for Sicily. In France, the **Hume's Leaf Warbler** *Phylloscopus humei* on Ouessant from 16 December 2005 was still present on at least 4 May. A **Dusky Warbler** *P. fuscatus* turned up at Vallda Sandö, Halland, Sweden, on 15 May. If accepted, an **Eastern Bonelli's Warbler** *P. orientalis* trapped in the Camargue in April will be the second for France. In Denmark, an **Iberian Chiffchaff** *P. ibericus* was trapped at Blåvand, Vestjylland, on 16 April. A **Siberian Chiffchaff** *P. collybita tristis* was reported from Safi, Malta, on 14 April. In Malta, **Semi-collared Flycatchers** *Ficedula semitorquata* were identified at Tal-Wej, Mosta, on 30 March, at Ghadira on 13 April and at Rabat on 22 April. A male **Collared Flycatcher** *F. albicollis* stayed at Brow Marsh, Shetland, on 9-10 May.

SHRIKES TO BUNTINGS An adult male **Turkestan Shrike** *Lanius phoenicuroides* was found at Whitburn coastal park, Durham, England, on 14 May. The westernmost **Balearic Woodchat Shrike** *L. senator badius* for Morocco was photographed at Aoulouz on 5 April. In Western Sahara, six

253 Franklin's Gull / Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, first-winter, with Audouin's Gulls / Audouins Meeuwen *L. audouinii*, first-winter, and Lesser Black-backed Gull / Kleine Mantelmeeuw *L. fuscus graellsii*, Oued Souss, Agadir, Morocco, 6 April 2006 (Arnoud B van den Berg) **254** Solitary Sandpiper / Amerikaanse Bosruiter *Tringa solitaria*, Wissenkerke, Zeeland, Netherlands, 14 May 2006 (Arnoud B van den Berg) **255** Semi-collared Flycatcher / Balkanvliegenvanger *Ficedula semitorquata*, Eilat, Israel, 30 March 2006 (Arie Ouwerkerk) **256** Collared Flycatcher / Withalsvliegenvanger *Ficedula albicollis*, male, Brow Marsh, Shetland, Scotland, 10 May 2006 (Hugh Harrop)

Desert Sparrows *Passer simplex* were seen between Dakhla and Awserd (Aoussard) including a pair with a young. Two **Hornemann's Redpolls** *Carduelis hornemanni hornemanni* were present on Hermaness, Shetland, on 29-30 April. A **Long-tailed Rosefinch** *Uragus sibiricus* was seen at Lågskär bird observatory, Lemland, Finland, on 8 May. The first **Song Sparrow** *Melospiza melodia* for the Netherlands was photographed at Kabbelaarsbank, Brouwersdam, Zuid-Holland, on 30 April. In Shetland, a male **White-throated Sparrow** *Zonotrichia albicollis* was present at Sumburgh Farm from 13 May onwards. A male **Black-faced Bunting** *Emberiza spodocephala* at Mas Neuf, Camargue, on 8-14 April was the first for France. The fourth **Pine Bunting** *E. leucocephalos* for Spain at Cases del Señor, Monovar, Alacant, from 15 January was still present on 16 March. A female at Kirchdorf, Oberösterreich, on 7-13 April was the 11th for Austria. A male **Yellowhammer** *E. citrinella* was found near Oulad Berhil, Taroudannt, Morocco. In Liège, Belgium, **Cirl Buntings** *E. cirius* were trapped at Seraing on 26 March, at Amay on 21 April and at Awirs on 23 April. If accepted, one near Falkenberg, Halland, in late April was the first for

Sweden (three in July 1989 are considered to be escapes). If accepted, a female at Mizen Head on 8 May was the first for Ireland. A **Rock Bunting** *E. cia* was found on Helgoland on 11 May. In England, a second calendar-year female **Rose-breasted Grosbeak** *Pheucticus ludovicianus* was trapped at Holme-next-the-sea, Norfolk, on 5 May.

For a number of reports, Birding World, www.azores.seawatching.net, www.birdguides.com, www.netfugl.dk and www.rarebirdalert.co.uk were consulted. We wish to thank Peter Adriaens, Dan Ballard, Chris Batty, Julian Bell, Patrick Bergier, Max Berlijn, Jacek Betleja, Richard Bonser, Mika Bruun, Jared Clarke, Tony Clarke, Andrea Corso (Italy), Pierre-André Crochet, Kris De Rouck, Jurgen Dewolf, Jochen Dierschke, Hugues Dufourny, Enno Ebels, Lee Evans, Dick Forsman, Raymond Galea (Malta), Julien Gonin, Jeff Gordon, Barak Granit, Dave Gray (Gran Canaria), Lee Gregory, Marcello Grusso (Sardinia), Ricard Gutiérrez (Spain), Tomas Haraldsson, Erik Hirschfeld, Mark Hoekstein, Daniel Hubatsch, Justin Jansen, Roel Janssen, Erling Jirle (Sweden), Adrian Jordi,

257 Balearic Woodchat Shrike / Balearische Roodkopkluauwier
Lanius senator badius, male, Aoulouz, Morocco, 5 April 2006
(Arnoud B van den Berg)

Vytautas Jusys, Andrea Kelly, Paul Kelly, Leander Khil, Guy Kirwan, Erica Klim, Richard Klim, Chris Knox, Szabolcs Kókay, Yann Kolbeinsson, Thorsten Krüger, Alex Lees (Western Sahara), James Lidster, André van Loon, Bruce Mactavish, Stefan Mcelwee, Kevin McGowan, Richard Millington, Dominic Mitchell, Nial Moores, Richard Moores, Killian Mullarney, Micha Neuman, Gert Ottens, Richard Ottvall, Arie Ouwerkerk, Menotti Passarella, Andy Paterson, Yoav Perlman (IRDC), Otto Plantema, René Pop, Ahmed Riaz, Colin Richardson, Paco Rios, Simon Roper, Ken Rosenberg, Phil Round, Luciano Ruggieri, Nicolas Sadoul, Michael Sammut, Nir Sapir, Dare Sere, Russell Slack (BirdGuides), Matt Sharp, Roy Slaterus, Brian Small, James Smith, Nicolas Vanermen, Pieter Vantiegheem, Michel Vigano (Linosa), Rik Winters, Pim Wolf, John van der Woude, Emin Yorgurtcuoglu, Christoph Zöckler, V Zimin and Maxime Zucca for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
(arnoud.vandenbergh@planet.nl)

Marcel Haas, Hora Siccamasingel 167, 9721 HD Groningen, Netherlands
(m.haas@wpbirds.com)

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland en België beslaat voornamelijk de periode **maart-april 2006**. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt. Waarnemers van soorten in Nederland die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland, e-mail cdna@dutchbirding.nl. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn bij bovenstaand adres, of via de website van de DBA op www.dutchbirding.nl.

Nederland

GANZEN TOT VALKEN **Ross' Ganzen** *Anser rossii* werden weer gezien op 13 maart en van 5 tot 23 april in de Scherpenissepolder, Zeeland, en van 26 maart tot 2 april op de Dollardkwelder, Groningen. Maximaal 14 **Dwergganzen** *A erythropus* bleven tot 12 maart op de Korendijkse Slikken, Zuid-Holland. Verder waren er maximaal acht van 12 tot 17 maart bij Petten, Noord-Holland, maximaal zeven van 14 tot 21 maart bij Tibma, Friesland, op 22 maart twee en 27 maart 10 bij Garrelswaer, Groningen, en daarnaast nog 12 losse exemplaren tot 24 april. Er werden deze periode 25 **Roodhalsganzen** *Branta ruficollis* doorgegeven, waaronder drie op 8 april in de Workumerwaard, Friesland. De grootste groep **Witbuikganzen** *B hrota* telde 20 exemplaren op 15 maart bij Petten. Daarnaast werden er 34 doorgegeven, voornamelijk in het noorden van het land. **Zwarte Rotganzen** *B nigricans* waren er de gehele periode: maximaal twee op Wieringen,

Noord-Holland, tot 23 maart bij Anjum, Friesland, op 3 maart op Rottumerplaat, Groningen, op 6 maart nog op Schiermonnikoog, Friesland, op 12 maart in de Prunjepolder, Zeeland, op 18 maart twee op Texel, Noord-Holland, op 8 april in Friesland-Buitendijks, Friesland, op 9 april in de Bantpolder, Friesland, van 15 tot 22 april op Ameland, Friesland, en op 23 april bij het Rammegries, Zeeland. Tot 10 maart zwommen er nog grote groepen **Krooneenden** *Netta rufina* op het Wolderwijd, Flevoland, met een maximum van 100 op 5 maart. Van 11 locaties werden **Witoogeenden** *Aythya nyroca* gemeld, met in april nog waarnemingen op 5 april bij Cuijk, Noord-Brabant, en op 23 april in het Kromslootpark bij Almere, Flevoland. Het mannetje **Buffelkopeend** *Bucephala albeola* van de Gaatkensplas bij Barendrecht, Zuid-Holland, bleef de gehele periode en zwom begin mei net als vorig jaar weer in het plasje bij de ingang van de Heinenoordtunnel. Het mannetje van het Naardermeer, Noord-Holland, werd gemeld tot 6 maart en weer op 17 april; daarnaast was er een melding op 23 april bij Overmeer, Noord-Holland. Op 5 maart werd, ruim een maand na de vorige melding, weer een **Amerikaanse Smient** *Anas americana* gezien bij Ouderkerk aan den IJssel, Zuid-Holland. **Amerikaanse Wintertalingen** *A carolinensis* werden opgemerkt op 9 april bij de Bantpolder, op 16 april in het gebied Ruidhorn bij Uithuizen, Groningen, en van 22 tot 27 april in het Jaap Deensgat in de Lauwersmeer, Groningen. Dat **Kwartels** *Coturnix coturnix* vroeg kunnen zijn blijkt wel uit de vangst van vier op 25 april in de Kennemerduinen, Noord-Holland. Een **Ijsduiker** *Gavia immer* vloog op 1 maart langs Camperduin, Noord-Holland, en op 20 maart zwom een exemplaar bij de Veerse Dam, Zeeland. De gehele periode werden **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* gezien in de omgeving van Den Helder, Noord-Holland, met een maximum van vier op 11 maart. Ook werden ze gezien op 13 maart bij

IJmuiden, Noord-Holland, op 21 maart bij de Flaauiers Inlaag, Zeeland, op 22 maart vliegend langs Kamperland, Zeeland, en op 8 april bij Terneuzen, Zeeland. Op 26 april was er een vroege melding van een **Woudaap** *Ixobrychus minutus* in Amsterdam-Zuiderdorp, Noord-Holland. **Kwakken** *Nycticorax nycticorax* werden gemeld op 21 april bij IJzendijke, Zeeland, rond deze datum ook op Rottumerplaat en op 23 april bij Idzegahuizum, Friesland. De vrijvliegende populatie van Artis in Amsterdam telde zeker zes paren. Op 25 april werd bij de Nieuwe Meer te Amsterdam een reiger gefotografeerd die in eerste instantie als Kwak werd gedetermineerd. Op 28 april ontpopte de vogel zich echter als eerstejaars **Groene Reiger** *Butorides virescens*. Deze zeer makke vogel liet zich uitgebreid bestuderen in de daaropvolgende dagen. Indien aanvaard betreft het een nieuwe soort Nederland, de derde voorjaarswaarneming voor de WP en de tweede waarneming voor het vasteland van Europa. Zowel over de determinatie als de exacte leeftijd is het laatste woord echter nog niet gezegd. **Koereigers** *Bubulcus ibis* werden waargenomen op 13 april bij Uithoorn, Noord-Holland, op 15 april bij Nieuwerkerk aan den IJssel, Zuid-Holland, op 22 april bij Nunspeet, Gelderland, en op 26 april in De Braakman, Zeeland. Vanaf 23 maart, maar vooral in april werden in totaal al 21 **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra* op trek gezien. Tot 22 april werd vermoedelijk dezelfde **Zwarte Ibis** *Plegadis falcinellus* als in vorige jaren gezien in de wijde omgeving van Den Helder. De **Zeearenden** *Haliaeetus albicilla* van de Oostvaardersplassen, Flevoland, lijken serieuze vestigingsplannen te hebben. Tot begin april werden ze baltend gezien, waarna tot het eind van de periode nog slechts een adulte werd waargenomen. Buiten dit gebied werden nog eens 20 exemplaren gemeld. Een **Vale Gier** *Gyps fulvus* zou op 30 april zijn waargenomen bij Leusden, Utrecht. Op 25 april was er een melding van een **Slangenarend** *Circaetus gallicus* over Arnhem, Gelderland, en op 18 april van een onvolwassen mannetje **Steppiekiekendief** *Circus macrourus*

bij Meeden, Groningen. Vanaf 11 april werden reeds 37 **Grauwe Kiekendieven** *C. pygargus* doorgegeven, waarvan de meeste op trek maar ook al enkele op de bekende broedplaatsen. Op 9 april vloog een adulte **Schreeuwarend** *Aquila pomarina* over de Loozerheide bij Budel-Dorplein, Noord-Brabant. De waarnemers waren getipt door Belgische vogelaars die de vogel drie kwartier eerder in België bij Genk, Limburg, in noordelijke richting zagen overvliegen. Een **Dwergarend** *A. pennata* vloog op 20 april over de telpost Brobbelbies-zuid op de Maashorst, Noord-Brabant. Vanaf 15 april werden zes overtrekkende **Roodpootvalken** *Falco vespertinus* gemeld.

KRAANVOGELS TOT ALKEN Van 4 tot 25 maart was er een sterke doortrek van **Kraanvogels** *Grus grus*. In totaal werden er ruim 11 000 doorgegeven met als piekdagen 7, 13 tot 15, 18 en 23 maart. **Steltkluten** *Himantopus himantopus* werden gezien van 15 tot 25 april in De Blikken bij Groede, Zeeland, met een maximum van vijf op 15 april. Verder waren er op 19 april vijf bij Etten-Leur, Noord-Brabant, op 21 april twee bij Oostburg, Zeeland, op 25 april vier in de Oostvaardersplassen, en twee bij Westmaas, Zuid-Holland, en op 27 april één in de Scherpenissepolder. Langsvliegende **Vorkstaartplevier** *Glareola pratincola* werden gemeld op 26 april bij Gaarkeuken, Groningen, en op 30 april bij Nijkerk, Gelderland. Een **Morinplevier** *Charadrius morinellus* verbleef van 10 tot 13 april op Texel en vijf pleisterden op 26 april bij Colijnsplaat, Zeeland. Overvliegende Morinellen werden waargenomen op 15 april langs Breskens, Zeeland, en op 23 april over de Strabrechtse Heide, Noord-Brabant, en de Landschotse Heide, Noord-Brabant. Een **Gestreepte Strandloper** *Calidris melanotos* foerageerde op 25 april bij de Grote Praambult in Oostvaardersplassen. De eerste twee **Poelruiters** *Tringa stagnatilis* van het seizoen vlogen al op 15 april langs Breskens. Daarna volgden waarnemingen op 17 april bij De Blocq van Kuffeler, Flevoland, van 20 tot 26 april in de Loowaard bij Loo,

258 Groene Reiger / Green Heron *Butorides virescens*, eerstejaars, Nieuwe Meer, Amsterdam, Noord-Holland, 28 april 2006 (René Pop)

259 Zwarte Zeekoet / Black Guillemot *Cepphus grylle*, adult, NIOZ-haven, Texel, Noord-Holland, 6 maart 2006
(René Pop)

260 Zwarte Zeekoet / Black Guillemot *Cepphus grylle*, adult, NIOZ-haven, Texel, Noord-Holland, 2 april 2006
(René Pop)

261 Kuifkoekoek / Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius*, eerste-zomer, Hoge Veluwe, Gelderland, 2 april 2006
(Lesley van Loo)

262 Kuifkoekoek / Great Spotted Cuckoo *Clamator glandarius*, eerste-zomer, Hoge Veluwe, Gelderland, 3 april 2006
(Roland Jansen)

263 Italiaanse Kwikstaart / Ashy-headed Wagtail *Motacilla cinereocapilla*, mannetje, Camperduin, Noord-Holland, 16 april 2006
(Arnoud B van den Berg)

264 Pestvogels / Bohemian Waxwings *Bombycilla garrulus*, Almere, Flevoland, 3 maart 2006
(Karel A Mauer)

265 Graszanger / Zitting Cisticola *Cisticola juncidis*, Lentevreugd, Katwijk, Zuid-Holland, 22 maart 2006 (*Menno van Duijn*)
266 Graszanger / Zitting Cisticola *Cisticola juncidis*, Lentevreugd, Katwijk, Zuid-Holland, 16 maart 2006 (*Luuk Punt*) **267** Kleine Zwartkop / Sardinian Warbler *Sylvia melanocephala*, mannetje, Hargen aan Zee, Noord-Holland, 27 april 2006 (*Christiaan Giljam*)

Gelderland, op 23 april in de Oostvaardersplassen, op 24 april op Texel, op 25 april bij Rhooen, Zuid-Holland, en op 29 april op de Strabrechtse Heide. Een vroege **Grauwe Franjepoot** *Phalaropus lobatus* zwom op 7 en 8 april in de Noordpolder bij Sint-Maartensdijk, Zeeland. Daarna volgde er een op 29 april bij Twisk, Noord-Holland. Een **Rosse Franjepoot** *P. fulciarius* werd op 24 april gezien in Waterland-oost bij Ransdorp, Noord-Holland. De adulte **Grote Burgemeester** *Larus hyperboreus* bleef tot zeker 7 maart in Den Helder en de onvolwassen vogel tot 23 april in Katwijk aan Zee, Zuid-Holland. Andere waren er op 5 maart en 12 en 13 april bij Westkapelle, Zeeland, op 5 maart langs Scheveningen, Zuid-Holland, op 11 maart en 9 april (een onvolwassen) bij Den Helder, op 13 april langs Egmond aan Zee, Noord-Holland, en op 15 april langs Breskens. Een onvolwassen hybride **Grote Burgemeester x Zilvermeeuw** *L. argentatus* werd op 18 maart gefotografeerd bij de Brouwersdam, Zeeland. De **Kleine Burgemeester** *L. glaucoides* van Scheveningen bleef tot 21 april. Mogelijk dezelfde werd op 3 maart gezien bij Kijkduin, Zuid-Holland, en op 7 maart bij Hoek van Holland, Zuid-Holland. Daarnaast vloog er een op 4 april langs De Blocq van Kuffeler (de eerste voor Flevoland). De **Ringsnavelmeeuw** *L. delawarensis* bleef tot 13 maart bij Tiel, Gelderland. **Lachterns** *Gelochelidon nilotica* vlogen op 20 april langs Rhenen, Utrecht, op 21 april één en 23 april twee langs de Eemshaven, Groningen, op 22 april bij Naarden, Noord-Holland, en op 27 april langs Rottumerog, Groningen. De eerste **Reuzenster** *Hydroprogne caspia* werd op 28 maart gezien op het Vossemeer, Overijssel. Vanaf 2 april verschenen ze aan de Friese westkust met een maximum van 16 op 22 april, waarvan 12 bij de Makkumerzuidwaard, Friesland. Elders vlogen er op 15 april twee langs Breskens, op 19 april bij Rhooen en op 21 april langs Lelystad, Flevoland. **Witwangsters** *Chlidonias hybrida* werden gezien op 25 april in de Braakmanpolder, Zeeland, en op 26 april bij de Steile Bank, Friesland. De eerste **Witvleugelsters** *C. leucopterus* verschenen op 27 april (twee) op de Loenderveense Plas, Noord-Holland, en op 29 april (één) op het Wolderdijk. Uitzonderlijk was de **Grote Stern** *Sterna sandvicensis* die op 14 april enige tijd aanwezig was bij Rhenen. De **Zwarte Zeekoet** *Cephus grylle* van de NIOZ-haven op Texel was op 6 maart nog in winterkleed maar verscheen daar op 1 april vrijwel geheel in zomerkleed en bleef vervolgens tot 9 april. Van 24 tot 30 april verbleef er een (of dezelfde) bij West-Terschelling, Friesland.

DUIVEN TOT GORZEN Een zeer vroege (of overwinterende?) **Zomertortel** *Streptopelia turtur* verbleef op 15 maart in Den Helder. Het was al weer ruim 10 jaar geleden dat de laatste **Kuifkoekoek** *Clamator glandarius* in ons land verscheen. Daarom trok van 29 maart tot 3 april een eerste-zomer op het Deelensche Veld op de Hoge Veluwe, Gelderland, veel bekijks. Op 29 april werd een eerste-zomer gemeld bij het Haaksbergerveen, Overijssel. Voor de volledigheid melden we hier nogmaals de vondst van een levende **Ruigpootuil** *Aegolius funereus* op 7 maart bij Belfeld: de eerste voor Limburg. De eerste **Bijeneter** *Merops apiaster* vloog op 21 april over het Noord-Hollands Duinreservaat bij Bergen, Noord-Holland. **Hoppen** *Upupa epops* verbleven van 5 maart tot 14 april op Texel, van 20 tot 24 april in Berkheide bij Katwijk aan Zee en van 20 tot 27 april in Den Helder. Daarnaast werden er vanaf eind maart nog 15 opgemerkt die minder lang bleven. Een vrouwtje **Grijskopspecht** *Picus canus* werd van 16 maart tot 2 april gezien en gefotografeerd in een tuin te Nijverdal, Overijssel. De voorlopige stand van zaken betreffende **Middelste Bonte Spechten** *Dendrocopos medius* is dat er in Limburg 72 bevestigde territoria zijn en nog een 10-tal eenmalige waarnemingen; in Noord-Brabant zijn inmiddels c. 20 locaties bekend (noordelijk tot vlak onder Den Bosch); en in Twente, Overijssel, gaat het ook om enkele 10-tallen territoria. Vanaf 23

maart tot in mei werd een exemplaar gezien bij Mattemburgh bij Bergen op Zoom, Noord-Brabant; dit is de meest westelijke waarneming in Nederland sinds 1898. **Roodstuitzwaluwen** *Cecropis daurica* vlogen al langs op 15 april bij Zoetermeer, Zuid-Holland, en op 16 april bij het Kennemermeer te IJmuiden. Een **Grote Pieper** *Anthus richardi* passeerde op 23 april Breskens. Twee **Duinpiepers** *A. campestris* waren op 5 april ter plaatse bij 's-Graveland, Noord-Holland. Vanaf 15 april werden er 13 op trek gezien. **Roodkeelpiepers** *A. cervinus* vlogen op 20 april over Zwolle, Overijssel, op 22 april over de Strabrechtse Heide en op 29 april over de Wieringermeer, Noord-Holland. Twee **Italiaanse Kwikstaarten** *Motacilla cinereocapilla* werden ontdekt: op 16 april bij Camperduin en op 22 april op de dijk bij de Flevocentrale, Flevoland. Een adult vrouwtje **Citroenkwikstaart** *M. citreola* liep op 23 april kort op de dijk bij de telpost op de Eemshaven. Net als vorig jaar bleven **Pestvogels** *Bombus garrulus* tot in april. Het totaal voor de afgelopen winter bedroeg c. 4500. Een belangrijke locatie was Amersfoort, Utrecht, met op 2 maart vele 100-en vogels waaronder enkele groepen van 180-200. Vanaf half april namen de aantallen af. Slechts op een zevental andere plekken werden nog groepen van 100-120 gezien. Zo waren er op 16 april nog c. 100 bij Lemiers, Limburg. De laatste 40 werden op 28 april gezien in Heerlen, Limburg. De **Roodbuikwaterspreeuw** *Cinclus cinclus aquaticus* van De Hamert, Limburg, bleef tot 4 maart. Op Texel werd op 17 april een **Waterspreeuw** gezien. Opvallende doortrek van **Belfijsters** *Turdus torquatus* vond op 15 april plaats met in totaal 98 meldingen van diverse telposten, op 19 april 30 langs Camperduin, op 21 april 27 langs Kamperhoek, Flevoland, en op 23 april 21 langs Camperduin, 25 bij Katwijk aan Zee en ruim 40 in de Kollumerwaard, Friesland. **Cetti's Zangers** *Cettia cetti* komen met name in het zuidwesten van het land op steeds meer plaatsen voor. Zo bleven ze tot tenminste 16 april bij Stellendam, Zuid-Holland, de hele periode bij Zwijndrecht, Zuid-Holland, vanaf 7 maart maximaal vier in het Zwanenwater, Noord-Holland, vanaf 8 april twee bij Breskens en vanaf 14 april twee bij Werkendam, Zuid-Holland. Overige meldingen waren op 25 maart bij Sint Kruis, Zeeland, op 9 april aan het Oostvoornse Meer, Zuid-Holland, en op 28 en 30 april aan het Brielse Meer, Zuid-Holland, op 21 april bij Oostburg en bij Cadzand-Bad, Zeeland, op 25 april bij de Brouwersdam, Zuid-Holland, op 26 april twee in De Braakman en 30 april bij 's Gravelde, Zuid-Holland, en bij Alkmaar, Noord-Holland. **Graszangers** *Cisticola juncidis* werden waargenomen van 18 tot 29 april in het gebied Lentevreugd bij Wassenaar, Zuid-Holland, op 6 april bij Velp, Gelderland, op 9 april bij Westkapelle, van 15 tot 22 april bij Breskens en op 17 en 27 april in het Bossche Broek bij Den Bosch, Noord-Brabant. Op 26 en 27 april verbleef een mannetje **Kleine Zwartkop** *Sylvia melanocephala* bij Hargen aan Zee, Noord-Holland (pas de achtste en de eerste sinds 1995). De **Braamsluipers** met kenmerken van Vale Braamsluiper *S. curruca halimodendri* werden nog gezien tot 19 maart in Leiden, Zuid-Holland, en tot 12 april in Vinkhuizen in Groningen, Groningen. **Kortsnavelboomkruipers** *Certhia familiaris macrodactyla* vertoonden zich op 19 maart (drie) en 9 april (twee) bij Ter Apel, Groningen, en op 9 april bij Oldenzaal, Overijssel, en een **Taigaboombkruiper** *C. f. familiaris* werd op 5 maart melding op Schiermonnikoog. Op 17 april werd een **Notenkraker** *Nucifraga caryocatactes* doorgegeven bij Aduard, Groningen. De eerstejaars **Roze Spreeuw** *Sturnus roseus* van Wassenaar bleef tot 14 maart. Bij IJmuiden werden minstens twee **Witstuitbarmsijzen** *Carduelis hornemanni* tot 30 maart onregelmatig gezien. Daarnaast waren er exemplaren op 5 maart bij Warmond, Zuid-Holland, en van 18 tot 24 maart bij Noordpolderzijl, Groningen. Een vroege **Roodmund** *Carpodacus erythrinus* zong op 25 en 26 april bij Rolde, Drenthe. Spectaculair was de **Zangors** *Melospiza melodia* die zich op 30 april aan slechts enkele vogelaars ver-

268 Zanggors / Song Sparrow *Melospiza melodia*, Kabbelaarsbank, Zuid-Holland, 30 april 2006
(Pim A Wolf)

269 Dwerggors / Little Bunting *Emberiza pusilla*, Katwijk, Zuid-Holland, 12 april 2006
(Willem Pompert)

270 Ruigpootuil / Tengmalm's Owl *Aegolius funereus* (opge-
raapt bij Belfeld, Limburg, op 7 maart 2006), 8 maart 2006
(Justin Jansen)

271 Roze Spreeuw / Rose-coloured Starling *Sturnus roseus*,
eerstejaars, Wassenaar, Zuid-Holland, 12 maart 2006
(Edwin Winkel)

toonde op een helaas niet vrij toegankelijk deel van de Kabbe-
laarsbank, Zuid-Holland. De volgende dag was de vogel niet
meer aanwezig. Indien aanvaard betreft dit de eerste voor
Nederland. **Ortolanen** *Emberiza hortulana* verschenen op
2 april op Wieringen, op 21 april bij Huizen, Noord-Holland,
en op 28 april bij Kerkrade, Limburg. Op 21 april was een
Bosgors *E. rustica* kort ter plaatse bij de Bokkesprong te Groet,
Noord-Holland. De **Dwerggors** *E. pusilla* van Katwijk aan Zee

bleef tot 16 april. Op 25 april vloog een exemplaar langs
Wassenaar. Tegen de 30 **Grauwe Gorzen** *E. calandra* verbleven
in maart nabij de wijk Amby bij Maastricht, Limburg, en 12
werden op 28 maart geteld in het hamsterreservaat bij Sibbe,
Limburg. Op 14 en 24 maart en 15 april trokken exemplaren
langs Breskens en op 6 april langs de Eemshaven. Eind april
zong een exemplaar in De Gement bij Vught, Noord-Brabant.

Ruud M van Dongen, Taalstraat 162, 5261 BJ Vught, Nederland
Klaas Haas, Turkooisstraat 8, 9743 KZ Groningen, Nederland (klaas.haas@dutchbirding.nl)
Peter W W de Rouw, Schoolstraat 3-bis, 3581 PM Utrecht, Nederland

België

EENDEN TOT VALKEN Het voorkomen van **Witoogeenden**
Aythya nyroca kreeg een invasie-achtig karakter met vooral
waarnemingen in de provincie Antwerpen (Antwerpen;
Antwerpen-Linkeroever; Brecht; Duffel-Rumst; Lier-Duffel; en
Sint-Lenaerts) en verder in Aalter, Oost-Vlaanderen; Boneffe,
Namur; Harelbeke, West-Vlaanderen; Moerbeke-Waas, Oost-
Vlaanderen; Ploegsteert, Hainaut; en Waasmunster, Oost-
Vlaanderen. Een mannetje **Brilzee-eend** *Melanitta perspicillata*
vloog op 15 maart langs De Fonteintjes in Zeebrugge, West-
Vlaanderen, en kon prachtig worden gezien maar landde helaas
niet. Het mannetje **Amerikaanse Wintertaling** *Anas carolinensis*
van de Damvallei in Destelbergen, Oost-Vlaanderen, werd op
1 maart voor het laatst waargenomen. Een mannetje **Blauw-
vleugeltaling** *A. discors* zwom van 7 tot 9 april in het Molsbroek
in Lokeren, Oost-Vlaanderen. Van 31 maart tot 1 april verbleef
een adulte **Kuifaalscholver** *Phalacrocorax aristotelis* in de IJzer-
monding in Nieuwpoort, West-Vlaanderen. Half maart versche-
nen er ondanks de kou op verschillende plaatsen **Kwakken**
Nycticorax nycticorax: in Heusden, Oost-Vlaanderen, op
14 maart; in De Lierman in Oud-Turnhout, Antwerpen, op 15
maart; en in de Achterhaven van Zeebrugge op 16 maart. Op
22 april vloog er een over Lier en op 23 april volgde een waar-
neming in Rijkevorsel, Antwerpen. Op 22 en 25 april werd een
Koereiger *Bubulcus ibis* gezien in de Bourgoyen in Gent, Oost-
Vlaanderen. Een vogel op 23 april op het Noordelijk Eiland in
Wintam, Antwerpen, verplaatste zich al snel naar het Niels
Broek, Antwerpen. Op 29 april was er een in het Molsbroek in
Lokeren. Er werden opvallend lage concentraties van **Kleine**

Zilverreigers *Egretta garzetta* vastgesteld: maximaal werden in
Het Zwin bij Knokke, West-Vlaanderen, slechts 15 geteld op 26
maart. Op 1 april verbleven 13 **Grote Zilverreigers** *Casmerod-
ius albus* aan het meer van Virelles, Hainaut. De aantallen
van deze winter opvallend minder geconcentreerd dan in
andere jaren. Dat de Ardense **Zwarte Ooievaars** *Ciconia nigra*
reeds terugkeren in maart wisten we al maar de waarneming
van een overtrekkend exemplaar in Relegem-Asse, Vlaams-
Brabant, op 12 maart was wel bijzonder vroeg. In Vlaanderen
trokken er tussen 8 en 29 april exemplaren over Avelgem, West-
Vlaanderen; Heusden-Zolder, Limburg; Houtem, Vlaams-
Brabant; Lichtaart, Antwerpen; Tienen, Vlaams-Brabant; en
Zeebrugge. Van 5 tot 12 maart verbleef zeer onregelmatig een
onvolwassen **Zeearend** *Haliaeetus albicilla* op het ijs van het
Lac de Virelles en op 2 april trok een adulte over Lievele,
Antwerpen. Een **Schreeuwarend** *Aquila pomarina*, die op 9
april over De Maten in Genk, Limburg, trok, passeerde kort
daarna over Budel-Dorplein, Noord-Brabant, Nederland.
Bovendien werd op 22 april een tweede exemplaar opgemerkt
boven Oudenaarde, Oost-Vlaanderen. **Ruigpootbuiszards** *Buteo
lagopus* werden gezien bij Verrebroek, Oost-Vlaanderen, tot 26
maart; in Mol, Antwerpen, op 4 en 12 maart; over de Signal de
Botrange, Liège, op 12 maart; en in Relegem-Asse op 23 maart.
De soort werkt aan een ware comeback de laatste jaren. De eer-
ste **Roodpootvalken** *Falco vespertinus* verschenen op 20 april
boven Leuven, Vlaams-Brabant, en op 23 april over Dender-
monde, Oost-Vlaanderen.

KRAANVOGELS TOT SPECHTEN **Kraanvogels** *Grus grus* trok-
ken traditioneel in enkele golven over het land, met pieken van

1 tot 9 maart en de hoofdmoot van 12 tot 27 maart. Het maximale aantal betrof meer dan 6000 over Born, Luxembourg, op 19 maart. In april volgden nog slechts 47 exemplaren. Op 11 april verscheen de eerste **Stelkluut** *Himantopus himantopus* in de Achterhaven van Zeebrugge, waarna nog 28 andere werden gemeld, waaronder een groep van acht in Longchamps, Namur, op 23 april. Een soort die het de laatste jaren weer beter doet is **Griël** *Burhinus oedinenus*: waarnemingen kwamen van Woumen, West-Vlaanderen, op 18 april en van Wever, Vlaams-Brabant, op 21 april. Bij Outgaarden, Vlaams-Brabant, pleisterden van 23 tot 25 april maximaal zes **Morinelplevieren** *Charadrius morinellus*. Twee verbleven op 25 april bij Weelde, Antwerpen, en op 27 april was er een in de Uitkerkse Polders, West-Vlaanderen. Bijzondere appreciatie kreeg de ontdekking van een **Blonde Ruiter** *Tryngites subruficollis* op 27 april in de Viconiakleiputten in Stuivekenskerke; de vogel bleef tot in mei. De vorige waarneming dateert reeds van 1990. Op 15 april trok een **Grote Grijs Snip** *Limnodromus scolopaceus* laag over De Fonteintjes in Zeebrugge. De vogel landde in de buurt van de Achterhaven maar kon niet worden teruggevonden. **Poelruiters** *Tringa stagnatilis* liepen van 18 tot 23 april in de Achterhaven van Zeebrugge en op 27 april op het Noordelijk Eiland in Wintam. Vanaf half maart kon men op veel plaatsen weer **Zwartkopmeeuwen** *Larus melanocephalus* horen en zien. De meest spectaculaire tellingen waren bij Essen-Kalmthout-Nieuwmoer op 8 april (392) en bij Zandvliet op 17 april (1000 tot 1500). Erg leuk was de ontdekking van een eerste-winter **Kleine Burgemeester** *L. glaucoideus* bij Nieuwmoer, Antwerpen, op 28 april. Enkele dagen later werd deze vogel bij Bergen-op-Zoom, Noord-Brabant, Nederland, gezien. Op 21 april trok een **Lachstern** *Gelochelidon nilotica* langs Bredene, West-Vlaanderen. Een **Reuzenster** *Hydroprogne caspia* vloog op 15 april eerst over De Fonteintjes in Zeebrugge en later langs Het Zwin in Knokke. Van 24 tot 29 april kon men in de Bourgoyen in Gent terecht voor een adult-zomer **Witwangstern** *Chlidonias hybrida*. Onverwacht was het bericht dat op 29 april een **Ruigpootuil** *Aegolius funereus* tegen een raam was gevlogen in Heist-op-den-Berg, Antwerpen. Na revalidatie werd hij in dezelfde tuin losgelaten. De determinatie gebeurde pas nadien aan de hand van een foto. Op 30 april vloog een niet gedetermineerde witsluitgier **gierzwaluw** *Apus* over Lier. De volgende **Hoppen** *Upupa epops* werden gezien: op 21 maart in Manhay, Luxembourg; op 25 maart in een tuin in Ekeren, Antwerpen; op 5 april langsvliegend bij Wevelgem, West-Vlaanderen; op 6 april bij Mazy, Namur; op 14 april in een tuin in Maarke-Kerkem, Oost-Vlaanderen, en op 18 april in Grandrieu, Hainaut. Erg opval-

272 Blonde Ruiter / Buff-breasted Sandpiper *Tryngites subruficollis*, Stuivekenskerke, West-Vlaanderen, 28 april 2006
(Patrick Beirens)

lend was de plotselinge toename van het aantal **Middelste Bonte Spechten** *Dendrocopos medius* in Vlaanderen. Van de volgende plaatsen ontvingen we waarnemingen: Alken, Limburg; Beverlo, Limburg; Bilzen, Limburg (twee); Bonheiden, Antwerpen; Brakel, Oost-Vlaanderen; Brasschaat, Antwerpen (drie); Brecht; De Panne, West-Vlaanderen; Destelbergen; Drogen, Oost-Vlaanderen; Galmaarden, Vlaams-Brabant; Geraardsbergen, Oost-Vlaanderen; Heers, Limburg; Helscht, Antwerpen; Herselt, Antwerpen (twee); Kampenhout, Vlaams-Brabant (twee); Kersbeek-Miskom, Vlaams-Brabant (drie); Kortesse, Limburg; Lille, Antwerpen (twee); Mariakerke, Oost-Vlaanderen; Melsbroek, Vlaams-Brabant; Oud-Heverlee, Vlaams-Brabant; Ruien, Oost-Vlaanderen; Schelderode, Oost-Vlaanderen; Schiplaken, Vlaams-Brabant; Sint-Job-in't-Goor, Antwerpen; Tessenderlo, Limburg; Torhout, West-Vlaanderen; Veerle-Laakdal, Antwerpen; Voeren, Limburg (vijf); Westerlo, Antwerpen (twee); en Zoersel, Antwerpen (twee).

ZWALUWEN TOT GORZEN Op 29 april foerageerde kortstondig een **Roodstuitzwaluw** *Cecropis daurica* boven Het Vinne in Zoutleeuw, Vlaams-Brabant. **Grote Piepers** *Anthus richardi* werden waargenomen in Ninove, Oost-Vlaanderen, op 9 april

273 Morinelplevieren / Eurasian Dotterels *Charadrius morinellus*, Outgaarden, Vlaams-Brabant, 23 April 2006
(Vincent Legrand)

en bij Oostmalle, Antwerpen, op 28 april. Op 19 april vloog de eerste **Duinpieper** *A campestris* over Relegem-Asse; op 24 april trok er een over Clermont, Hainaut, en op 27 april telkens een over Mechelen, Antwerpen, en over Gent. In de Bourgoyen in Gent werd op 24 april een **Roodkeelpieper** *A cervinus* gehoord. Op 22 april was er een melding van een mannetje **Citroenkwikstaart** *Motacilla citreola* in de Uitkerkse Polders. De aantallen **Pestvogels** *Bombicilla garrulus* namen geleidelijk af met waarnemingen in Amay, Liège (16); Anderlues, Hainaut (acht); Drongen (vier); Essen; Hasselt, Limburg (20); Helchteren, Limburg (drie); Heverlee, Vlaams-Brabant; Lier; Louvain-le-Neuve, Brabant-Wallon (14); Merksplas, Antwerpen; Mortsel-Edegem, Antwerpen (23); Ombret-Rawsa, Liège (16); Oostmalle (23); Quaregnon, Hainaut (twee); Seraing, Liège (28); en Wommegem, Antwerpen. De laatste waarneming was op 10 april. Zeer mooi maar niet weggelegd voor vogelend België was het mannetje **Zwartkeelijster** *Turdus atrogularis* dat van 22 tot 25 maart dagelijks in een tuin in Tilly, Brabant-Wallon, verbleef. De dag na de laatste waarneming sijpelde het 'nieuws' pas door. Ondanks de lange winter was **Cetti's Zanger** *Cettia cetti* een echte successoort, met waarnemingen van Bredene; Damme, West-Vlaanderen; Geraardsbergen; Grand-Rieu, Hainaut (vier); Harchies, Hainaut (twee); Hensies, Hainaut (zes); Kallø-Melsele, Oost-Vlaanderen; Merelbeke, Oost-Vlaanderen; Oostkamp, West-Vlaanderen; Sint-Laureins, Oost-Vlaanderen; Lubbeek, Vlaams-Brabant; Marionville, Hainaut (vier); Mechelen; Ploegsteert (zes); Rochefort, Namur; Ruien, Oost-Vlaanderen; Stalhille, West-Vlaanderen (vijf); Semmerzake, Oost-Vlaanderen; Stuivkenskerke (zes); Thieu, Hainaut; Uitkerke; Verrebroek; Veurne, West-Vlaanderen; Walem, Antwerpen; Willebroek (twee); Woumen (twee); en Zeebrugge (12). Het hoogste aantal **Grasangers** *Cisticola juncidis* werd uiteraard weer geteld in Zeebrugge (minimaal 11). Verder waren er waarnemingen in Verrebroek vanaf 12 maart, en Kruibeke, Oost-Vlaanderen, van 26 maart tot 6 april; Knokke in april; Nieuwpoort vanaf 6 april; De Panne op 15 april; en Gent vanaf

27 april. Op 27 april zong de eerste **Orpheusspotvogel** *Hippolais polyglotta* reeds bij Treignes, Namur. Een zingende **Iberische Tjiftjaf** *Phylloscopus ibericus* werd op 22 april ontdekt in De Maten in Genk en hij bleef tot in mei. De eerste **Buidelmee** *Remiz pendulinus* werd op 20 maart gezien in Lier-Anderstad. In april volgden in totaal 31 waaronder zeven in het Mechels Broek bij Mechelen op 8 april en zes in Amay op 4 april. Een claim van een **Roodkopklauwier** *Lanius senator* kwam op 23 april van Arendonk, Antwerpen. Wat te denken van (de herkomst van) een **Alpenkraai** *Pyrhocorax pyrrhocorax*, die op 11 april doodleuk bij het stuwmeer van Eupen, Liège, verbleef...? Een **Raaf** *Corvus corax* vloog op 3 april over Wortel Kolonie, Antwerpen. Op 3 maart werd de laatste grote concentratie **Grote Barmsijzen** *Carduelis flammæa* geteld (55) in Duffel-Rumst. Ook de meeste 'trompetterende' **Noordse Goudvinken** *Pyrrhula pyrrhula* bleken te zijn vertrokken. In totaal werden nog 88 gemeld met maximaal negen in Kalmthout, Antwerpen, op 7 maart. **Appelvinken** *Coccothraustes coccothraustes* daarentegen klitten samen in groepjes; zo waren er 20 in Wachtebeke, Oost-Vlaanderen, op 24 april en in Gent op 25 maart; 30 in Mortsel op 2 maart; en 40 in Leuven op 29 maart. In april werden hier en daar nog enkelingen waargenomen. Het ontsnapte (geringde) mannetje **Cirlgors** *Emberiza cirulus* bleef nog tot 20 maart bij Wommelgen. 'Echte' mannetjes werden geringd op 26 maart bij Seraing, op 21 april in Amay, Liège, en op 23 april in Awirs, Liège. Tussen 20 en 24 april verschenen de eerste **Ortolanen** *E hortulana* in Retie, Antwerpen, Tienen en Bilzen.

De hulp van al diegenen die (hun) waarnemingen inspraken op de Natuurpunt-Vogellijn was hier onontbeerlijk. De Natuurpunt-Vogellijn is alleen vanuit België bereikbaar op het nummer 0900-00194 (EUR 0.45/min), de Natuurpunt-Inspreklijn is te bereiken op 0800-11194 (gratis). De Waalse gegevens werden in hoofdzaak geput uit de AVES-website.

Gerald Driessens, Pastoriestraat 16, 2500 Lier, België (gerald.driessens@natuurpunt.be)

DB Actueel

Italiaanse Kwikstaarten te Camperduin en bij Flevozentrale

Op zondag 16 april 2006 ontdekte Erwin van Saane om 10:30 bij de tankwal onderaan de Hondsbosche Zeewering te Camperduin, Noord-Holland, een gele kwikstaart *Motacilla* met een donkere kop. De vogel deed hem denken aan een Noordse Kwikstaart *M thunbergi* maar had een opvallend witte keel waardoor hij tot de conclusie kwam dat dit mogelijk een Italiaanse Kwikstaart *M cinereocapilla* betrof. Om meer zekerheid te verkrijgen belde hij Pierre van der Wielen die na 30 min ter plaatse was, de vogel terugvond en hem doorpiepte als 'vrij zekere' Italiaanse. De rest van de dag werd de vogel met lange tussenpozen gezien. Soms foerageerde hij met enkele Witte Kwikstaarten *M alba* rond twee paarden en wat schapen maar meestal liep hij vaak uit zicht op de oevers van sloten. Ook vloog hij enkele keren over de weg naar een weiland met enkele kamelen en dromedarissen zuidelijk van De Putten. De kop was grijszwart, het donkerst vanaf het oog naar beneden, met een witte kin en keel. Het wit liep onderlangs de grijszwarte oorstreek en stak opvallend af. Zowel in het veld als op foto's is het ontbreken van een wenkbrauwstreep en een witte oorging te zien. Sommige Italiaansen kunnen weliswaar een spoor van wit achter het oog hebben maar dan is een hybride

met Iberische Kwikstaart *M iberiae* lastig uit te sluiten (laatstgenoemde heeft naast een witte keel ook een opvallende witte wenkbrauwstreep). Volgens *Pipits & wagtails* (Alström & Mild 2003) kunnen eerste-zomer Noordse soms ook een witte keel vertonen. De Mediterrane kwikstaartsoorten (Iberische, Italiaanse en ook Balkankwikstaart *M feldegg*) hebben echter (behalve een 'gewone' roep) een diagnostische raspande vluchtroep die Gele *M flava* en Noordse nooit laten horen. Gelukkig riep de vogel bij het opvliegen vaak en het lukte Arnoud van den Berg om een geluidsofname te maken waarop deze karakteristieke roepjes zijn te horen (te beluisteren op de 'sound gallery' van www.dutchbirding.nl). De volgende dag werd hij niet teruggevonden.

Op zaterdag 22 april 2006 in Flevoiland reden Dick Groenendijk, Aart Vink, Henny Vink en Wim Janssen na een tegenvallend bezoekje aan de telpost Kamperhoek rond 11:30 langs de IJsselmeerdijk bij de Flevozentrale. Op de dijk bij paal 25 bevond zich een groep van c 25 Gele Kwikstaarten en ze besloten deze groep nader te onderzoeken. Na korte tijd kreeg AV een mannetje kwikstaart in beeld die hij determineerde als Noordse Kwikstaart. Met de Camperduinse kwikstaart vers in het achterhoofd, determineerde DG hem echter onmiddellijk

als mogelijke Italiaanse Kwikstaart, waarna de vogel aan een minutieus onderzoek werd onderworpen. De combinatie van donkere oorstreek, grijze bovenkop, ontbrekende wenkbrauwstreek, ontbrekende lichte vlek onder het oog en witte keel waren genoeg om andere vogelaars te waarschuwen. Net op dat moment arriveerden Laurens Steijn en Kees de Vries, die gealarmeerd door het onrustig heen en weer rijden van de auto van AV poolshoogte kwamen nemen. Ook zij meenden dat het een Italiaanse was en nadat een aantal foto's was gemaakt werd de waarneming doorgegeven als 'vrij zeker'. Toen de vogel enkele malen een raspende vluchtroep liet horen werd deze determinatie om c 13:30 in 'zeker' veranderd. DG slaagde erin een geluidsopname van een vluchtroep te maken (te beluisteren op de 'sound gallery' van www.dutchbirding.nl). De vogel was toen door c 15 waarnemers gezien. Na enige tijd uit beeld te zijn geweest werd hij om c 15:30 teruggevonden door Edwin de Weerd en Peter van Wetter en de rest van de dag door vele 10-tallen vogelaars bekeken. Later bleek dat de vogel om c 10:30 al door twee andere waarnemers was gezien die hem als 'gekke' Noordse determineerden. Ook deze vogel was de volgende dag verdwenen.

Het lijkt erop dat in april 2006 een influx van Italiaanse Kwikstaarten in Noordwest-Europa plaatsvond. Niet alleen werden vanaf 6 april enkele vogels in Engeland gemeld, ook waren er verschillende meldingen in Zuid-Duitsland. Bovendien maakte Magnus Robb op 23 april te Breda, Zeeland, een geluidsopname van een niet geziene, overtrekkende 'Mediterrane kwikstaart'. De waarnemingen van Camperduin en de Flevocentrale betreffen, indien aanvaard, de tweede en derde voor Nederland, tenzij het exemplaar van mei 2004 in de Makkumerzuidwaard, Friesland, niet tot op soortniveau wordt aanvaard (cf Dutch Birding 26: 220-222, 2004). Laatstgenoemde vogel had een territorium en vertoonde een kort wit wenkbrauwstreeptje achter het oog. Het geluid van deze vogel is te horen op de 'sound gallery' van www.dutchbirding.nl.
ARNOLD B VAN DEN BERG, DICK GROENENDIJK & ERWIN VAN SAANE

ASHY-HEADED WAGTAILS In April 2006, two male Ashy-headed Wagtails *Motacilla cinereocapilla* were seen in the Netherlands. The first was at Camperduin, Noord-Holland, on 16 April and the second near Flevocentrale, Flevoland, on 22 April. Both were photographed and their flight calls were sound-recorded. Identification was based on grey-black ear-coverts, slightly paler grey-black crown, absence of white supercilium, absence of white around the eye and extensive white throat, in combination with a rasping flight call diagnosis.

274 Italiaanse Kwikstaart / Ashy-headed Wagtail *Motacilla cinereocapilla*, mannetje, Flevocentrale, Flevoland, 22 april 2006 (Laurens B Steijn)

tic for Mediterranean taxa (their sounds can be heard at 'sound gallery' on www.dutchbirding.nl). The lack of white on the side of the head excluded (hybrids of) Iberian Wagtail *M iberiae* and the rasping call excluded first-summer Grey-headed Wagtail *M thunbergi*, which occasionally may show a white throat. If accepted, these birds represent the second and third for the Netherlands unless the first, a long-staying male at Makkumerzuidwaard, Friesland, in May 2004 will not be accepted. The latter bird showed a short white supercilium behind the eye.

Groene Reiger te Amsterdam Op vrijdagochtend 28 april 2006 rond 07:30 besloot ik nog even mijn nacht te checken voordat ik af zou reizen naar Hargen, Noord-Holland. Daar was de dag ervoor een Kleine Zwartkop *Sylvia melanocephala* gezien en misschien was er nog meer informatie bekend geworden over de vogel. In mijn mailbox vond ik niets over de Kleine Zwartkop – maar wel een bericht van Ronald van Dijk. Hij had foto's gestuurd van een 'klein reigertje' dat hij de dag ervoor had gefotografeerd en dat schijnbaar al vanaf 25 april verbleef nabij de Nieuwe Meer, Amsterdam, Noord-Holland. RvD en anderen hadden geconcludeerd dat het vermoedelijk een tweede-kalenderjaar Kwak *Nycticorax nycticorax* betrof. Toen ik de foto's open klikte, zag ik een wel erg raar reigertje. Hij leek erg klein voor een Kwak, daarnaast had hij een donkere pet, doorlopend tot aan de snavelbasis, donkere lengtestrepen in de hals en een gele teugel! Dit leek wel heel veel op een Groene Reiger *Butorides virescens* of Mangrove-reiger *B striata*, maar toch niet op een Kwak! Even in de boeken gedoken en al snel kwam ik inderdaad uit op Groene Reiger of Mangrove-reiger, wauw!! Ik moest zo snel mogelijk RvD te pakken krijgen maar zijn telefoon stond uit. Ik besloot om systematisch de andere ontvangers van het bericht te bellen. Uiteindelijk kreeg ik Will Schep aan de lijn. Hij had de vogel een dag eerder gezien en had ook een ongemakkelijk gevoel bij de determinatie als Kwak. Ik vertelde hem dat de vogel wel erg veel leek op een Groene Reiger of Mangrove-reiger. WS legde me de precieze plek uit en in plaats van naar Hargen reed ik naar de Nieuwe Meer, gewoon om de hoek! Inmiddels had ik me al een beetje voorbereid op het per semafoon doorgeven van de waarneming, waarbij opmerkelijk was dat Groene Reiger nummer 146 op de pieperlijst is, mijn eigen afzendercode! Onderweg had ik al 100 keer bedacht dat hij weg kon zijn, het was namelijk een heldere nacht geweest goed voor trek, en hoe jammer het zou zijn als hij maar door een beperkt aantal mensen was gezien. Aangekomen bij de Nieuwe Meer liep ik het fietspad op langs het water. Na c 500 m lopen zonder een vogel gezien te hebben begon ik de hoop te verliezen. Nog maar eens de sloot scannen en ja zeg, daar stond hij! Stilletjes aan de slootkant, geduldig wachtend op een visje. Inderdaad veel donkere streping op de hals, bruine tinten op de nek, gele teugel en een donkere pet. Maar wat was het? Een Groene Reiger of Mangrove-reiger? Ik besloot om op basis van bruine tinten in de nek de vogel als 'vrij zekere' Groene Reiger per semafoon door te geven. Na c 20 min kwamen de eerste waarnemers en binnen 1.5 uur waren het er meer dan 40 en werd de vogel als 'zeker' doorgegeven. Hij trok zich weinig aan van de toeloop van vele vogelaars en werd soms tot op enkele meters gezien.

Al snel ontstond de discussie of het geen Mangrove-reiger kon zijn maar de hoeveelheid bruin op de zij- en achternek leek beter overeen te komen met een jonge Groene Reiger, hoewel jonge Mangrove-reigers en Groene Reigers soms erg moeilijk te onderscheiden zijn. En dan de leeftijd. Hij was duidelijk nog (grotendeels) in juveniel kleed en leek bovendien nog aardig vers te zijn, met weinig zichtbare sleet op de hand- en armpennen en dekveren. Wel was er sleet zichtbaar op de mantelveren. De donkere pet leek wel geruid. Volgens verschillende bronnen hebben sommige Groene Reigers van de noordelijke populatie, die laat in het jaar uitkomen, weinig of geen rui en kunnen er in het volgend voorjaar dus nog als juveniel uitzien, waarmee het

kleed van de Amsterdamse vogel verklaard zou kunnen worden. Bovendien is bekend dat vogels hun rui door omstandigheden (tocht over de oceaan!?) uit kunnen stellen als zij hun energie ergens anders voor nodig hebben. Dat is echter nog geen verklaring voor het vers uitzienende kleed.

De Groene Reiger van Amsterdam (al snel 'De Groene Amsterdammer' genoemd) werd na enkele dagen landelijk bekend toen de media lucht kregen van de waarneming. Zelf heb ik een telefonisch interview gedaan voor Radio 1 maar ook verschillende Nederlandse tv-zenders besteedden aandacht aan de vogel, mede omdat hij een sloot langs een homo-ontmoetingsplaats had uitgekozen voor zijn verblijf. Hij bleef tot in ieder geval 12 mei bij de Nieuwe Meer.

Misschien, wanneer de vogel lang genoeg blijft, worden een aantal vragen vanzelf beantwoord als hij begint door te ruien. Tot die tijd is er nog ruimte voor allerlei speculaties. Als het een Groene Reiger is (waarvan c 17 gevallen in Europa bekend zijn, waarvan twee in het voorjaar), is een herkomst uit gevangenschap onwaarschijnlijk. Deze Noord-Amerikaanse soort wordt namelijk voor zover bekend in westelijk Europa niet in gevangenschap gehouden en de vogel vertoonde bovendien geen enkele beschadiging of sleet die op een verblijf in een kooi zou kunnen wijzen. Als het toch een Mangrove-reiger zou zijn, dan is een wilde herkomst zeer onwaarschijnlijk want deze soort wordt niet in staat geacht op eigen kracht Europa te bereiken; bovendien komt een klein aantal in gevangenschap voor en komt daar tot broeden (navraag leerde overigens dat er zeker 11 in Nederland zijn die geen van alle zijn ontsnapt).
LAURENS STEIJN

GREEN HERON From 25 April to at least 12 May 2006, a first-year Green Heron *Butorides virescens* stayed near Nieuwe

Meer, Amsterdam, Noord-Holland, the Netherlands. The first days, it was misidentified as Black-crowned Night Heron *Nycticorax nycticorax* but from 28 April onwards, when more became known about its identity, it attracted a steady stream of birders. It foraged in a ditch along a public path and could be observed down to a few metres. The bird's plumage was juvenile, which evoked discussion about its precise age and time of fledging. Also the identification was much debated, because Striated Heron *B. striata* can look similar to Green in juvenile plumage. However, the reddish brown hindneck presumably fits Green better than Striated. The mostly juvenile plumage may be explained by a late fledging date, resulting in a postponed moult during its first winter and spring. Green is a possible vagrant to the Netherlands (there have been 17 previous WP records, including two in spring and one in France), whereas Striated has to be some kind of escape. There are no Green known in captivity in western Europe, while 11 Striated were traced in captivity in the Netherlands alone.

Zanggors op Kabbelaarsbank Op zondag 30 april 2006 zag René van Loo, boswachter bij Staatsbosheer, 's ochtends een Draaihals *Jynx torquilla* in het voor publiek afgesloten gedeelte van de Kabbelaarsbank, Zuid-Holland. Kort daarna sprak ik (Pim Wolf) met RvL over de inventarisatieronde en zijn waarneming. Omdat ik vanwege mijn inventarisatiewerk toestemming heb om het gebied – dat in beheer is bij het Natuur- en Recreatieschap 'De Grevelingen' – te betreden en roepende Draaihalzen in het voorjaar een buitenkansje zijn, besloot ik later op de dag te kijken of de vogel nog aanwezig was. Tijdens mijn zoektocht hoorde ik enkele malen een opvallend scherp musachtig *tjup* uit een struikencomplex komen. Enigszins gealarmeerd door dit onbekende geluid besloot ik de bron op te

275 Groene Reiger / Green Heron *Butorides virescens*, eerstejaars, Nieuwe Meer, Amsterdam, Noord-Holland, 27 april 2006 (Marc Guyt/Agami)

276 Groene Reiger / Green Heron *Butorides virescens*, eerstejaars, Nieuwe Meer, Amsterdam, Noord-Holland, 29 april 2006 (Harvey van Diek)

zoeken en vond de vogel in kwestie vrij snel, laag in een Duindoorn. Hij leek oppervlakkig op een gors maar met een Heggenmus *Prunella modularis*-achtige vleugel en bovenzijde. Toen hij zich recht naar me toe draaide en de opvallende grijze middenkruinstreep goed in beeld kwam, kon ik hem vrij snel determineren als Zanggors *Melospiza melodia*, met name op basis van het vrij forse formaat, de opvallende bruinrode zij-kruintekening met grijze middenkruinstreep, grijze oorstreek met opvallende bruine achteroogstreep en opvallende zwarte baardstreep. Daarnaast vielen de donker gestreepte lichte borst met concentratie van vlekjes op de middenborst, de lange afgeronde roodbruine staart zonder wit en de stevige driehoekige snavel met vrijwel recht culmen op. Nadat ik enkele bewijsfoto's had gemaakt vloog hij in een klein biezenveldje waar hij direct uit beeld verdween. Telefonisch overleg met RvL en enkele andere verantwoordelijken over de mogelijkheid om deze nieuwe soort voor Nederland voor een groter publiek toegankelijk te maken leverde helaas niet het door vele vogelaars gewenste resultaat op. Vanwege de kwetsbaarheid van de plantenbegroeiing in het gebied en het nabijgelegen eilandje met vestigende Kluten *Recurvirostra avosetta* en Visdieven *Sterna hirundo* bleek het vrijgeven van de exacte locatie helaas onbespreekbaar. In samenspraak met Klaas Haas, beheerder van de Dutch Birding-vogellijn, werd het nieuws om 15:15 wel verspreid maar zonder plekdetails en met de vermelding dat de locatie niet vrij toegankelijk was. In de loop van de middag en vroege avond slaagden in totaal negen andere vogelaars er in om de vogel te zien. Enkel hadden exactere informatie achterhaald waar de vogel zich bevond en vier vrijbuiters waren op de bonnefooi het (grotendeels vrij toegankelijke) gebied in gegaan en kregen met een mengsel van geluk en doortastendheid de vogel te zien. De Zanggors verbleef de gehele periode in een klein stuk met biezen, riet en enkele struiken en foerageerde meestal op de grond en liet zich dan met moeite vinden en bekijken. RvL slaagde er gedurende de dag in ook enkele foto's te maken. De volgende ochtend hadden zich c 40 vogelaars verzameld in het gebied in de hoop dat de vogel nog aanwezig was en dat er die dag wel gelegenheid voor een legaal bezoek zou zijn – zoals gevreesd bleek de vogel echter gevlogen.

Indien aanvaard gaat het om het eerste geval voor Nederland, het derde Europese geval buiten Brittannië en achtste voorjaarsgeval voor Europa. Er zijn negen eerdere gevallen, op twee na alle in het voorjaar (april-juni): één in België (30 september 2004, Sint-Laureins, Oost-Vlaanderen (vangst); cf Dutch Birding 26: 429, 2004), zeven in Brittannië (27 april tot 10 mei 1959, 18 mei 1964, 5-8 mei 1970, 13 mei tot 3 juni 1971, 17 april tot 7 mei en 10 juni 1979, 11-26 april 1989, en 15-17 oktober 1994) en één in Noorwegen (11 mei 1975, Akerøya, Østfold). Voor PW is het de vierde nieuwe soort voor Nederland waar hij als (mede)ontdekker bij betrokken is, na eerdere ontdekkingen van Wilsons Stormvogeltje *Oceanites oceanicus* (2002), Audouins Meeuw *Larus audouinii* (2003) en Westelijke Orpheusgrasmus *Sylvia hortensis* (2003). PIM A WOLF & ENNO B EBELS

SONG SPARROW On 30 April 2006, a Song Sparrow *Melospiza melodia* was observed at Kabbelaarsbank, Zuid-Holland, the Netherlands. The bird stayed in an area closed to the public and, as a result, was seen by only 10 birders. It belonged to one of the eastern subspecies. If accepted, this is the first record for the Netherlands, the third for Europe outside Britain and the 10th for Europe. Previous records were in Belgium (one in September), Britain (seven; one in October, others in April-June) and Norway (one in May).

Spectaculaire influx van Dunbekmeeuwen Op zaterdag 6 mei 2006 was Peter Lindenburg op de trektelepost bij Breskens, Zeeland. Omdat de wind in de verkeerde hoek zat en daardoor de trek bijzonder tegenviel besloot hij in de middag naar De

277 Zanggors / Song Sparrow *Melospiza melodia*, Kabbelaarsbank, Zuid-Holland, 30 april 2006 (René van Loo)

Blikken bij Groede in Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland, te fietsen. Daar was het goed toeven, met Geoorde Futen *Podiceps nigricollis*, Zwartkopmeeuwen *Larus melanocephalus* en enkele Steltkluten *Himantopus himantopus*. Op de dijk kwam hij twee Zeeuwse vogelaars tegen. Eén van hen, Jos Trammer, vertelde dat hij even daarvoor twee aparte meeuwen had gezien met een geheel witte kop en een zwarte snavel. Ze konden de vogels op dat moment niet terugvinden en PL dacht bij zichzelf 'vals alarm'. Hij vogelde nog wat rond voordat hij besloot terug te fietsen. Halverwege de dijk stopte hij nog eens en wees een paar Belgische vogelaars op een Steltkluit, enkele Dwergmeeuwen *L. minutus* en een geringde Chileense Flamingo *Phoenicopterus chilensis*. Eén van hen zei: 'Er zitten nu twee Steltkluten'. PL richtte zijn telescoop – en toen stakte zijn adem in de keel: hij zag een Dunbekmeeuw *L. gene!* Een nieuwe soort voor Nederland! En ernaast nog een!?!? Hij vroeg een andere vogelaar door zijn telescoop te kijken en besloot na diens mening ('mmm, ziet er verdacht uit') zo snel mogelijk dichterbij te gaan staan. Intussen kwamen ook de Belgische vogelaars, waaronder Johan van de Vijver, in opperste staat van opwindning aangerend: twee Dunbekmeeuwen! PL greep zijn telefoon en belde Teus Luijendijk en Niels Gilissen, die de telepost net verlaten hadden, en om 14:45 de Dutch Birding-vogellijn. Binnen korte tijd werd het nieuws verder verspreid en stond de dijk vol met opgetogen vogelaars. In de loop van de middag en avond zagen c 100 vogelaars beide meeuwen, die tot donker aanwezig bleven. Eén van de vogels bleek aan de linkerpoot geringd met een groene kleuring en een aluminiumring. Deze combinatie duidt op een herkomst uit de Camargue, Bouches-du-Rhône, Frankrijk (zie <http://home.scarlet.be/~pin02658/cr-SlenderBilledG.htm>).

Terwijl vogelaars elders in Nederland 's middags zenuwachtig plannen gingen maken om de (vaak verre) reis naar Zeeuws-Vlaanderen te ondernemen of al in de auto zaten, was bij de vogellijn om 14:30 het bericht gekomen dat twee Dunbekmeeuwen bij Enkhuizen, Noord-Holland, waren ontdekt. De ontdekking vond plaats tijdens een *big day* in oostelijk West-Friesland van KNNV-afdeling Hooft/West-Friesland Een van de teams was om 14:00 aanwezig bij de vuurtoren bij De Ven ten noorden van Enkhuizen. Nadat de Dwergmeeuwen en de Zwarte Sterns *Chlidonias niger* aan de daglijst waren toegevoegd vielen twee zwemmende meeuwen op bij Jan-Pieter de Krijger. 'Die twee hebben wel heel witte koppen. En die snavel klopt ook niet.' De andere teamleden werden op de vogels gewezen en snel werd duidelijk dat het niets anders kon zijn dan Dunbekmeeuwen. Dat deze waarneming erg bijzonder was, was meteen duidelijk en de andere teams werden geïnformeerd. Al snel stonden 10 man de vogels te bewonderen. Om

278 Dunbekmeeuwen / Slender-billed Gulls *Larus genei*, De Kreupel, Medemblik, Noord-Holland, 5 mei 2006
(Eelke Schoppers)

279 Dunbekmeeuwen / Slender-billed Gulls *Larus genei*, Enkhuizen, Noord-Holland, 6 mei 2006
(Jan-Pieter de Krijger)

280 Dunbekmeeuw / Slender-billed Gull *Larus genei*, Dollard, Groningen, 7 mei 2006
(Bas van den Boogaard)

281 Dunbekmeeuw / Slender-billed Gull *Larus genei*, Het Zwin, West-Vlaanderen, 9 mei 2006
(Patrick Beirens)

14:30 werd de vogellijn ingesproken. Rond 15:00 kregen de beide meeuwen ruzie met een Kokmeeuw *L. ridibundus* en vlogen ze van het IJsselmeer naar een strandje van een binnendijkse plas. Omdat tijdens de melding de namen van de waarnemers en de nadere gegevens eerst niet waren doorgekomen werd de waarneming onder voorbehoud verspreid. Dat weerhield een aantal vogelaars er niet van om naar de plek te komen. Op het moment dat ze arriveerden waren de vogels echter – met 'dank' aan een agressieve Meerkooi *Fulica atra* – uit beeld verdwenen. Na c. 45 min verschenen ze weer in beeld en rond 17:00 kwam de bevestiging door Laurens Steijn dat er inderdaad twee Dunbekmeeuwen aanwezig waren die zich vanaf de dijk prima lieten bekijken, afwisselend op een strandje van een plas binnendijks en zwemmend op het IJsselmeer buitendijks. Niet veel later stond de dijk vol met 10-tallen vogelaars uit de noordhelft van het land die gekozen hadden voor De Ven in plaats van De Blikken. Eén van de Enkhuizense vogels had een smalle donkere eindband op de staart en wat donkere tekening op de tertials en werd daarom als subadult gedetermineerd. Het grootteverschil tussen beide vogels gaf aan dat het om een paartrij ging. Om c. 18:30 vlogen beide het IJsselmeer op in (noord)westelijke richting en verdwenen als stipjes aan de horizon. Daarna bleef een aantal waarnemers de 100en aanwezige Dwergmeeuwen en Kokmeeuwen met daartussen minstens drie Zwartkopmeeuwen afkijken. Om 19:10 en even voor 21:00 zagen zij toch weer een Dunbekmeeuw langsvliegen en omdat deze vogel ongepaard was en de andere twee ver weg waren gevlogen, werd aan een derde exemplaar gedacht.

Om 19:30 ontdekte Kees Koffijberg twee adulte Dunbekmeeuwen in de Dollard, buitendijks op de kwelder ter hoogte van de Carel Coenraadpolder, Groningen. Hij waarschuwde André Boven en Dirk Moerbeek, die even later de waarneming konden bevestigen. Tot donker konden nog c. 10 vogelaars beide vogels bekijken, waaronder enkele Groningse waarnemers die terug kwamen van Enkhuizen en zo binnen enkele uren vier exemplaren scoorden.

Op zondag 7 mei werden geen Dunbekmeeuwen meer aangetroffen bij Enkhuizen of Groede maar gelukkig voor 'twitchend Nederland' waren de twee van de Dollard nog wel aanwezig, zij het op vrij grote afstand. De vogels verplaatsten zich gedurende de dag en tot laat in de avond heen en weer over enkele kilometers van de kwelder, tussen paal 3 en paal 1, en bereikten bijna de Duitse grens. Rond 10:50 die dag werd door onder anderen Sander Bot een tweetal gedurende c. 2 min gezien op de Waddenzee (boven Fries grondgebied) achter de veerboot van Schiermonnikoog, Friesland, naar Lauwersoog, Groningen. Ook werd die dag bekend dat al op vrijdagavond 5 mei rond 19:00 drie exemplaren waren waargenomen en gefotografeerd door Eelke Schoppers en Bob Woets op het niet vrij toegankelijke, nieuwe en (nog) niet op kaarten te vinden eilandje De Kreupel ten oosten van Medemblik, enkele kilometers van de Noord-Hollandse kust. De drie vogels vlogen later die avond het IJsselmeer op in de richting van Medemblik. In de ochtend van 6 mei verbleef van 09:00 tot 12:35 één adult exemplaar op De Kreupel. Vermoedelijk gaat het hier om dezelfde exemplaren die later die dag bij Enkhuizen werden gezien. Ook op 8 en 9 mei waren de twee vogels van de Dollard nog aanwezig. Op 17 mei werd een eerste-zomer kortstondig gezien bij Den Oever, Noord-Holland.

Buiten Nederland waren er in deze periode meldingen in België (maximaal twee, waarvan één met groene kleuring, in Het Zwin, West-Vlaanderen, van 9 tot 11 mei; vrijwel zeker dezelfde vogels als in De Blikken en een nieuwe soort voor België), Duitsland (Baden-Württemberg; maximaal vier op 9 en 10 mei en één op 13 mei), Noorwegen (langsvliegend bij Skogsvåg, Hordaland, op 8 mei; indien aanvaard de eerste voor Noorwegen), Oostenrijk (drie) en Zwitserland (zes op 2 mei en één op 10 mei).

Het optreden van Dunbekmeeuw als dwaalgast in Nederland was voorspelbaar, zeker na publicatie van het goed getimede overzichtsartikel van Europese gevallen in het vorige nummer van Dutch Birding (Dutch Birding 28: 69-78, 2006). Zowel de tijd van het jaar (een duidelijke piek in de eerste twee decaden van mei) als het optreden in duo's of kleine groepjes passen naadloos in het patroon van voorkomen dat in dit artikel wordt beschreven. Dat deze nieuwe soort voor Nederland echter binnen drie dagen met minimaal negen exemplaren zou opduiken en op drie plekken op één dag twitchbaar zou zijn zal zelfs de meest optimistische voorspeller niet hebben durven dromen. ENNO B. EBELS, KEES KOFFIJBERG, PETER LINDENBURG, JAN-PIETER DE KRIJGER, EELKE SCHOPPERS & BOB WOETS

SLENDER-BILLED GULLS On 5-9 May 2006, at least nine Slender-billed Gulls *Larus genei* were observed in the Netherlands. In the evening of 5 May, three were photographed on a small IJsselmeer islet, De Kreupel, near Medemblik, Noord-Holland; due to restricted access and the presence of vulnerable breeding colonies, this news was belatedly released two days later. One adult was present on the same islet during the morning of 6 May. Later that day, a pair (one subadult and an adult) was discovered at De Ven near Enkhuizen on the coast of Noord-Holland, only a few km west of De Kreupel. They were twitched by many birders until they flew off across IJsselmeer in the early evening. One of the two or more likely a third individual was then twice seen flying past before dark. Remarkably, at almost the same moment of the discovery near Enkhuizen, two adults (one wearing a green colour-ring) were discovered at De Blikken near Groede, Zeeland, in the extreme south-west close to the Belgian border. Both stayed until dark and were well twitched. Even more remarkably, later in the evening of that day, two adults were found in the Dollard area, Groningen, in the extreme north-east close to the German border. Unlike the birds in Noord-Holland and Zeeland, which were not found in following days, the Dollard birds remained in view for several days and were last seen on 9 May. On 7 May, another two were briefly seen for 2 min following the ferry from Schiermonnikoog, Friesland. A 10th individual was a first-summer briefly at Den Oever, Noord-Holland, on 17 May. Elsewhere in Europe, birds were reported in early May in Austria (3), Belgium (2; presumed to be the same as in Zeeland; the first for Belgium), Germany (5), Norway (the first for Norway, if accepted) and Switzerland (7). These are the first records for the Netherlands. The seasonal timing in early May and the occurrence in pairs or small groups accord well with the established pattern of vagrancy in north-western Europe.

Amerikaanse Bosruiter bij Wissenkerke Op zondagochtend 14 mei 2006 ging ik na een inventarisatieronde op en rond Noord-Beveland, Zeeland, nog even een paar leuke plekken doen. Het Bokkegat bij Wissenkerke lag er dit jaar dankzij beheersmaatregelen van Staatsbosbeheer prachtig bij. 'Maar toch zit er nooit iets bijzonders' zeiden we hier in Zeeland: het werd tijd om dat te veranderen. Bij aankomst om c. 12:00 waren er niet veel steltlopers aanwezig en al snel zag ik een eenzame ruiter *Tringa* die duidelijk niet paste in het zoekbeeld van de algemene ruitersoorten. Het was een ranke vogel met een iets naar beneden gebogen fijne snavel, een oogring die veel duidelijker was dan de wenkbrauwstreep en een manteltekening die sterk aan Bosruiter *T. glareola* deed denken. Al snel verdween hij achter het gras. Ik twijfelde tussen 'laat maar zitten-het zal wel een gewone Bosruiter zijn' en 'toch klopt het niet'. Gelukkig kwam hij na enkele minuten weer te voorschijn en zag ik de opvallende, op die van Kleine Geelpootruiter *T. flavipes* gelijkende, jizz: een slanke vogel met een lange vleugelprojectie en vrij lange poten. Samen met de zware bandering op de zijstaart deed me dit toch wel erg aan Amerikaanse Bosruiter *T. solitaria* denken... Nadat Niels de

282-283 Amerikaanse Bosruiter / Solitary Sandpiper *Tringa solitaria*, Bokkegat, Wissenkerke, Zeeland, 17 mei 2006
(Harvey van Diek)

Schipper en Pim Wolf in reactie op mijn alarmerende telefoontjes waren gearriveerd liet de vogel in een flits iets van een donkere stuit zien. Door het tegenlicht was de pootkleur niet goed zichtbaar. Nog wat voorzichtig met een nieuwe soort voor Nederland wilde ik de waarneming doorgeven als 'waarschijnlijk Amerikaanse Bosruiter' maar piepte hem eerst abusievelijk als 'zeker'. Toen ik dat even later wijzigde in 'waarschijnlijk' waren er al veel mensen onderweg. Even later, in aanwezigheid van een zestal andere Zeeuwse vogelaars, vloog de vogel even op, kwam iets dichterbij zitten en liet eindelijk het doorslaggevend kenmerk van de donkere stuit en middenstaart goed zien, waarmee ook Witgat *T ochropus* definitief kon worden uitgesloten. NdS slaagde erin om meteen enkele foto's van dit diagnostische kenmerk te maken. Ook werden nu de tweekleurige snavel en de grijsgroene pootkleur gezien. Het feest kon losbarsten en alle vogelaars die niet werden gehinderd door kerk of moederdag konden afreizen naar een zekere Amerikaanse Bosruiter. Tot donker bleef hij rustig foerageren, goed zichtbaar vanaf de dijk maar vaak wel half (of meer...) verscholen in het gras. Van 15 tot en met 17 mei werd hij dagelijks gezien en konden zij die eerder waren verhinderd

ook nog van de vogel genieten. Aan de hand van foto's kon worden vastgesteld dat het de zuidoostelijke nominaat betrof; deze ondersoort heeft onder meer een duidelijkere teugelstreep dan de noordwestelijke *T s cinnamomea*.

Dit betreft na de Groene Reiger *Butorides virescens* (ontdekt op 25 april), Zangors *Melospiza melodia* (30 april) en Dunbekmeeuwen *Larus genei* (5 mei) de vierde melding van een nieuwe soort voor Nederland in nog geen drie weken tijd, waarvan er drie in de Zeeuwse/Zuid-Hollandse Delta te zien waren! In Europa zijn gevallen van deze Nearctische steltloper bekend uit Brittannië (24+; meeste in augustus-oktober), Frankrijk (5; meest recente in september 2003), Ierland (3; alle in september), IJsland (3; alle in augustus), Portugal, Spanje (oktober 2005) en Zweden (mei 1987). MARK HOEKSTEIN

SOLITARY SANDPIPER On 14-17 May 2006, a Solitary Sandpiper *Tringa solitaria* stayed near Wissenkerke, Zeeland, the Netherlands. This is the first record for the Netherlands. In Europe, there are at least 38 records of which only very were in spring or on the mainland. It concerned the south-eastern nominate on basis of, eg. the prominent loreal stripe.